

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

TOMA JASIENĖ

EDUKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ VALDYMO (KARJEROS VALDYMO
SPECIALIZACIJA) IŠTĖSTINĖS STUDIJOS

**UGDYMO KARJERAI PASLAUGOS PRADINĖJE MOKYKLOJE:
KARJEROS SPECIALISTŲ PATIRTIS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė: Prof. Dr. Asta Railienė

Vilnius, 2026

Turinys

Turinys	2
IVADAS	3
1. UGDYMO KARJERAI TEORINIAI ASPEKTAI	6
1.1 Ugdymo karjerai samprata	6
1.2 Ugdymo karjerai svarba ir turinys pradinėje mokykloje.....	9
1.3 Karjeros kompetencijų raiška atnaujintoje pradinio ugdymo programoje	17
1.4 Karjeros specialisto veiklos pradinėje mokykloje ypatumai.....	22
2. KARJEROS SPECIALISTŲ PATIRTIS REALIZUOJANT UGDYMĄ KARJERAI PRADINĖJE MOKYKLOJE	26
2.1 Tyrimo metodologija	26
2.2 Tyrimo rezultatų analizė	32
DISKUSIJA	51
IŠVADOS	54
REKOMENDACIJOS	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57
SANTRAUKA	64
SUMMARY	65
PRIEDAI	66
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA	75

IVADAS

Temos aktualumas: Šiuolaikinėje visuomenėje, kurioje susiduriama su sparčiais pokyčiais darbo rinkoje, svarbu pradėti ugdyti kuo anksčiau mokinių vertybes, nuostatas, susijusias su karjera. Sparčiai kintanti darbo rinka, technologijų plėtra ir naujų profesijų atsiradimas kelia naujus reikalavimus šiuolaikiniam žmogui. Dėl to svarbu ugdyti mokinių gebėjimą prisitaikyti prie nuolat besikeičiančios aplinkos, pažinti save bei priimti su ateitimi susijusius sprendimus. Ugdymo karjerai paslaugos pradinėse mokyklose tampa svarbios ir reikšmingos. Lietuvoje ugdymas karjerai pradinėse mokyklose yra palyginti naujai įgyvendinama sritis. Pabrėžiama, kad ugdymas karjerai mokyklose turi būti teikiamas visų pakopų mokiniams (LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija, 2022). Karjeros ugdymo paslaugos turi būti teikiamos nuo pradinio ugdymo lygmens, taip užtikrinant ugdymo karjerai tęstinumą vyresnėse klasėse (Švietimo problemos analizė, 2014). Svarbu ugdyti mokinių atečiai reikalingas kompetencijas, vadovaujantis ugdymo programa, kurios tikslas – padėti mokiniams pasirengti gyvenimui už mokyklos ribų (Focused national career education strategy, 2019). Ugdymą karjerai rekomenduojama pradėti dar pradiname ugdyme, siekiant mokiniams suteikti informacijos apie profesijas, žinių apie vertybes ir padėti formuoti jų ateities tikslus (Career Development Institute, 2024). Tyrimuose taip pat akcentuojama, kad ankstyvas ugdymas karjerai padeda plėsti mokinių profesinį požiūrį bei mažinti nusistovėjusių profesijų suvokimą, kuris svarbus jau ankstyvame amžiuje (Chambers ir kt., 2018). Pabrėžiama, kad ankstyvas ugdymas, ne tik suteikia žinių apie karjerą, tačiau padeda mokiniams suprasti, kad kiekvienas asmuo yra unikalus (Aslan, 2012). Karjeros ugdymas pradinio ugdymo lygmenyje padeda formuoti nuostatas apie karjerą ir pasirengti atečiai (Knight, 2015).

Šiandieniniame ugdymo kontekste didelis dėmesys skiriamas kompetencijomis grįstam ugdymui, orientuotam į mokinių gebėjimą taikyti žinias realiose gyvenimo situacijose bei ugdyti mokymuisi visą gyvenimą reikalingas kompetencijas (Europos Komisija, 2018). Ugdymas karjerai tampa svarbia šio proceso dalimi, nes padeda ugdyti savęs pažinimo, komunikavimo, sprendimų priėmimo bei ateities planavimo kompetencijas. Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų Europos šalių, pradinės mokyklos mokiniai dar nėra pasiruošę priimti sprendimų dėl būsimos profesinės veiklos. Tačiau šiame etape formuojasi jų požiūris į ateities pasirinkimus. Taip pat mokymosi visą gyvenimą svarbą. Teigiama, kad jau pradinis ugdymas yra svarbus laikotarpis vaiko asmenybės formavimuisi ir raidai (Chambers ir kt., 2018). Šias įžvalgas atliepia ir Cahill ir Furey (2017) tyrimo rezultatai, pabrėžiantys ugdymo karjerai reikšmingumą asmens karjeros vystymosi procesui. Jo pradmenys formuojasi jau ankstyvame amžiuje. Pažymėtina, kad ugdymas karjerai yra vienas iš svarbių sudedamųjų dalių, pabrėžiantis kaip mokymosi visą gyvenimą

strategijos dalis (Commission of the European Communities, 2000). Pirmiausia, ugdymas karjerai daro tiesioginį poveikį vaiko asmeniniam, socialiniam ir profesiniam vystymuisi (Euroguidance, 2020). Gumbrys ir kt. (2018) nurodo, kad karjeros formavimuisi svarbu atsižvelgti į pagrindinius ugdymo etapus. Tyrėjų teigimu, šie etapai padeda įgyti žinių ir gebėjimų, reikalingų karjeros tikslams pasirinkti ir jų siekti. Didėjant ugdymo karjerai svarbai mokyklose, reikšmingas tampa ir karjeros specialisto vaidmuo organizuojant bei įgyvendinant ugdymo karjerai veiklas pradinio ugdymo lygmenyje.

Temos naujumas ir iširtumas. Yra daug tyrimų apie karjerą, karjeros sampratą, jos kaitą, ugdymą karjerai, tačiau mažai randama mokslinių tyrimų, analizuojančių ugdymą karjerai pradinėje mokykloje. Karjeros sampratos kaitą nagrinėjo Valickas ir kt. (2014), Rosinaitė (2008), Haug ir kt. (2020), Stanišauskienė (2006). Šių mokslininkų darbuose karjera yra akcentuojama ne tik kaip profesinė veikla, bet ir kaip visą gyvenimą trunkantis mokymosi, darbo, savirealizacijos ir santykio su socialine aplinka procesas. Ugdymo karjerai sampratą ir karjeros kompetencijų ugdymą analizavo Kučinskienė (2003), Sokolova ir Stanišauskienė (2007), Pukelis (2012), Stanišauskienė ir Naseckaitė (2012), Gudžinskienė ir Railienė (2012), Merfeldaitė, Railienė ir kt. (2020). Šių tyrėjų darbuose pabrėžiamas sistemingas, kryptingas ir į mokinio asmenybės raidą orientuotas ugdymo karjerai pobūdis. Ugdymo karjerai svarbą analizuojama užsienio autorių darbuose. Chambers ir kt. (2018), Hooley (2021), Knight (2015) savo tyrimuose akcentuoja, kad pradinių klasių mokinių ugdymas karjerai turėtų būti orientuotas į savęs pažinimą, patirtinį mokymąsi ir bendrųjų kompetencijų ugdymą.

Lietuvoje ugdymo karjerai paslaugų organizavimą ir karjeros specialistų veiklą analizavo Gasianciavienė ir Railienė (2020), Gudžinskienė ir kt. (2023). Tačiau dauguma tyrimų orientuota į vyresnių klasių mokinius ar bendrą profesinio orientavimosi sistemą. Lietuvos moksliniuose tyrimuose pastebima, kad vis dar trūksta tyrimų, analizuojančių ugdymo karjerai paslaugų įgyvendinimą pradinėje mokykloje. Taip pat pastebimas tyrimų trūkumas karjeros specialistų patirčių šiame ugdymo lygmenyje.

Temos naujumą atskleidžia tai, kad šiame darbe ugdymo karjerai paslaugos analizuojamos būtent pradinės mokyklos kontekste per karjeros specialistų patirtis. Darbe siekiama atskleisti, kaip karjeros specialistai organizuoja ugdymo karjerai paslaugas, su kokiais iššūkiais susiduria bei kokias galimybes įžvelgia ugdant pradinių klasių mokinių karjeros kompetencijas.

Darbo problema formuluojama klausimais: kokia karjeros specialistų, dirbančių pradinėse mokyklose, patirtis teikiant ugdymo karjerai paslaugas mokiniams? Kokios ugdymo karjerai veiklos naudingiausios dirbant su pradinių klasių mokiniais? Su kokiais iššūkiais karjeros specialistai susiduria teikdami ugdymo karjerai paslaugas pradinių klasių mokiniams?

Darbo objektas – ugdymo karjerai paslaugos pradinėje mokykloje.

Darbo tikslas – išanalizuoti ugdymo karjerai ypatumus pradinėje mokykloje.

Darbo uždaviniai.

1. Aptarti ugdymo karjerai paslaugas pradinėje mokykloje teorinius aspektus.
2. Išanalizuoti pradinės mokyklos ugdymo karjerai turinį.
3. Atskleisti karjeros specialistų patirtį teikiant ugdymo karjerai paslaugas pradinėje mokykloje.

Tyrimo metodai:

1. Atlikta mokslinės literatūros analizė, siekiant aptarti ugdymo karjerai paslaugų ir turinio pradinėje mokykloje aspektus.
2. Kokybinio tyrimo duomenų analizė, taikyta, siekiant atskleisti ugdymo karjerai karjeros specialistų patirtis pradinėje mokykloje.
3. Tyrimo duomenų analizei taikyta turinio analizės metodas, leidęs sistemingai analizuoti interviu metu surinktus duomenis, išskirti pagrindines kategorijas, subkategorijas ir interpretuoti tyrimo dalyvių pateiktas patirtis.

1. UGDYMO KARJERAI TEORINIAI ASPEKTAI

1.1 Ugdymo karjerai samprata

„Karjera“ (lot. carraria) išvertus iš lotynų kalbos reiškia „žmogaus gyvenimo kelią“, „bėgimą“. Karjera suprantama kaip įvairių asmens socialiai reikšmingų vaidmenų seka, susijusi su asmeniniu profesiniu tobulėjimu bei saviraiška. Karjeros samprata yra daugialypė ir nuolat kintanti, atspindinti individualius žmogaus siekius bei socialinius ir ekonominius aspektus. Valickas ir kt. (2014) pabrėžia, kad karjera domisi ir tyrinėja ne tik jos siekiantys individai, bet ir daugelio sričių mokslininkai bei praktikai. Todėl karjeros sąvoka laikoma tarpdisciplininių tyrimų objektu ir suprantama labai įvairiai. Valicko ir kt. (2014) teigimu, mokslinėje literatūroje pateikiamos kelios karjeros sampratos:

1. karjera kaip profesinė veikla;
2. karjera kaip aukštos pareigos organizacijoje;
3. karjera kaip visą gyvenimą trunkantis mokymosi ir darbo kelias;
4. karjera kaip viso gyvenimo darbas, mokymasis ir laisvalaikis;

Rosinaitės (2008) teigimu, šiuolaikinę karjeros sampratą sudaro trys dalys:

1. *Vidinio pasaulio pažinimas* – savo talentų, gebėjimų, vertybių ir t. t. pažinimas;
2. *Išorinio pasaulio pažinimas* – mokymosi ir karjeros galimybių pažinimas, darbo pasaulio pokyčių įtakos įvertinimas ir t. t.;
3. *Karjeros planavimas* – karjeros sprendimų priėmimas, karjeros plano rengimas ir t. t. (žr. 1 pav.).

1 pav. Karjeros samprata

Remiantis 1 paveikslu, galima teigti, kad šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje karjera suprantama ne tik kaip profesinis kelias, bet ir kaip visą gyvenimą trunkantis savęs realizavimo procesas, apimantis mokymąsi, darbą ir asmens santykį su aplinka.

Haug ir kt. (2020) knygoje „Karjera ir karjeros konsultavimas Šiaurės šalyse“ pabrėžia, kad *karjera apibūdina žmonių gyvenimo ir darbo pasirinkimus, mokymąsi bei tai, kaip asmuo sąveikauja su socialinėmis institucijomis, įskaitant ir švietimą, darbdavius, pilietinę visuomenę*. Autoriai nurodo, kad karjera yra reikšminga ne tik dėl išvardintų veiksnių, tačiau svarbus ir dar vienas aspektas – aplinka, tiek individuali, tiek sociali, tiek kultūrinė.

Pastebėtas dvejopas požiūris į karjerą. Stanišauskienė (2006) pažymi, kad karjeros samprata kinta: nuo biurokratinės pereinama prie alternatyvių, šiuolaikinių, lankstesnių karjeros modelių. Autorė pateikia esminius karjeros sampratos skirtumus (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Biurokratinės ir šiuolaikinės karjeros sampratos skirtumai

Karjeros sampratos kriterijai	Biurokratinė karjeros samprata	Šiuolaikinė karjeros samprata
Karjeros modelis	Vientisa hierarchinė struktūra, įtvirtinta organizacijoje; „karjeros laiptai“.	Lanksti nevientisa struktūra, neįtvirtinta organizacijoje.
Karjeros sėkmės matas	Individualūs pasiekimai (statusas, atlyginimas ir kt.) tam tikrame amžiuje lyginami su kitų tokio pat amžiaus žmonių pasiekimais.	Savirealizacijos, asmens laisvės, individualaus požiūrio į sėkmę tenkinimas.
Karjeros ateitis	Numatoma, aiški, susijusi su organizacija.	Sunkiai nuspėjama, susijusi su žmogaus kompetencija pasirinktų tikslų atžvilgiu.
Socialinis (materialinis) saugumas	Stabilus aiškos ateities progresijos kontekste.	Reliatyvus, priklauso nuo daugelio personalinių ir socialinių veiksnių.
Žmogui keliami reikalavimai	Paklusnumas, sugebėjimas gerai atlikti įprastą užduotį; Būtinai specifiniai profesiniai įgūdžiai.	Novatoriškumas, iniciatyvumas, kūrybiškumas neapibrėžtoje darbo aplinkoje; būtinas karjeros „portfelis“ (karjeros kompetencija, kai derinami specifiniai ir universalūs įgūdžiai).

Šaltinis: Stanišauskienė, V. (2006). Ugdymas karjerai mokykloje: kaip padėti moksleiviui įgyti šiuolaikinę karjeros kompetenciją? Mokomoji medžiaga

Taigi, autorė išskiria dvi skirtingas karjeros sampratas, kurios abi atspindi skirtingas perspektyvas ir nė viena iš jų nelaikytina pranašesne. Vis dėlto, tam tikrą painiavą kelia šių sampratų įvardijimas - „biurokratinis“ terminas labiau siejasi su hierarchine struktūra, o „šiuolaikinis“ - su dinamiška, kintančia

laiko tėkme. Siekiant išvengti neaiškumų, tikslinga būtų abi sampratas apibrėžti vieningu pagrindu - tradicine ir šiuolaikine karjeros samprata.

Į švietimo įstaigą vaikas ateina jau turėdamas susiformavusias vertybes, įsitikinimus, taip pat įgijęs savikontrolės pradmenų artimiausioje aplinkoje. Tačiau vaikui svarbu, kad visi šie įgūdžiai būtų ir toliau diegiami bei ugdomi. Jovaiša (2009) pabrėžia, kad *ugdymas - bendriausia pedagogikos kategorija, kuri apima augimą, švietimą, ugdymą, lavėjimą, auklėjimą bei formavimą*. Pradinė mokykla laikytina specifine ugdymo karjerai aplinka, kurioje karjeros ugdymas nėra orientuotas į konkrečių profesinių sprendimų priėmimą, bet į asmens savęs pažinimo, interesų formavimosi ir teigiamo santykio su mokymusi ugdymą. Šiame etape ypatingą reikšmę įgyja karjeros specialisto vaidmuo, padedantis per patirtines veiklas ir ugdomąją sąveiką formuoti vaiko karjeros kompetencijų pradmenis. Gudžinskienė ir Railienė (2012) teigimu, *ugdymas karjerai - bendras sistemingas ugdymo institucijų ir kitų bendruomenės narių procesas, padedantis mokiniui priimti karjeros sprendimus*. Sokolova ir Stanišauskienė (2007) pabrėžia, jog ugdymas karjerai yra sistemingas ir kryptingas procesas, kuriuo mokiniui padedama pasirinkti profesiją ir įgyti karjeros projektavimo gebėjimų. Pasak užsienio mokslininkų, ugdymu karjerai siekiama suteikti mokiniams palankias sąlygas žinių, įgūdžių ir vertybinių nuostatų įgijimui, kuris sąlygotų ne tik sėkmingą veiklą mokykloje, tačiau ir už jos ribų (Hooley ir kt., 2016).

Lietuvos autoriai ugdymo karjerai sampratą nagrinėja skirtingai (žr. 2 lentelė). Vieni autoriai teigia, kad ugdymas karjerai yra bendradarbiavimas (Pukelis, 2012), kiti – ugdomoji sąveika (Stanišauskienė, ir Naseckaitė, 2012), treči – ugdymo sistema (Kučinskienė, 2003). Todėl svarbu pabrėžti, kad visi šie apibrėžimai akcentuoja paties individo (mokinio) vaidmenį ir ugdymo karjerai naudą tiek švietimo institucijoje, tiek už jos ribų.

2 lentelė. *Ugdymo karjerai sampratos*

KATEGORIJA	SAVOKOS APIBRĖŽIMAS	AUTORIAI
Bendradarbiavimas	<i>Ugdymas karjerai</i> - tai yra „sistemingas švietimo institucijų, tėvų ir kitų socialinių dalininkų bendradarbiavimas siekiant padėti asmeniui įgyti žinias ir mokėjimus, kurie leistų jam / jai priimti realistišką ir perspektyvų karjeros plėtotės sprendimą“.	Pukelis, 2012, p. 13
Ugdomoji sąveika	<i>Ugdymas karjerai</i> – „kryptingas asmens bendrųjų ir karjeros kompetencijų plėtojimas kuriamosios sąveikos pagrindu“.	Stanišauskienė, ir Naseckaitė, 2012
Ugdymo sistema	Ugdymas karjerai – „integralių individo žinių, mokėjimų, įgūdžių bei nuostatų apie save ir darbo pasaulį bei elgseną jame įsigijimo sistema“	Kučinskienė, 2003

Analizuojant Lietuvos švietimo dokumentus, galima rasti ugdymo karjerai apibrėžtį. Karjeros specialistų funkcijų ir profesinio orientavimo paslaugų teikimo švietimo įstaigose patvirtinime (2022) išryškinama, kad profesinio orientavimo paskirtis – teikiant ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir profesinio konsultavimo paslaugas (toliau – profesinio orientavimo paslaugos) padėti asmeniui rinktis jam tinkamas švietimo ir užimtumo galimybes, sudaryti sąlygas įgyti karjeros kompetencijų ir aktyviai kurti savo karjerą. Profesinio orientavimo teikimo tvarkos apraše (2022) nurodoma, kad ugdymo karjerai tikslas – sudaryti sąlygas visiems mokiniams ugdytis karjeros kompetencijas (žinias, gebėjimus ir nuostatas apie save, mokymosi, saviraiškos ir darbo galimybes, karjeros sprendimų priėmimą, karjeros planavimą, derinimą su kitomis gyvenimo sritimis ir saviraišką), kurios yra svarbios norint sėkmingai pasirinkti mokymosi kryptį, profesiją ar darbo veiklą, pereiti iš mokymo aplinkos į darbo aplinką, darbo aplinkos viduje, taip pat tolesnei profesinei raidai ir mokymuisi.

Apibendrinant galima teigti, kad karjeros ir ugdymo karjerai sampratos mokslinėje literatūroje ir norminiuose dokumentuose yra įvairios ir daugialypės, tačiau daugumoje jų pabrėžiamas procesinis, sistemingas ir į mokinį orientuotas pobūdis. Ugdymas karjerai siejamas su asmens savęs pažinimu, aplinkos pažinimu, karjeros kompetencijų ugdymu bei gebėjimu priimti sprendimus viso gyvenimo kontekste. Šiame magistriniame darbe ugdymas karjerai suprantamas kaip mokykliniame amžiuje prasidedantis procesas, kurio realizavimas pradinėje mokykloje yra reikšmingas karjeros kompetencijų pagrindų formavimuisi. Toks požiūris sudaro teorinį pagrindą analizuojant karjeros specialistų patirtis įgyvendinant ugdymą karjerai pradinėje mokykloje.

1.2 Ugdymo karjerai svarba ir turinys pradinėje mokykloje

Vaiko raidą ir tobulėjimą lemia ne vien jo individualios savybės, bet ir jį supanti socialinė aplinka, kurios poveikis skirtinguose raidos etapuose pasireiškia nevienodai. Nors ankstyvojoje vaikystėje šeima laikoma pagrindine vaiko ugdymo aplinka, moksliniai tyrimai rodo, kad jos formuojamos vertybinės nuostatos vėliau persikelia ir į mokyklinį kontekstą, įskaitant ir ugdymą karjerai. Fitzpatrick ir kt. (2020) teigimu, tėvų šiluma, paskatinimai ir nuosekli disciplina bei ribų brėžimas jau vaikystėje yra vieni svarbiausių vaiko įsitraukimą lemiančių veiksnių. Visa tai, vėliau turi įtakos jo karjeros pasirinkimui. Pavyzdžiui, nuoseklus ir disciplinuotas auklėjimas stiprina vaiko savarankiškumą. Šiame kontekste svarbu pabrėžti, kad savarankiškumo ir savikontrolės ugdymas nėra tik bendrieji raidos aspektai, jie tampa reikšminga priežastimi vėlesniam savęs pažinimui ir karjeros kompetencijų formavimuisi. Karjera yra visą gyvenimą trunkantis procesas, kuris prasideda daug anksčiau nei dauguma asmenų supranta. Tyrimai rodo, kad ugdymas karjerai prasideda dar vaikystėje, todėl pradinėje mokykloje svarbu ugdyti

mokinių savęs pažinimą, polinkius bei gebėjimą pažinti pasaulį per patirtis (Kairaitis, 2024). Nors visuomenėje vis dar gajus požiūris, kad pradinėje mokykloje karjeros ugdymas yra per ankstyvas, Hooley (2021) nurodo, pabrėždama ankstyvojo ugdymo karjerai išankstinę ir ugdomąją reikšmę. Jis pabrėžia, kad karjeros ugdymo pradinėse mokyklose tikslas nėra atkalbėti vaikus nuo fantazijų ar drausti jiems drąsiai svajoti. Tai labiau siekis parodyti naujas ir įdomias galimybes bei užkirsti kelią pernelyg ankstyvam tam tikrų galimybių atsisakymui. Chambers ir kt., (2018) tyrimai rodo, kad vaikų tikslams pasiekti ankstyvame amžiuje svarbi sąveiką su šeima ir pedagogais, o ne spontaniškos veiklos. Įtraukus ugdymą karjerai pradiniam ugdyme gerėja pradinių klasių mokinių sprendimai, mažėja skirtumai ir gerėja tolimesnių pasirinkimų lygis. Šiuolaikinis pasaulis ir jo aplinka pasižymi nuolatine kaita, neapibrėžtumu ir nuolat kintančiais reikalavimais darbuotojų kompetencijoms. Todėl ugdymas karjerai turi būti orientuotas į įgūdį prisitaikyti ir nuolat tobulėti (Čizmic ir kt., 2016).

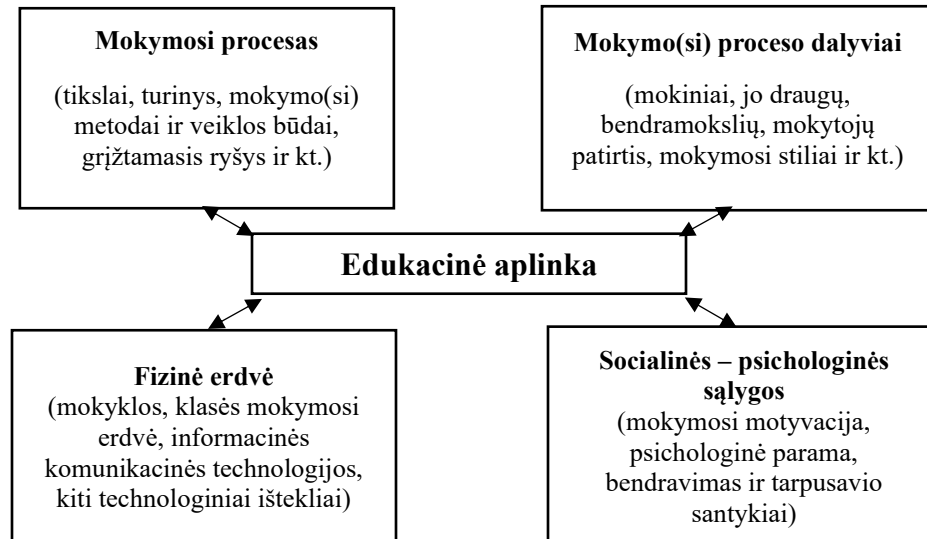
Chambers ir kt., (2018) nurodo, jog su karjera susijusios mokymosi veiklos, vykdomos kaip ugdymo proceso dalis ir papildomos savanorių pagalba, gali turėti teigiamos įtakos vaikų akademiniams ar mokymosi rezultatams. Taip pat nustatyta, kad vaikystėje išsiugdyti tokie įgūdžiai kaip atsparumas, sąžiningumas, savęs pažinimas ir motyvacija yra glaudžiai susiję su mokymosi pasiekimais.

Užsienio šalyse pastebima, kad ugdymą karjerai rekomenduojama teikti nuo pradinių klasių lygmens. Jungtinėje Karalystėje karjeros plėtros institutas (Career Development Institute, 2024) rekomenduoja pradėti ugdymą karjerai dar pradinėje mokykloje, siekiant pradinių klasių mokiniams suteikti žinių apie profesijas, vertybes, stiprybes ir silpnybes bei padėti formuoti jų esamus ir ateityje keliamus tikslus. Aslan (2012) atliktame tyrime, pabrėžiama, kad ankstyvasis karjeros ugdymas, ne tik suteikia žinių apie karjerą, tačiau padeda mokiniams suprasti, kad kiekvienas žmogus yra unikalus ir originalus. Pažymima, kad šio tyrimo metu išryškėjo dar vienas aspektas: pradinių klasių mokinių ugdymo karjerai svarba. Tyrime dalyvavę trečios klasės mokiniai jau gebėjo garsiai įvardyti problemas su kuriomis jie galėjo susidurti bandydami pasiekti išsikeltų tikslų.

Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų Europos šalių, pradinių klasių mokiniai dar nėra pasirengę priimti sprendimų dėl ateities darbo pasirinkimo, tačiau šiame etape formuojasi jų vertybinės nuostatos apie ateities veiklas ir mokymąsi visą gyvenimą procesą. Sharapova ir kt., (2023) nurodo, kad įgūdis priimti tinkamus karjeros sprendimus yra vienas iš XXI amžiaus gebėjimų.

Ugdymas karjerai pradinėje mokykloje neatsiejamas nuo edukacinės aplinkos, kurioje mokinys sąveikauja, mokosi ir renka savo patirtis. Albo, Barria-Pineda, Brusilovsky ir Hernández-Leo (2021) pabrėžia, kad šiuolaikinei pamokai ar veiklai reikalingi tinkami sprendimai, klasės sąveika ir technologiniai ištekliai. Jų poveikis mokinių kompetencijoms, pavyzdžiui, gebėjimui greitai prisitaikyti

prie nepažįstamų situacijų, komunikavimui žodžiu ir raštu, individualiam, komandiniam darbui, kūrybiškumui, kritiniam mąstymui ir kt. Autoriai išskiria, kad edukacinės aplinkos charakteristikas galima suskirstyti į keturis pagrindinius komponentus: mokymo(si) procesas, mokymo(si) proceso dalyviai, fizinė erdvė, socialinės-psichologinės sąlygos (2 pav.).

2 pav. *Edukacinės aplinkos vaidmuo ugdymo karjerai procese*

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Cibulskaitė, N. ir Jurkėnaitė, G. (2014). IX–X klasių mokinių matematikos mokymosi pasiekimus lemiančios edukacinės aplinkos mokymo(si) proceso ir socialinių-psichologinių sąlygų charakteristikos. *Pedagogika*. Vol. 114, No. 2. 85–95.

Šie edukacinės aplinkos komponentai sudaro sąlygas taikyti aktyvius, mokinį į veiklą įtraukiančius ugdymo metodus, iš kurių vienas reikšmingiausių ugdymo karjerai pradiniam ugdyme yra patyriminis mokymasis. Tai pagrindžia ir tyrimai, kurie rodo, kad pradinio amžiaus mokiniai geriausiai mokosi per tiesioginę patirtį, tyrinėjimą ir sąveiką su aplinka, todėl karjeros ugdymas šiame etape turi būti grindžiamas aktyviomis, patyriminėmis veiklomis (Kairaitis, 2024).

Ugdymo karjerai paslaugos pradinėse mokyklose tampa svarbios ir reikšmingos. Lietuvoje ugdymas karjerai pradinėse mokyklose yra naujai įgyvendinama sritis. Mokslinėje literatūroje taip pat pažymima, kad Lietuvoje vis dar trūksta nuoseklios karjeros ugdymo sistemos pradiniam ugdyme ir metodinių priemonių šiai veiklai įgyvendinti (Kairaitis, 2024). Šiame kontekste, remiantis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos išleistu įsakymu „Dėl karjeros specialistų funkcijų ir profesinio orientavimo paslaugų teikimo švietimo įstaigose patvirtinimo“ (2022) pabrėžiama, kad ugdymas karjerai mokyklose turi būti teikiamas visų pakopų mokiniams. Dokumentas numato, kad karjeros ugdymo paslaugos turi būti teikiamos nuo pradinio ugdymo lygmens ir taip užtikrinant ugdymo karjerai tęstinumą vyresnėse klasėse.

Dokumente „Dėl karjeros specialistų funkcijų ir profesinio orientavimo paslaugų teikimo švietimo įstaigose patvirtinimo“ (2022) ugdymo karjerai uždaviniai švietimo įstaigose apibrėžiami kaip:

15.3.1. skatinti mokinius pažinti savo asmenines savybes, interesus, gabumus, įgūdžius ir jų sąsajas su karjera;

15.3.2. plėtoti darbo galimybių, darbo pasaulio, profesijų įvairovės ir kaitos supratimą;

15.3.3. ugdyti pozityvią nuostatą mokymosi ir darbo (karjeros) atžvilgiu;

15.3.4. skatinti gebėjimus sieti savo mokymosi rezultatus, kompetencijas, gabumus ir interesus su karjeros pasirinkimais;

15.3.5. ugdyti gebėjimus kelti gyvenimo ir karjeros tikslus bei priimti karjeros sprendimus; (Dėl karjeros specialistų funkcijų ir profesinio orientavimo paslaugų teikimo švietimo įstaigose patvirtinimo, 2022).

Tame pačiame norminiame dokumente, nurodoma, kad įstaigų, vykdančių bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, detalusis profesinio orientavimo paslaugų planas. Jame pateikiami metodai, karjeros ugdymo veikloms:

- **Grupinės paskaitos ir / ar teminės užduotys grupėse** (Teminės pamokos ir / ar praktinės užduotys, susijusios su savęs pažinimo ir karjeros galimybių pažinimo temomis);
- **Ugdymas per žaidimus, naudojantis įvairiomis ir visiems prieinamomis priemonėmis** (Užsiėmimai skirti karjeros kompetencijas ugdančioms žaidimams);
- **Mainų programos ir kt. projektinė veikla** (Galimybė tobulinti profesines ir karjeros kompetencijas dalyvaujant mainų programose ir projektinėje veikloje);
- **Verslumą ugdančios užsiėmimai** (Didinti mokinių verslumo galimybes ir lavinti su verslumu susijusius įgūdžius per neformaliojo švietimo ir ugdymo karjerai veiklas);
- **Teminės stovyklos** (Dienos, savaitės stovyklos, susijusios su karjeros temomis.); (Dėl karjeros specialistų funkcijų ir profesinio orientavimo paslaugų teikimo švietimo įstaigose patvirtinimo, 2022).

Analizuojant užsienio šalių kontekste, Niujorko ugdymo departamentas (2024) pateikia ugdymo karjerai pradinėje mokykloje veiklas, kurias išskiria į du polius:

1. **Savęs pažinimas** - padeda mokiniams tyrinėti savo interesus, gebėjimus, stiprybes ir poreikius, daug dėmesio skiriant teigiamam savivaizdžiui ir pasitikėjimo savimi ugdymui.
2. **Tapatybės pažinimas** - padeda mokiniams suprasti, kaip jie yra susiję su visuomene, įskaitant jų kultūrinį paveldą ir socialinius santykius (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Karjeros ugdymo skatinimas

Savęs pažinimas	Tapatybės pažinimas
Pradinio ugdymo lygmens veiklos gali apimti: Socialinių ir emocinių gebėjimų ugdymo veiklas Dalyvavimą individualizuoto ugdymo plane Problemų sprendimo gebėjimų mokymą Dienoraščio rašymą Augimo mąstysenos ugdymą;	Pradinio ugdymo lygmens veiklos gali apimti: Dalyvavimą bendruomenės renginiuose Užklausinės veiklos tyrinėjimą Susipažinimą su vardais ir jų kilme Asmeninės ar klasės tapatybės kūrimą;

Šaltinis: Elliott, J., McConnell, A. E., Spotton, D., & Reisman, S. (2024). *Introducing Elementary Students to the World of Work*. https://www.researchgate.net/publication/385517933_Introducing_Elementary_Students_to_the_World_of_Work

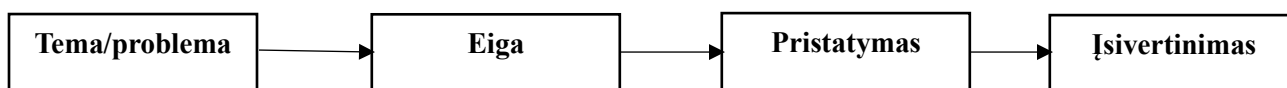
Analizuojant ugdymo karjerai veiklų įvairovę pradinėje mokykloje, galima pastebėti, kad daugelį jų jungia patyriminio mokymosi principai, sudarantys sąlygas mokiniams mokytis per veiklą, refleksiją ir asmeninę patirtį. Khaewphuang (2024) teigia, kad patyriminis mokymasis – tai žinių įsisavinimo ir transformavimo procesas, kurio metu, remiantis realaus pasaulio patirtimi, konstruojama prasmė. Kolbas (1984) pasiūlė patyriminio mokymosi ciklo teoriją, kurią sudaro keturi etapai: konkreti patirtis (CE), reflektuojantis stebėjimas (RO), abstraktus konceptualizavimas (AC) ir aktyvus eksperimentavimas (AE). Lyginant Kolbo patyriminio mokymosi ciklą su tradicinėmis, informacijos perteikimu grįstomis ugdymo formomis, galima teigti, kad patyriminis mokymasis yra labiau pritaikytas pradinio mokyklinio amžiaus mokiniams, nes atliepia jų pažinimo, veiklos ir refleksijos poreikius.

McLeod (2017) dar labiau paaiškino Kolbo patyriminio mokymosi stilių teoriją taip:

1. **Konkrety patirtis** – mokinys patiria konkrečią situaciją. Tai gali būti visiškai nauja patirtis arba jau buvusios patirties perinterpretavimas atsižvelgiant į naujas sąvokas.
2. **Reflektuojantis naujos patirties stebėjimas** – mokinys apmąsto naują patirtį remdamasis jau turimomis žiniomis. Ypač svarbios tampa neatitiktis tarp patirties ir supratimo.
3. **Abstraktus konceptualizavimas** – refleksija suformuoja naują idėją arba pakeičia esamą abstrakčią sąvoką (tai reiškia, kad mokinys pasimokė iš patirties).
4. **Aktyvus eksperimentavimas** – naujai suformuotos arba pakoreguotos idėjos taikomos praktikoje. Mokinys jas pritaiko aplinkoje ir stebi pasekmes.

Ugdymo karjerai kontekste patyriminio mokymosi ciklas leidžia mokiniams ne tik įgyti žinių apie veiklas ar profesijas, bet ir per patirtį atpažinti savo interesus, stiprybes bei mokymosi būdus, kas yra esminė karjeros kompetencijų ugdymo prielaida.

Projektiniai darbai, kaip viena iš patyriminio mokymosi formų, ugdymo karjerai kontekste tampa priemone, leidžiančia mokiniams priimti sprendimus, planuoti veiklas ir reflektuoti savo patirtį. Dažnai praktikoje taikomi projektiniai darbai - taip pat patyriminio ugdymo forma, leidžianti mokiniams išsamiai tyrinėti tam tikras temas ir/ar problemas, patenkinant savo smalsumą (Uždavinė, Kazakevičienė ir Jonušauskienė, 2020). Mokiniam galima suteikti galimybę patiems pasirinkti temą, kurią norėtų išanalizuoti, ištirti – tai gali būti susiję su jų pomėgiais, susidomėjimu ar aktualijomis. Pasirinkus temą, mokytojas kartu su mokiniais turėtų aptarti ir atskleisti galimas temos problemas ar kylančius klausimus. Toliau svarbu suplanuoti ir įgyvendinti tyrimo eigą, ką norima išsiaiškinti, kaip tai planuojama padaryti – čia gali būti integruotos kitos patyriminio ugdymo formos, tokios kaip stebėjimas, eksperimentas ir pan. Ištyrus, išanalizavus temą mokiniai skatinami patys pristatyti tyrimo rezultatus ir pastebėjimus klasės draugams, mokytojams. Pasibaigus projektinei veiklai svarbu skirti laiko apmąstymui, savo darbo ir mokymosi proceso vertinimui bei įsivertinimui. Skirtingai nei tradicinės užduotys, projektinė veikla sudaro galimybes mokiniams patiems inicijuoti mokymosi procesą, prisiimti atsakomybę už rezultatą ir ugdyti gebėjimus, kurie vėliau siejami su karjeros planavimu.

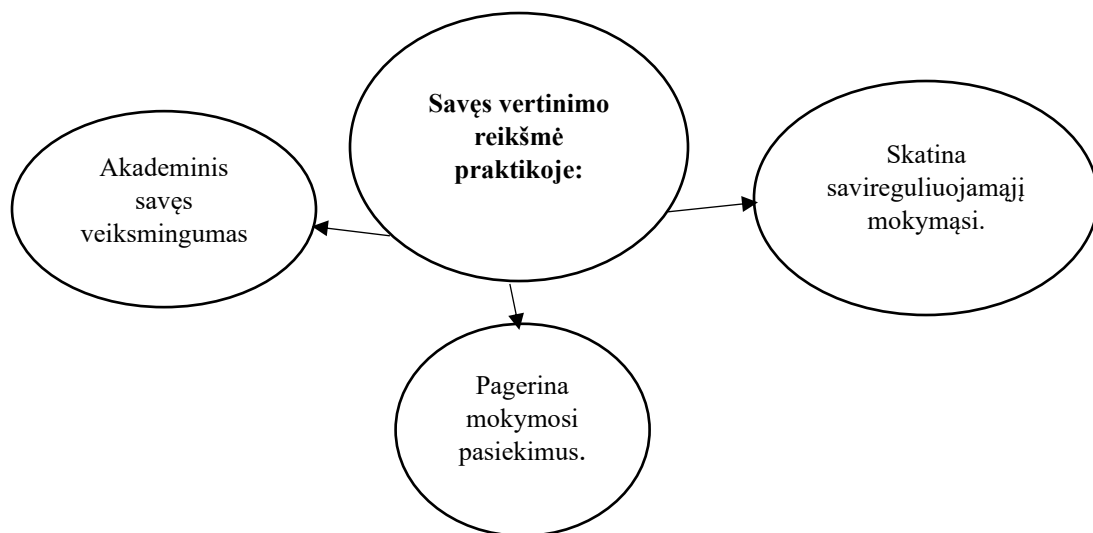
3 pav. *Projektiniai darbai*

Šaltiniai: sudaryta autorės pagal Uždavinė, Kazakevičienė ir Jonušauskienė (2020).

3 paveiksle pateikiama projektinės veiklos struktūra leidžia matyti, kad refleksijos ir įsivertinimo etapai yra neatsiejami nuo patyriminio mokymosi proceso. Tai ypač svarbu ugdymo karjerai pradinėje mokykloje, nes refleksija padeda mokiniams įvardyti ne tik tai, ką jie išmoko, bet ir kaip tai susiję su jų asmeniniais interesais. Apibendrinant galima teigti, kad patyriminis mokymasis ir projektinės veiklos sudaro palankias sąlygas ugdymui karjerai pradinėje mokykloje, nes leidžia mokiniams per veiklą ir refleksiją ugdyti savęs pažinimo, sprendimų priėmimo ir atsakomybės gebėjimus. Šios teorinės nuostatos išryškina karjeros specialistų vaidmenį kuriant prasmingas mokymosi patirtis pradiniam ugdyme.

Nors patyriminis mokymasis sudaro sąlygas mokiniams įgyti prasmingų mokymosi patirčių, šių patirčių ugdomoji vertė atsiskleidžia tik per refleksiją ir įsivertinimą, leidžiantį mokiniams suvokti savo pažangą ir asmeninius pasiekimus. Ugdymo karjerai pradinio ugdymo lygmenyje svarbus dar vienas aspektas – gebėjimas mokėti save įsivertinti ir vertinti. Turysbayeva, Zhumabayeva, Yessenova, Bainazarova, ir Maigeldiyeva (2023) nurodo, kad įsivertinimas yra svarbus mokymosi rezultatų vertinimo metodas visuose ugdymo lygmenyse. Autorių teigimu tapo viena reikšmingiausių švietimo

reformos dalimi ir daro didelę įtaką raidai. Lyginant tradicinį vertinimą su įsivertinimu, pastarasis labiau orientuotas į mokinio mokymosi procesą, o ne tik į galutinį rezultatą, todėl jis ypač reikšmingas ugdymo karjerai, kur svarbus ne galutinis rezultatas o savęs tyrinėjimas ir pažinimas. Yan (2020) pabrėžia, kad įsivertinimas yra svarbi mokymosi proceso dalis, kuriuo mokiniai naudodamiesi mokosi stebėti save ir kiekvieną kartą tobulėti. Ugdymo karjerai kontekste savireguliuojamas mokymasis leidžia mokiniams atpažinti ryšį tarp pastangų, veiksmų ir rezultatų, o tai sudaro prielaidas sąmoningam tikslų kėlimui ir atsakomybės už savo mokymąsi ugdymui prisiėmimą (4 pav.).

4 pav. Įsivertinimo veiksmingumas praktikoje

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Yan, Z. (2020). Self-assessment in the process of self-regulated learning and its relationship with academic achievement. *Assessment & evaluation in higher education*. Vol. 45, No. 2, 224–238.

4 paveiksle pateikiamas įsivertinimo veiksmingumo modelis parodo, kad mokinio gebėjimas stebėti ir vertinti savo mokymąsi yra neatsiejamas nuo savireguliacijos proceso, kuris ugdymo karjerai kontekste padeda mokiniams priimti pagrįstus sprendimus ir planuoti tolesnę veiklą. Yan, Panadero, Wang ir Zhan, (2021) teigimu, savęs vertinimas per įvairius mechanizmus ir metodus, kuriais mokiniai apibūdina (t. y. vertina) ir galbūt priskiria nuopelnus ar vertę (t. y. įvertina) savo mokymosi procesų ir produktų savybes. Mokslinėje literatūroje galima rasti įvairių savęs vertinimo būdų ir metodų. Ndoeye (2017) atliktame savęs vertinimo tyrime, išskiria tokius būdus:

- Įsivertinimas savo įgūdžių;
- Įsivertinimas komandoje;
- Įsivertinimas ir mokymosi aplinka;
- Įsivertinimas ir grįžtamasis ryšys;

Analizuojant šiuos įsivertinimo būdus, galima pastebėti, kad jie orientuoti ne tik į individualų mokinio mokymąsi, bet ir į socialinę sąveiką, kuri ugdymo karjerai kontekste padeda mokiniams suvokti save kaip bendruomenės dalį. Svarbus ir įsivertinimas komandoje, kuris parodo mokinio galias, stiprybes bei silpnybes. Tumienienės ir Puzaitės (2008) teigimu, įsivertinimo metodai gali būti, kai „mokiniai atlieka užduotis, pagal pateiktus atsakymus pasitikrina rezultatus ir formuluoja savo tikslą: ko ir kiek turėtų išmokti ir kaip tai padarys (atliks gramatikos užduotį, padirbės su žodynu, užsirašys taisykles ir t. t.). Savo savijautą pamokoje mokiniai įsivertina piešdami stilizuotus „veidukus“. Ši informacija svarbi individualizuojant arba diferencijuojant užduotis. Savęs vertinimas yra svarbus mokinių mokymosi plėtotei – jis apsaugo nuo tikslų, kurių neįmanoma pasiekti, kėlimo“ (p. 50).

Jong ir Tan (2021) teigimu, tradicinis kreidos naudojimas ir pokalbiai dėl įvairių pasiekimų nustatymo pamažu pakeičiamas skaitmeninėmis programomis. Žalytė-Linkuvienė (2021) pabrėžia, kad įsivertinimo metodai ir būdai svarbūs ne tik praktiškai, bet ir skaitmeninių technologijų pagalba. Autorė pateikė skaitmeninių technologijų (ST) įrankius, kuriuose dominuoja įsivertinimui tinkami algoritmai (metodai):

1. Skaitmeniniai grafiniai įsivertinimo simboliai: šypsenos, šviesoforas, skaičių skalė, nykštys, voratinklis, žvaigždė, pyragas, spalvoti laipteliai.

2. Įvairių ST įskiepai, padedantys įvertinti rezultatus arba fiksuojant grįžtamąjį ryšį – įsivertinti. Skaitmeninių technologijų taikymas įsivertinimui pradinėje mokykloje išplečia mokytojo ir karjeros specialisto galimybes stebėti mokinių pažangą, individualizuoti ugdymo procesą ir stiprinti grįžtamąjį ryšį. Galima teigti, kad įsivertinimas ir savireguliacija pradinėje mokykloje yra svarbūs ugdymo karjerai komponentai, leidžiantys mokiniams reflektuoti savo patirtis, atpažinti stiprybes ir kryptingai siekti asmeninių tikslų.

Apibendrinant ugdymo karjerai reikšmę ir turinį pradinės mokyklos kontekste, galima teigti, kad ankstyvasis ugdymas karjerai yra svarbus mokinio asmenybės, gebėjimų, savęs pažinimo ir ateities veiklų formavimuisi. Moksliniai tyrimai rodo, jog pradinių klasių mokiniai dar nepriima sąmoningų karjeros sprendimų, tačiau šiame etape formuojasi jų vertybinės nuostatos, požiūris į mokymąsi, darbą ir mokymąsi visą gyvenimą prasmę. Todėl šeimos, pedagogų, aplinkos vaidmuo yra reikšmingas ugdymo karjerai procese. Jis daro ilgalaikę įtaką mokinių siekių formavimuisi ir savęs įsivertinimui. Svarbus ugdymo karjerai elementas pradiniame ugdyme yra mokinių gebėjimas vertinti ir įsivertinti savo mokymąsi, pastangas bei pasiekimus. Įsivertinimas skatina savireguliuojamą mokymąsi, padeda mokiniams atpažinti savo stiprybes, tobulintinas sritis bei prisiimti atsakomybę už mokymosi procesą.

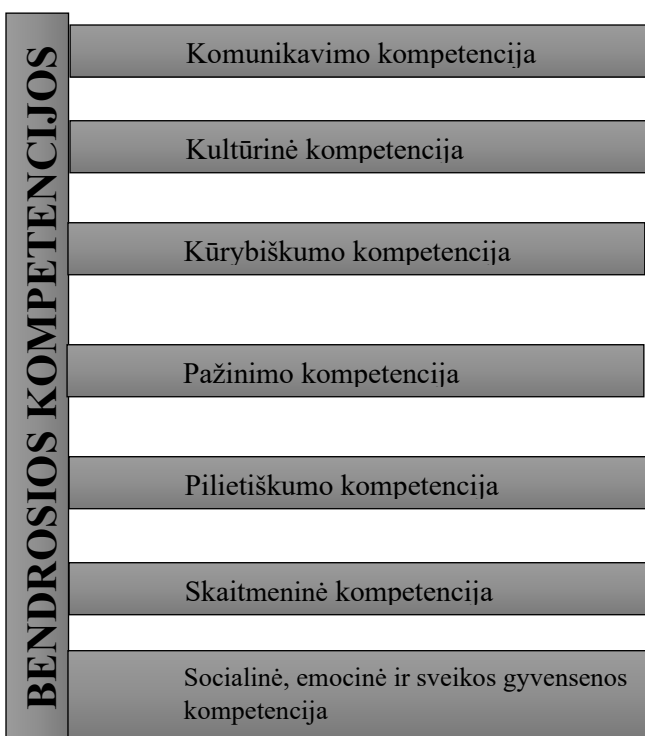
1.3 Karjeros kompetencijų raiška atnaujintoje pradinio ugdymo programoje

Sparčiai vykstant globalioms inovacijoms, darbo pasaulyje kyla naujų iššūkių. Todėl vis didesnę reikšmę įgyja nuolatinis asmens kompetencijų plėtojimas ir gebėjimas prisitaikyti prie kintančios profesinės aplinkos. Būtent mokykloje įgyjami svarbiausi gebėjimai, kurie dažniausiai ir lemia individo ateitį (Stanišauskienė, 2000). Prieš pradedant karjeros kompetencijų ugdymo karjerai pradinėje mokykloje analizę, svarbu apibrėžti kompetencijos sąvoką. Akkermans ir kt. (2013) karjeros kompetenciją apibrėžia, kaip žinių, įgūdžių ir gebėjimų visuma, kuri yra esminė karjeros vystymuisi, kurią individas gali sąmoningai plėtoti bei tobulinti. Stanišauskienė (2000) karjeros kompetenciją apibūdina kaip daugybę šiuolaikiniame darbo pasaulyje žmogui privalomų asmeninių savybių ir tam tikrų gebėjimų, kuriuos jis geba sėkmingai pritaikyti praktinėje veikloje. Jo, Park ir Song (2023) teigia, kad karjeros kompetencijos sąvoka sudėtinga ir daugialypė. Moksliniuose tyrimuose išskiriami keli veiksniai, kurie naudojami joms matuoti ir apibrėžti. Nors atlikta nemažai tyrimų, siekiant sukurti karjeros kompetencijų matavimo skales, vis dar nėra vieno bendrai priimto jų apibrėžimo. Literatūroje išskiriami įvairūs karjeros kompetencijų subveiksniai, tokie kaip karjeros refleksija, motyvacijos refleksija, darbo galimybių tyrinėjimas, karjeros kontrolė, tinklaveika, profesinių ryšių kūrimas organizacijos viduje ir išorėje, mentorystė, su karjera susiję įgūdžiai ir profesinė tapatybė, karjeros vizija, atvirumas pokyčiams bei veržlumas asmenybėje (Jo, Park ir Song, 2023). Šie veiksniai padeda geriau suprasti, kaip asmenys plėtoja ir planuoja savo karjerą nuolat kintančioje šiandieninėje darbo rinkoje.

Atnaujintoje bendrojo ugdymo programoje (2022) pabrėžiama, kad bendrosios kompetencijos yra svarbi ugdymo proceso sudedamoji dalis, būtina kiekvieno žmogaus tobulėjimui, socialinei bei kultūrinei raidai. Bendrosios kompetencijos laikomos reikšminga šiuolaikinio ugdymo dalimi, nes jos apima žinių, įgūdžių ir nuostatų visumą bei jų taikymą kasdienėse neišgalvotose situacijose (Wesselink, Biemans, Gulikers ir Mulder, 2017). Kompetencijomis grįstas ugdymas remiasi nuostata, kad mokinys nėra pasyvus žinių gavėjas, bet aktyvus dalyvis. Autorių teigimu, jis yra atsakingas už savo mokymąsi (Ponomariovienė ir Jakavonytė-Staškuvienė, 2025). Tyrimai rodo, kad kompetencijomis grįstas ugdymas jungia teorines žinias ir praktinius įgūdžius. Toks ugdymas sudaro galimybes pradinių klasių mokiniams mokymosi rezultatus taikyti kasdienėse situacijose. Šis požiūris orientuotas į mokinių rengimą gyvenimo išbandymams. Ugdant nepriklausomus, kritiškai ir novatoriškai mąstančius asmenis, gebančius prisitaikyti prie nuolat kintančios jų kasdienės aplinkos (Ponomariovienė, Jakavonyte-Staškuvienė, ir Torterat, 2025). Kompetencijomis grįstas ugdymas suteikia galimybę pamatuoti savo rezultatus pagal išsikeltus kriterijus. Tai atliepia ir Jakavonytė-Staškuvienė (2023), kurios pažymi, kad kompetencijomis

grįstas ugdymas suteikia besimokantiejiems galimybę praktiškai pademonstruoti savo gebėjimus atliekant pasirenkant tam tikras veiklas ir vertinant savo pasiekimus pagal iš anksto nustatytus kriterijus. Tokiu būdu pradinė klasių mokiniai gali parodyti savo kompetenciją konkrečioje srityje. Toks ugdymo modelis pradinėje mokykloje sudaro prielaidas mokiniams aktyviai įsitraukti ir dalyvauti mokymosi procese, ugdyti savarankiškumą bei numatyti tolimesnius siekius ir taip pasirengti gyvenimui visuomenėje (Mulder, 2017).

Pradinio ugdymo programoje (2022) bendrosios kompetencijos yra išskiriamos į septynias kompetencijas (5 pav.).

5 pav. Bendrosios kompetencijos (Parengta pagal Bendrąsias programas, 2022)

Bendrosiose programose (2022) yra išskiriamos septynios kompetencijos: komunikavimo kompetencija, kultūrinė kompetencija, kūrybiškumo kompetencija, pažinimo kompetencija, pilietiškumo kompetencija, skaitmeninė kompetencija bei socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Kiekviena ši kompetencija yra apibrėžiama išskiriant esminius aspektus: **komunikavimo kompetencija** apibrėžiama kaip gebėjimas kurti ir perduoti informaciją, suprasti kitų perteikiamas žinias (faktus, požiūrius bei asmenines nuostatas); **kultūrinė kompetencija** pabrėžia kultūrinę savimonę, kuri grįsta žiniomis, aktyvia kultūrine raiška ir kultūriniu sąmoningumu; **kūrybiškumo kompetencija** pabrėžiama kaip sau ir kitiems reikšmingų kūrybinių idėjų, produktų, problemų sprendimų tyrinėjimas, generavimas,

kūrimas, vertinimas, išlaikant darnų santykį su savimi ir aplinka; **pažinimo kompetencija** pabrėžia asmens motyvaciją ir gebėjimą pažinti save ir jį supantį pasaulį, įgyjami suvokiant (perimant) žmonijos kultūrinę patirtį. Ši kompetencija apima dalyko žinias ir gebėjimus, kritinio mąstymo, problemų sprendimo, mokėjimo mokytis gebėjimus; **pilietiškumo kompetencija** apibrėžiama kaip pilietinis tapatumas ir pilietinė galia, grįsta vertybėmis, nuostatomis, žiniomis ir praktinio veikimo gebėjimais, įgalinančiais kartu su kitais atsakingai kurti demokratišką visuomenę; **skaitmeninė kompetencija** pabrėžia asmens motyvaciją ir gebėjimą naudotis skaitmeninėmis technologijomis užduotims, mokytis, problemoms spręsti, bendradarbiauti, valdyti informaciją; **socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija** apibrėžia asmens savimonę ir savitvardą, socialinį sąmoningumą, atsakingą sprendimų priėmimą ir asmens rūpinimąsi fizine ir psichine sveikata; (Bendrosios programos, 2022).

Atnaujintoje pradinio ugdymo programoje išskiriamos septynios bendrosios kompetencijos, ypač yra reikšmingos pažinimo, komunikavimo, kūrybiškumo bei socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencijos. Šios kompetencijos tiesiogiai siejasi su mokinio savęs pažinimu, interesų formavimusi, gebėjimu bendradarbiauti, reflektuoti patirtį ir priimti sprendimus, kurie sudaro karjeros kompetencijų ugdymo pagrindą pradinėje mokykloje.

Nors atnaujintoje pradinio ugdymo programoje (2022) karjeros kompetencijos nėra išskiriamos kaip atskira bendroji kompetencija, jos integraliai atsiskleidžia per bendrųjų kompetencijų ugdymą. Ugdymas karjerai pradinėje mokykloje suprantamas kaip nuoseklus mokinio savęs pažinimo, pasaulio pažinimo, gebėjimo planuoti užsiėmimą, priimti sprendimus ir reflektuoti ugdymosi klausimais. Jis įgyvendinamas per įvairias ugdymo sritis ir bendrąsias kompetencijas.

Karjeros kompetencijų ugdymo pagrindą sudaro mokinio savęs pažinimas, gebėjimų ir vertybių atpažinimas, todėl itin reikšminga yra pažinimo kompetencija. Atnaujintose bendrosiose ugdymo programose (2022) pažinimo kompetencija apima mokėjimo mokytis, kritinio mąstymo, problemų sprendimo bei reflektavimo gebėjimus, kurie sudaro sąlygas suvokti savo stiprybes bei silpnybes, mokymosi sėkmes bei nesėkmes ir galimas ateities veiklas. Pradinio ugdymo etape mokiniai skatinami tyrinėti juos supantį pasaulį, kelti probleminius klausimus, apmąstyti savo veiklą ir patirtį, o tai tiesiogiai siejasi su ankstyvuoju karjeros kompetencijų ugdymu (Bendrosios programos, 2022). Tyrimai rodo, kad ankstyvoje vaikystėje formuojasi svarbios kognityvinės ir socialinės kompetencijos, tokios kaip savidisciplina, socialinis suvokimas ir pažinimo gebėjimai. Visa tai sudaro pagrindą tolesniam mokymuisi bei savęs pažinimui (Asmussen ir kt, 2018). Šie gebėjimai taip pat siejasi su tokiais įgūdžiais, kaip rasti problemos sprendimus bei gebėti valdyti savo emocijas. Tai leidžia ir padeda mokiniams planuoti savo mokymosi ir profesinį kelią (United Nations Children's Fund [UNICEF], 2022).

Ne mažiau svarbi ugdymo karjerai kontekste yra komunikavimo kompetencija, kuri, remiantis Bendrosiomis programomis (2022), apima gebėjimą aiškiai reikšti mintis ir savo jausmus, išgirsti kitus, bendradarbiauti bei dalyvauti diskusijose. Yaseen, Peerzada, Ali, ir Hussnain, (2021) pabrėžia, kad komunikavimo kompetencija yra būtina tam, kad perteikiama informacija tiek žodžiu, tiek raštu būtų suprantama, prasminga ir efektyvi. Tai apima aktyvų ir įtraukiantį klausymąsi, empatiją, atkaklumą ir skirtingų bendravimo stilių supratimą. Asmuo, turintis puikius bendravimo įgūdžius, gali puoselėti geresnius santykius, spręsti greičiau konfliktus ir sėkmingai bendrauti tiek asmeniniame, tiek profesiniame kelyje (Raju & Sujatha, 2023). Ši kompetencija sudaro sąlygas mokiniui įsitraukti į grupines veiklas, komunikuoti apie savo patirtis, įvairias profesijas, dalintis savo norais bei svajonėmis. Gebėjimas komunikuoti leidžia mokiniui ne tik geriau pažinti save, bet ir suprasti kitų žmonių elegesį, tam tikras veiklas bei vaidmenis visuomenėje, kas yra svarbi karjeros kompetencijų dalis.

Kūrybiškumo kompetencija taip pat glaudžiai susijusi su karjeros kompetencijų ugdymu. Bendrosiose programose (2022) kūrybiškumo kompetencija apibrėžiama kaip gebėjimas generuoti idėjas, kurti, eksperimentuoti ir ieškoti netradicinių problemų sprendimų. Fusco, Parola, ir Sica (2019) pažymi, kad kūrybiškumas apibūdinamas kaip svarbus resursas, padedantis žmogui spręsti įvairias tikslus, tiek kasdienes iššūkius, tiek tam tikrus pasirinkimus. Tyrimai rodo, kad tapatybės formavimas taip pat gali būti suprantamas kaip kūrybinis procesas, nes žmogus kuria savo tikslus, norus ir gyvenimo planus, kurie atitinka jo suvokiamą savąjį „aš“. Kūrybinė veikla skatina mokinius domėtis aplinka, lėtai tyrinėti pasaulį bei perteikti savo idėjas, todėl prisideda prie svarbių mokymosi procesų bei gyvenimo gebėjimų ugdymo (National Parent Forum of Scotland, 2017). Pradinėje mokykloje kūrybiškumo ugdymas sudaro sąlygas vaikui drąsiai išbandyti įvairius veiklos būdus, įsivaizduoti save skirtinguose socialiniuose ir profesiniuose vaidmenyse, tyrinėti profesijų įvairovę. Tai prisideda prie pozityvaus požiūrio į ateities karjeros galimybes formavimosi.

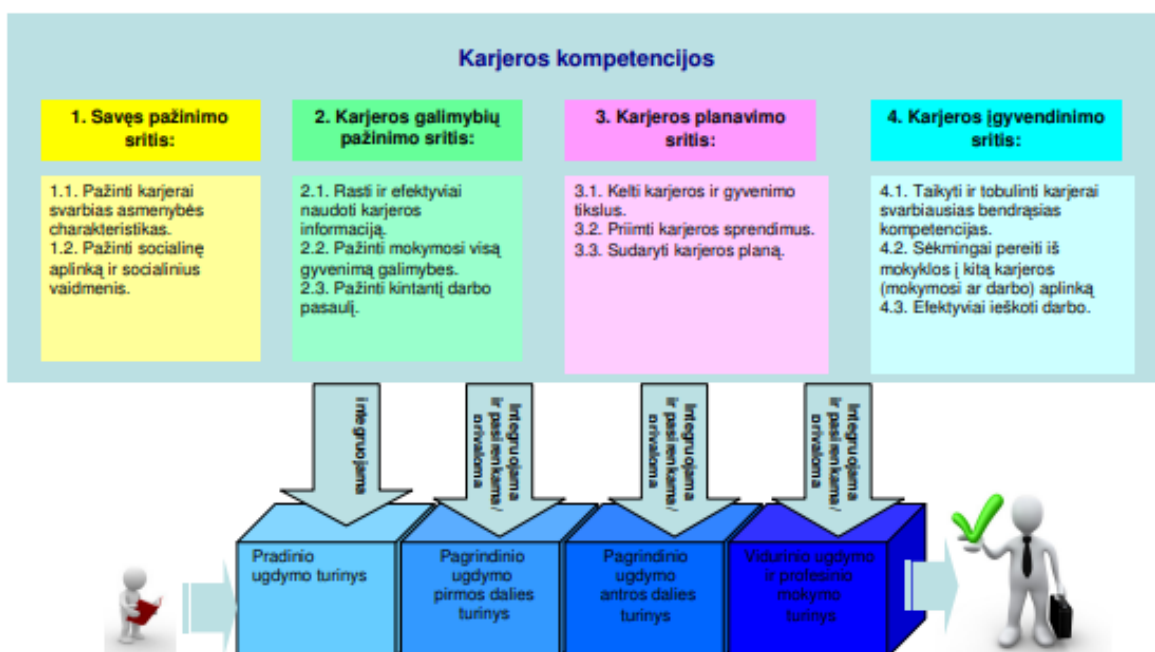
Ypač reikšminga ugdymo karjerai yra socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija, kuri atnaujintose bendrosiose ugdymo programose (2022) siejama su savitvarkos, savimonės, socialinio sąmoningumo ir atsakingo sprendimų priėmimo ugdymu. Gibson (2006) nurodo, kad savimonė reiškia neišgalvotą ir tikslų savo interesų, vertybių, įgūdžių, apribojimų ir gyvenimo pobūdžio pageidavimų suvokimą. Mokslininko teigimu, tiek savimonė, tiek mokinių aplinkos suvokimas yra neabejotinai svarbūs sėkmingam karjeros sprendimų priėmimui ir karjeros proceso valdymui (Gibson, 2006). Savęs pažinimas apima gebėjimą tiksliai atpažinti, kaip mintys, jausmai ir veiksmai yra tarpusavyje susiję, įskaitant gebėjimą tiksliai įvertinti savo stipriąsias ir silpnąsias puses, turėti teigiamą mąstyseną, saviveiksmingumo jausmą, pagrįstą pasitikėjimo savimi ir optimizmo jausmą bei savo emocijų,

asmeninių tikslų ir vertybių supratimą (OECD, 2019). Ši kompetencija tiesiogiai siejasi su karjeros kompetencijų ugdymu, nes padeda mokiniui atpažinti savo emocijas, suprasti savo elgesį, bendradarbiauti su kitais ir priimti sprendimus, atsižvelgiant į savo bei aplinkinių poreikius. Pradinio ugdymo etape ugdomi socialiniai ir emociniai gebėjimai sudaro tvirtą pagrindą vėlesniam sąmoningam karjeros planavimui ir sėkmingam prisitaikymui kintančiame gyvenimo ir darbo pasaulyje.

Karjeros ugdymo samprata švietimo sistemoje per pastaruosius dešimtmečius reikšmingai kito. Pasak Merfildaitės, Railienės ir kt. (2020), anksčiau karjeros ugdymo mokykloje tikslas dažniausiai buvo siejamas su mokinio gebėjimu atsakyti į klausimą „kuo būsi užaugęs“. Toks požiūris buvo orientuotas į konkretų profesijos pasirinkimą, dažnai neatsižvelgiant į nuolat kintančio darbo pasaulio kontekstą. Šiandien karjeros ugdymo samprata keičiasi. Jos pagrindiniu tikslu tampa karjeros kompetencijų ugdymas, kuris sudaro sąlygas mokiniui pažinti save, kryptingai kurti savo gyvenimo ir veiklos kelią bei prisitaikyti prie nuolatinių socialinių ir ekonominių pokyčių.

Šiuolaikinis ugdymas karjerai grindžiamas nuostata, kad karjera nėra vienkartinis pasirinkimas, bet nuolatinis procesas, apimantis savęs pažinimą, sprendimų priėmimą, planavimą ir gebėjimą įgyvendinti savo tikslus. Šią nuostatą įtvirtina ir Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (2022) patvirtintas įsakymas „Dėl karjeros specialistų funkcijų ir profesinio orientavimo paslaugų teikimo švietimo įstaigose patvirtinimo“, kuriame apibrėžiamos pagrindinės mokinių karjeros kompetencijų ugdymo sritys: savęs pažinimas, karjeros galimybių pažinimas, karjeros planavimas ir karjeros įgyvendinimas. Savęs pažinimo sritis apima mokinio gebėjimą atpažinti savo interesus, gebėjimus, vertybes ir asmenines savybes. Karjeros galimybių pažinimas siejamas su įvairių veiklų, profesijų, darbo pasaulio pažinimu. Karjeros planavimo sritis apima tikslų kėlimą, sprendimų priėmimą ir veiksmų numatymą, o karjeros įgyvendinimas apima gebėjimą veikti, reflektuoti patirtį ir prisitaikyti prie pokyčių. Šios sritys sudaro nuoseklią karjeros kompetencijų ugdymo sistemą, kuri aktuali visais ugdymo etapais, pradedant pradinio ugdymo lygmeniu.

Karjeros kompetencijų ugdymo nuoseklumą atskleidžia karjeros kompetencijų raidos modelis bendrojo ugdymo mokykloje ir profesinio mokymo įstaigoje (6 pav.). Šis modelis parodo, kad pradiniame ugdyme karjeros ugdymas orientuojamas į mokinio savęs pažinimą, teigiamo santykio su mokymusi formavimą ir bendrųjų gebėjimų ugdymą, kurie tampa pagrindu vėlesniems sąmoningiems karjeros sprendimams.

6 pav. Karjeros kompetencijų raida bendrojo ugdymo mokykloje ir profesinio mokymo įstaigoje

Šaltinis: sudaryta pagal Aukštaitijos profesinio rengimo centrą (2012).

Nors atnaujintoje pradinio ugdymo programoje (2022) karjeros kompetencijos nėra įvardijamos kaip atskira bendroji kompetencija, jos integraliai reiškiasi per bendrųjų kompetencijų ugdymą. Pažinimo, komunikavimo, kūrybiškumo, kultūrinė, skaitmeninė, pilietiškumo bei socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencijos padeda mokiniams pažinti save, tyrinėti pasaulį, bendradarbiauti, reflektuoti ir priimti sprendimus. Tokiu būdu ugdymas karjerai pradinėje mokykloje įgyvendinamas sistemškai, per kasdienės ugdymo veiklas, o ne kaip atskira ugdymo sritis.

Apibendrinant galima teigti, kad karjeros kompetencijų ugdymas pradinėje mokykloje yra ilgalaikio karjeros ugdymo proceso pradžia. Atnaujintose bendrosiose ugdymo programose karjeros kompetencijos atsiskleidžia per bendrųjų kompetencijų ugdymą, o jų kryptingas plėtojimas sudaro tvirtą pagrindą mokinio asmeninei, socialinei ir profesinei raidai.

1.4 Karjeros specialisto veiklos pradinėje mokykloje ypatumai

Nors ugdymo karjerai procese dalyvauja įvairūs mokyklos bendruomenės nariai, tokie kaip mokytojai, švietimo pagalbos specialistai, mokyklos administracija ir mokinių tėvai, pradinio ugdymo lygmenyje pagrindinis vaidmuo teikiant ugdymo karjerai paslaugas tenka karjeros specialistui. Jo veikla užtikrina ugdymo karjerai proceso nuoseklumą, kryptingumą ir atitikimą mokinių amžiaus bei raidos ypatumams.

Karjeros specialistas apibrėžiamas kaip pagrindinis asmuo, kuris teikia paslaugas švietimo sistemoje. Jis turi būti kvalifikuotas švietimo specialistas, atsakingas už ugdymo karjerai, informavimo ir konsultavimo paslaugų organizavimą ir teikimą. Karjeros specialistas taip pat koordinuoja ugdymo karjerai procesą švietimo įstaigoje, bendradarbiauja su kitais bendruomenės nariais ir užtikrina karjeros kompetencijų integravimą į ugdymo turinį. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad karjeros ugdymas yra kompleksinis procesas, reikalaujantis visos mokyklos bendruomenės įsitraukimo, todėl karjeros specialisto veikla glaudžiai susijusi su bendradarbiavimu su pedagogais, tėvais ir socialiniais partneriais (Čizmic ir kt., 2016). Jo veikla orientuota į asmens savęs pažinimo ir karjeros kompetencijų ugdymą bei apima informacijos apie švietimo galimybes, profesijas, kvalifikacijas ir darbo rinką teikimą (Gudžinskienė ir kt., 2023, p. 233-234). Panašias karjeros specialisto veiklos kryptis išskiria ir tarptautiniai tyrimai. Nustatyta, kad karjeros specialistas mokykloje atlieka įvairiapusį vaidmenį. Jis veikia kaip žinių teikėjas, konsultantas, ugdytojas ir ugdymo karjerai programų organizatorius, taip pat taiko skirtingas veiklos formas, tokias kaip orientavimo, informavimo ir praktines veiklas (Rodliyatun ir kt., 2022).

Karjeros specialisto veiklą švietimo įstaigose reglamentuoja Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos patvirtintos rekomendacijos (2022), apibrėžiančios profesinio orientavimo paslaugų turinį, planavimą ir įgyvendinimą. Šiuose dokumentuose numatytos karjeros specialisto funkcijos apima profesinio orientavimo paslaugų organizavimą ir koordinavimą, ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimą, bendradarbiavimą su mokyklos bendruomene, veiklos planavimą, stebėseną bei profesinį tobulėjimą. Tačiau pradinės mokyklos kontekste šių funkcijų įgyvendinimas įgauna specifinių bruožų. Remiantis Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos patvirtintomis rekomendacijomis (2022), pradinio ugdymo lygmenyje karjeros specialisto veikla orientuojama ne į konkretaus profesinio pasirinkimo skatinimą, bet į mokinio savęs pažinimo, mokymosi motyvacijos ir bendrųjų karjeros kompetencijų užuomazgų ugdymą, atsižvelgiant į vaiko raidos ir amžiaus ypatumus. Tarptautiniai tyrimai taip pat pabrėžia, kad ugdymas karjerai turėtų būti integruotas į visą ugdymo procesą ir pradedamas jau pradinio ugdymo lygmenyje. Taip pat nurodoma, kad karjeros specialistas atlieka organizuojantį ir lyderystės vaidmenį (Teach first, 2015). Tai leidžia teigti, kad karjeros specialisto vaidmuo pradinėje mokykloje turėtų būti suprantamas ne tik kaip paslaugų teikimas, bet ir kaip strateginis ugdymo proceso organizavimas bei lyderystė.

Gasienciavienės ir Railienės (2020) atliktas tyrimas bendrojo ugdymo mokyklose rodo karjeros specialistų veiklos organizavimo specifiką skirtinguose ugdymo lygmenyse. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad karjeros paslaugos aktyviausiai teikiamos 5–12 klasių mokiniams ir jų tėvams, o pradinių klasių

mokinių lygmeniui skiriamas pastebimai mažesnis dėmesys. Tai rodo, kad ugdymas karjerai pradiname ugdyme dažnai vis dar nėra laikomas svarbus ir neretai išlieka antraeile ugdymo sritimi, nepaisant jo svarbos praktinių klasių mokiniui. Taip pat nustatyta, kad karjeros specialistai, teikdami paslaugas, dažniausiai bendradarbiauja su klasių auklėtojais, dalykų mokytojais bei vykdo tarpinstitucinį bendradarbiavimą su socialiniais partneriais, įmonių atstovais ir aukštosiomis mokyklomis. Išskirtas svarbus bendradarbiavimo ribotumas su mokyklos švietimo pagalbos specialistais. Pradinės mokyklos kontekste tokia situacija laikytina problemiška, nes ugdymas karjerai reikalauja artimo, tarpdalykinio bendradarbiavimo, kuriame svarbų vaidmenį atlieka ne tik pedagogai, bet ir psichologai, specialieji pedagogai bei socialiniai pedagogai. Todėl karjeros specialisto veikla pradiname ugdyme turėtų būti grindžiama nuolatiniu bendradarbiavimu su visa mokyklos bendruomene. Siekiant užtikrinti nuoseklų mokinių savęs pažinimo, mokymosi motyvacijos ir karjeros kompetencijų ugdymą. Tyrimai rodo, jog karjeros specialisto veikla mokykloje apima ne tik individualų mokinių ugdymą, bet ir aktyvų bendradarbiavimą su tėvais, mokytojais bei įvairiomis institucijomis, kurių tikslas yra sukurti palankias ugdymo aplinkas, padedant spręsti mokinių problemas (Mrvar ir Mažgon, 2017).

Šias išvalgas papildė Surgėlienės ir Bankauskienės (2015) teiginiai, kad ugdymas karjerai bendrojo ugdymo mokyklose įgyvendinamas labai įvairiais aspektais: vienos mokyklose jis organizuojamas sistemingai, bendradarbiaujant su klasės auklėtojais ir išnaudojant klasės valandėlių pamokas, kitose - vykdomas fragmentiškai, užpildant atsitiktinai atsiradusius laisvus pamokų tarpus, o dar kitose - sudaroma galimybė lankyti pasirenkamą ugdymo karjerai dalyką arba karjeros ugdymo paslaugos teikiamos tik mokinių iniciatyva. Tokia ugdymo karjerai veiklų įvairovė rodo, kad karjeros specialisto veikla dažnai priklauso nuo mokyklos vidaus susitarimų ir organizacinės kultūros, o ne nuo nuoseklios, visą ugdymo procesą apimančios sistemos. Tokia situacija būdinga tik vienos šalies kontekstui. Tarptautiniai tyrimai rodo, kad ugdymo karjerai kokybė mokyklose dažnai yra nevienoda, fragmentiška ir nepakankamai finansuojama, o tai riboja mokinių galimybes gauti kokybiškas ugdymo karjerai paslaugas (Australian Centre for Career Education, 2022). Todėl pradinio ugdymo lygmenyje ypač svarbus tampa kryptingas karjeros specialisto bendradarbiavimas su mokytojais, švietimo pagalbos specialistais ir mokyklos administracija, siekiant užtikrinti nuoseklų, visiems mokiniams prieinamą ir jų raidos ypatumus atliepiantį ugdymą karjerai. Pabrėžtina, kad bendradarbiavimas pradinėje mokykloje yra svarbus ne tik ugdymo karjerai veiklų organizavimo požiūriu, bet ir kuriant saugias ir palankias mikroklimato mokykloje aplinkas. Tai atliepia Demirbas-Celik (2018) nurodydamas, kad mokyklos klimatas formuojasi tuomet, kai mokyklos administracija, mokytojai, psichologai ir karjeros specialistai tarpusavyje bendradarbiauja ir kartu tenkina pagrindinius mokinių psichologinius poreikius. Taip jie

prisidėda prie mokinių gerovės ir visapusiškos raidos plėtojimo. Pradinio ugdymo kontekste toks bendradarbiavimas yra ypač reikšmingas, nes leidžia užtikrinti saugią ir motyvuojančią ugdymo karjerai aplinką.

Apibendrinant galima teigti, kad karjeros specialisto veikla pradinėje mokykloje pasižymi konkrečiais bruožais. Ji orientuota į savęs pažinimo ir bendrųjų kompetencijų ugdymą, integruojama į bendrojo ugdymo procesą. Veiklos grindžiamos glaudžiu bendradarbiavimu su mokyklos bendruomene ir socialiniais partneriais. Ši veikla taip pat apima lyderystės ir ugdymo proceso koordinavimo funkcijas. Tačiau praktikoje karjeros specialisto veikla susiduria su tam tikrais iššūkiais, tokiais kaip ribotas dėmesys pradiniam ugdymo lygmeniui ir nepakankamas veiklų sistemingumas.

2. KARJEROS SPECIALISTŲ PATIRTIS REALIZUOJANT UGDYMĄ KARJERAI PRADINĖJE MOKYKLOJE

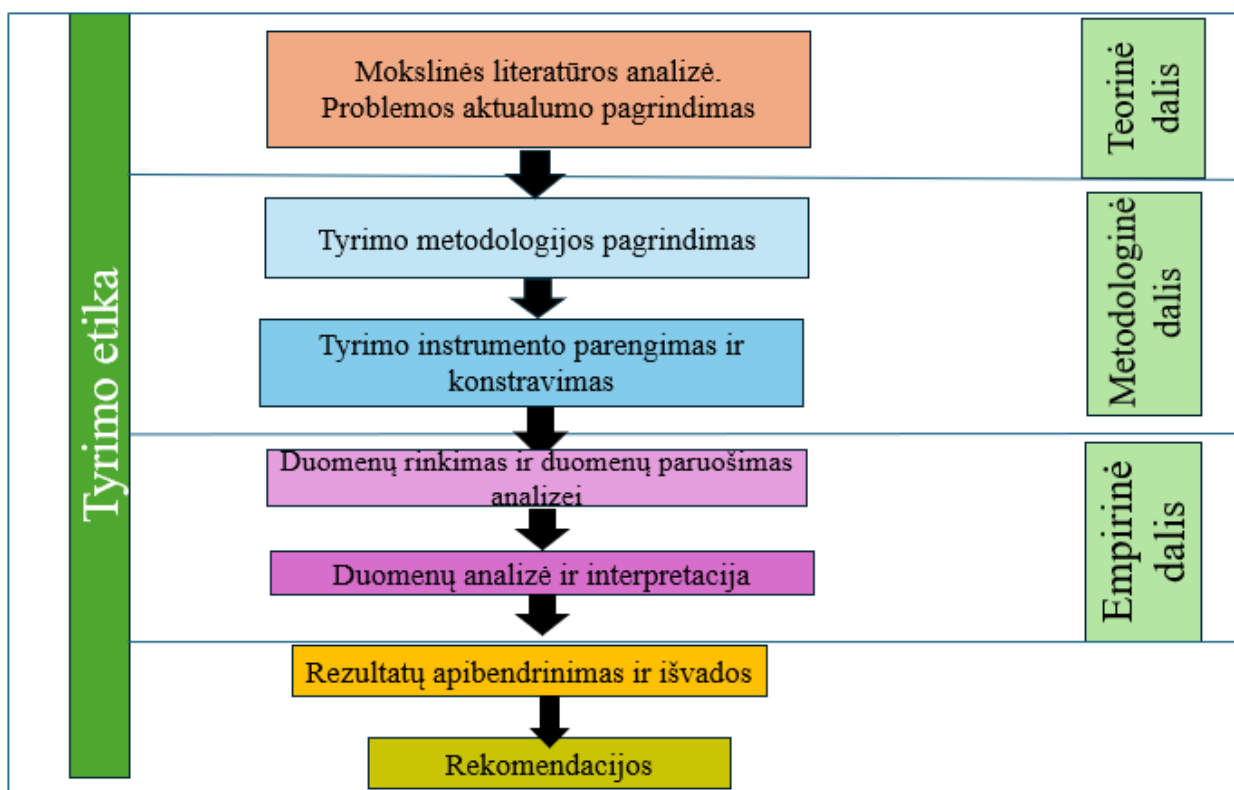
2.1 Tyrimo metodologija

Tyrimo tipo pagrindimas. Karjeros specialistų patirtims analizuoti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas, kuris leidžia giliau suprasti jų požiūrį ir patirtį teikiant ugdymo karjerai paslaugas pradinėse mokyklų kontekste. Kokybiniai tyrimai suteikia galimybę išsamiai analizuoti asmenines patirtis, nuomones ir jausmus, kurie negali būti tiksliai išreikšti kiekybiniais duomenimis. Rupšienės (2007) teigimu, kokybiniai tyrimai validūs tais atvejais, kai siekiama sudaryti nuomonių, vertinimų, išsakyti tam tikru klausimu sąrašą. Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) pastebėjimais, kokybiniu tyrimu siekiama atskleisti tiriamojo reiškimo visumą įprastame kontekste, remiantis tyrimo dalyvių perspektyvomis, patirtimis ir subjektyviomis sampratomis. Cohen ir kt. (2017) pabrėžia, kad kokybiniam tyrimui reikalingi mažiau struktūruoti duomenys, pabrėžiant subjektyvumo svarbą tyrimo procese ir tiriant mažą skaičių natūraliai pasitaikančių atvejų. Kaip pažymi Gaižauskienė ir Valavičienė (2016) „kokybinis tyrimas įvertina, kad požiūriai ir praktikos skiriasi, nes nesutampa subjektyvios perspektyvos ir su jomis susiję socialiniai, biografiniai kontekstai. Taigi dėmesio centras – tyrimo dalyvių perspektyvos, subjektyvios sampratos ir patirtys, kasdieniai kontekstai.“ (p.15). Atsižvelgiant į magistrinio darbo temą, tikslą bei uždavinius, kokybinis tyrimas yra tinkamiausias instrumentas tirti reiškinį (ugdymo karjerai paslaugos pradinėje mokykloje) bei pasirinktą tikslinę grupę (karjeros specialistai, kurie dirba su pradinėse klasių mokiniais). Kokybinio tyrimo metodas pasirinktas, nes jis leidžia ištirti dalyvių patirtis, išsūkius ir supratimą apie tyrimo objektą. Svarbu pabrėžti, kad kokybinis tyrimas pasirinktas ir dėl to, kad pats tiriamasis reiškinys yra naujas, mažai tyrinėtas. Karjeros specialistai pradiniam ugdyme veikia nuo 2022 m. rugsėjo mėnesio. Tyrimo rezultatu siekiama pateikti realias patirtis pačių dalyvių bei su kokiais iššūkiais susiduria karjeros specialistai pradiniam lygmenyje.

Tyrimo organizavimo loginė seka. Empirinis tyrimas buvo organizuojamas pagal tokią loginę seką (7 pav.).

Siekiant teoriškai atskleisti ugdymo karjerai pradinėje mokykloje aspektus bei ugdymo karjerai svarbą ir turinį 2024 m. gruodį – 2025 m. kovą buvo analizuojami su šia tema susiję moksliniai šaltiniai bei dokumentai. Teorinė darbo dalis buvo papildyta Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros analize. Informacija buvo detalizuojama apie ugdymo karjerai svarbą, turinį, metodus bei karjeros specialistų veiklą ir svarbą pradinėje mokykloje. Atlikus teorinę mokslinių šaltinių ir dokumentų analizę, kurios susijusios su nagrinėjama tema, 2025 m. balandį buvo parengta kokybinio tyrimo metodika pagal

kurią 2025 m. lapkritį – vasarį atliktas tyrimas. Atlikus tyrimą 2026 m. kovą- gegužę buvo apdoroti tyrimo duomenys, parengta turinio (content) tyrimo rezultatų analizė, interpretacija bei parengtos išvados ir rekomendacijos.

7 pav. Tyrimo loginė seka.

Šaltinis. Sudaryta darbo autorės.

Tyrimo duomenų rinkimo metodas. Siekiant atskleisti šio darbo tikslą - išanalizuoti ugdymo karjerai paslaugas ir karjeros specialistų patirtį pradinėje mokykloje, buvo pasirinktas pusiau struktūruotas interviu. Gaižauskienė ir Valavičienė (2016) pabrėžia, jog iš dalies struktūruotas interviu, tai viena iš interviu formų, kai interviu, vedamas pagal tam tikras gaires. Ši interviu forma pasirinkta tam, kad būtų galima atskleisti karjeros specialistų darbinę patirtį pradinėje mokykloje, jų iššūkius susijusius su ugdymu karjerai. Cohen ir kt. (2017) išskiria interviu tikslus. Autoriai pabrėžia, kad tikslai gali būti įvairūs. „Vienas iš pateiktų pavyzdžių: suprasti, įvertinti situaciją ar įvykį(-us) tam tikru požiūriu.“ (Cohen ir kt., 2017.p.508). Tokia interviu forma leidžia tiek konkrečią informaciją, tiek subjektyvius atsakymus, kuriuos galima interpretuoti atsižvelgiant į tyrimo tikslą. „Apklauso interviu, arba apklausa žodžiu – tai apklausa, kuri atliekama pokalbio (interviu) tarp interviuotojo ir intervanto būdu. Šios sąveikos centre – klausimynas.“ (Gaižauskaitė ir Mikėnė, 2014, p. 59). Pusiau struktūruotas interviu tyrimui buvo pasirinktas dėl to, kad šio interviu tipo struktūra suteikia balansą tarp numatytų

klausimų ir laisvės tyrimo dalyviui išreikšti savo patirtis, nuomonę, perteikti jausmus. Pusiau struktūruotas interviu neriboja tyrimo dalyvių vien tik uždaro tipo atsakymais, leidžia gilintis į patirtis, detales, tačiau tuo pačiu interviu nėra visiškai laisvas, nes tyrėjas turi pasirengęs klausimus, kurių pagalba visi dalyviai atsako į pagrindinę tyrimo problemą.

Tyrimo imtis.

Kokybinių tyrimų imties atranka nėra aiškiai apibrėžiama – jai taikomi švelnesni reikalavimai (lyginant su kiekybiniais tyrimais) ir gali svyruoti nuo 1 iki 30 atvejų (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016). Kadangi kokybiniu tyrimu siekiama gauti gilesnį supratimą apie karjeros specialistų patirtis teikiant ugdymo karjerai paslaugas pradinio mokyklų kontekste, pasirinkta netikimybinė imtis. Rupšienė (2007) nurodo, kad netikimybinė imtis nepretenduoja reprezentuoti visos generalinės aibės, tačiau ji yra naudinga, kai tyrimo tikslas yra gauti gilų supratimą apie tiriamą reiškinį. Kokybinio tyrimo imties nustatymui pasirinkta kriterinė atranka. „Kriterinė atranka – tai tokia atranka kai imties vienetai atrenkami pagal tam tikrą tyrėjo nustatytą kriterijų“ (Adomaitienė ir Zubrickienė, 2019, p. 82). Rupšienė (2007) nurodo, kriterinė atranka – imties vienetai atrenkami pagal tam tikrą tyrėjo nustatytą kriterijų(-us), būdas veiksmingas, nes padeda surinkti kokybiškų duomenų. Kadangi tyrimas orientuojasi į pradinėse mokyklose dirbančių karjeros specialistų patirtį, pasirinktas šis atrankos būdas. Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) teigimu, galutinis per tyrimą atliktų interviu skaičius gali būti nulemtas duomenų rinkimo ir analizės procesų metu, tai priklauso nuo iš kiekvieno naujai atliekamo interviu gaunamų duomenų kiekio ir kokybės. Galutinis dalyvių skaičius nustatytas pagal duomenų prisotinimo principą, kai interviu metu nebeatsiskleis naujos temos. Tyrimo dalyviai buvo pasirinkti, nes jų tiesioginė patirtis teikiant ugdymo karjerai paslaugas pradinio klasių mokiniams yra esminė norint suprasti su kokiais iššūkiais ar sunkumais susiduria karjeros specialistai, dirbdami su vaikais šioje amžiaus grupėje. Tyrimo dalyviai buvo atrenkami pagal šį kriterijų:

1. Tikslinės grupės. Tyrimo dalyviai, karjeros specialistai, turėjo dirbti su pradinio klasių mokiniais (1-4 klasės) t.y. teikti ugdymo karjerai paslaugas šiai konkrečiai tikslinei grupei.

Atrankos kriterijus buvo nustatytas, siekiant surinkti duomenis, kurie atspindėtų šio regiono karjeros specialistų patirtis pradinio mokyklų kontekste. Atrenkant tyrimo dalyvius kvalifikacijos, išsilavinimo ir darbo stažo kriterijai nebuvo taikyti, nes pats tiriamasis reiškinys yra naujas, šie specialistai pradinio ugdymo kontekste veikia tik nuo 2022 metų rugsėjo mėnesio.

Tyrimo dalyvavo 5 karjeros specialistai (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Tyrimo dalyvių charakteristika

Tyrimo dalyviai	Tyrimo dalyvių mokyklos tipas
TD1	Progimnazija (įgyvendinamas pradinis ugdymas)
TD2	Progimnazija (įgyvendinamas pradinis ugdymas)
TD3	Progimnazija (įgyvendinamas pradinis ugdymas)
TD4	Pradinė mokykla
TD5	Gimnazija (įgyvendinamas pradinis ugdymas)

Tyrimo organizavimas.

Empirinis tyrimas vyko 2025 m. gruodžio – 2026 m. vasario mėnesiais. Tyrimo dalyviai buvo kviečiami tiesiogiai susisiekiant elektroniniu laišku su karjeros specialistais, kurie dirba mokyklose su pradinių klasių mokiniais.

Pirmiausia buvo susirastas mokyklų sąrašas, vėliau išanalizuotos mokyklos, kuriose dirba tyrimo atrankos kriterijus atitinkantys karjeros specialistai. Tyrėjo kontaktas buvo užmegztas elektroniniu paštu, trumpai pristatant tyrimo tikslą, dalyvavimo sąlygas ir pateikiant kvietimą dalyvauti tyrime.

Tyrimo dalyviams taip pat buvo pateikta informacija apie tyrimo tikslą, duomenų rinkimo būdą ir etikos principus. Buvo akcentuotas savanoriškas dalyvavimas, teisė bet kada atsisakyti dalyvauti tyrime bei užtikrinamas konfidencialumas.

Interviu buvo organizuojamas nuotoliu, pasitelkiant vaizdo skambučio būdus „Microsoft Teams“. Pasirinktas nuotolinis interviu būdas, kuris leido užtikrinti tyrimo dalyvių patogumą, sudaryti galimybę dalyvauti jiems įprastoje aplinkoje bei taupyti kelionės laiką. Kiekvienas interviu buvo derinamas individualiai pagal dalyvių užimtumą.

Interviu pradžioje dalyviai pakartotinai informuoti apie pokalbio įrašymą, duomenų apsaugą ir teisę bet kada nutraukti tyrimą. Sutikimas įrašyti interviu buvo gaunamas žodžiu. Interviu buvo įrašomas naudojant telefono diktofoną.

Tyrime taikytas pusiau struktūruotas interviu, vykdytas pagal iš anksto sudarytas klausimų gaires. Buvo siekiama nenukrypti nuo pagrindinių klausimų ir kuo geriau atliepti tyrimo tikslą. Pokalbiai truko nuo 24 iki 37 min. tiesiogiai klausiant tyrimo dalyvių į iš anksto paruoštus esminius ir papildomus klausimus. Visiems tyrimo dalyviams buvo pateikti vienodi esminiai klausimai ir jų formuluotės, siekiant išvengti dviprasmiškumo. Interviu klausimai suskirstyti į keturis blokus: pirmojo bloko klausimais siekiama atskleisti ugdymo karjerai sampratą ir svarbą pradiniam ugdyme. Antrojo bloko klausimai orientuoti į ugdymo karjerai turinio ir taikomų metodų analizę dirbant su pradinių klasių mokiniais. Trečiojo bloko klausimais siekiama atskleisti karjeros kompetencijų ugdymo praktiką pradiniam

ugdyme. Ketvirtojo bloko klausimai skirti identifikuoti iššūkius ir tobulinimo galimybes, su kuriomis susiduria karjeros specialistai, teikdami ugdymo karjerai paslaugas pradinėse klasėse (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. *Interviu klausimų struktūra*

Interviu klausimai	Kategorija	Teorinis pagrindimas
Papasakokite, ką Jums asmeniškai reiškia ugdymas karjerai dirbant su pradinių klasių mokiniais?	Ugdymo karjerai samprata pradinėje mokykloje	Valickas ir kt. (2014); Rosinaitė (2008); Gudžinskienė ir Railienė (2012); Sokolova ir Stanišauskienė (2007); Kučinskienė (2003);
Papasakokite apie konkrečią ugdymo karjerai veiklą ar situaciją pradinėje mokykloje, kuri geriausiai atspindi Jūsų patirtį?	Ugdymo karjerai praktinė raiška pradinėje mokykloje	Hooley (2021); Kairaitis (2024); McLeod (2017); Uždavinė ir kt. (2020)
Papasakokite, kokią ugdymo karjerai veiklą naudą esate pastebėjęs (-usi) pradinių klasių mokiniams?	Ugdymo karjerai vertė mokiniui	Hooley (2021); Chambers ir kt. (2018); Sharapova ir kt. (2023);
Kaip Jūs, remdamasis (-i) savo patirtimi, ugdote pradinių klasių mokinių karjeros kompetencijas? Kurios kompetencijos ugdomos lengviausiai, o kurios – sudėtingiausiai?	Karjeros specialisto profesinė laikysena	Akkermans ir kt. (2013); Stanišauskienė (2000); Jo, Park ir Song (2023); Bendrosios programos (2022); ŠMSM (2022);
Papasakokite, su kokiais pagrindiniais iššūkiais susiduriate įgyvendinant ugdymą karjerai pradinėje mokykloje?	Karjeros specialisto patiriamos veiklos įtampos	Gasianciavienė ir Railienė (2020); Surgėlienė ir Bankauskienė (2015); Teach first (2022);
Kaip vertinate ugdymo karjerai situaciją pradinėje mokykloje šiandien ir ką siūlytumėte tobulinti?	Ugdymo karjerai tobulinimo kryptys pradinėje mokykloje	Kairaitis (2024); ŠMSM (2022); Gasianciavienė ir Railienė (2020);

Duomenų analizės metodas. Tyrimo duomenų analizei pasirinktas turinio (content) analizės metodas. Analizė buvo atlikta remiantis Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) siūloma metodika, pagal kurią tyrimo medžiagą siūlo apdoroti tokiu nuoseklumu. Interviu duomenys įrašomi, vėliau atliekama gautų duomenų transkripcija. Transkribuoti duomenys kelis kartus skaitomi, siekiant geriau suprasti turinį ir išskirti svarbiausias mintis. Duomenys koduojami – kiekvienam tyrimo dalyviui priskiriamas kodas atsitiktine tvarka (TD1, TD2, TD3, TD4, TD5). Išskirtos reikšmingos mintys grupuojamos į subkategorijas, kurios vėliau apjungiamos į bendresnes kategorijas, nekeičiant jų prasmės. Duomenys grupuojami bei interpretuojami, siekiant atskleisti tyrimo esmę.

Validumas ir tyrėjo vaidmuo. Kokybiniuose tyrimuose svarbu užtikrinti tyrimo validumą, nes tyrėjo patirtys bei santykis su tiriamu reiškiniu gali turėti įtakos duomenų interpretacijai (Rupšienė, 2007). Tyrėjos santykis su tiriamąja tema buvo artimas, nes autorė dirba pradinių klasių mokytoja ir domisi ugdymo karjerai sritimi. Tyrėjos patirtis suteikė kontekstinį jautrumą analizuojant ugdymo karjerai situaciją pradinėje mokykloje, tačiau kartu kėlė riziką duomenis interpretuoti pernelyg remiantis

profesine patirtimi. Todėl analizuojant tyrimo duomenis jie buvo aptariami su kitu tyrėju (darbo vadove), o duomenų interpretacijos nuolat tikrinamos grįžtant prie pirminių duomenų.

Tyrimo etika.

Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016) išskiria šiuos kokybinio tyrimo etikos principus, kuriais buvo vadovaujama ir laikomasi atliekant kokybinį tyrimą:

1. Konfidencialumas ir anonimiškumas – Autorės pabrėžia, kad konfidencialumas ir anonimiškumas atrodo panašūs, tačiau iš esmės skirtingi etikos principai. Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016) pabrėžia, kad konfidencialumas – tai informacijos, gautos interviu metu, neviešinimas, tačiau tyrimo dalyvis, kuris dalyvauja tyrime, sutinka su dalyvavimu tyrime ir pateikta duomenų analize ir pristatymu. Tyrimo dalyviams buvo išsiųsta informacija apie tyrimo tikslą, duomenų rinkimo būdą, tyrimo etiką bei duomenų naudojimo paskirtis. Taip pat tyrimo dalyviai buvo informuoti, kad pokalbis bus įrašomas į diktafoną tam, kad vėliau duomenys būtų galima transkribuoti, juos grupuoti, sisteminti ir analizuoti. Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016) anonimiškumą paaiškina kaip identifikuojančios informacijos neatskleidimą. Išlaikant anonimiškumą, kiekvienam intervantui, buvo priskiriamas kodas (TD1, TD2 ir t.t.). Taip buvo siekiama, kad jų vardai ir pavardės niekur nebūtų atskleisti, o kodų reikšmės žinomos tik pačiam tyrėjui. Tyrimo dalyvio charakteristikai aprašyti buvo pasiteirauta iki interviu pradžios. Ji nebuvo įrašoma. Transkribuojant interviu, bet kokia informacija, susijusi su konkrečių vietų, įstaigų pavadinimų, pavardžių paminėjimu buvo koduota, taip užtikrinant tyrimo dalyvio anonimiškumą.

2. Laisvas dalyvavimas ir laisvė pasitraukti iš tyrimo – Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) teigimu, tyrimo dalyvis turi teisę žinoti, kas yra tiriama ir kas bus daroma su empiriniais duomenimis – duomenimis, surinktais konkrečiaus tyrimo metu. Taip pat jos pabrėžia, kad tyrimo dalyvis turi laisvą valią pats pasirinkti ar sutinka dalyvauti tyrime ir turi teisę jį nutraukti. Kiekvienam tyrimo dalyviui buvo išsiųstas tiesioginis - asmeninis laiškas el. paštu, kuriame buvo išsamiai aprašytas tyrimo tikslas - išanalizuoti ugdymo karjerai paslaugas ir karjeros specialistų patirtį pradinėje mokykloje, tyrimo uždavinys - atskleisti ugdymo karjerai karjeros specialistų patirtis pradinėje mokykloje ir kaip gauti duomenys bus analizuojami ir pristatyti. Taip pat tyrimo dalyviai buvo informuoti, kad jų dalyvavimas šiame tyrime yra laisvas pasirinkimas. Interviu metu, dalyviai buvo dar kartą informuoti, kad tyrimą galima nutraukti, jeigu to panorės ir jų duomenys nebus analizuojami.

3. Saugumas ir orumas – Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) teigimu, saugumas yra svarbus visiems tyrimo etapams, jis tiesiogiai veikia visus tyrime dalyvaujančius žmones. Tyrimo dalyviams buvo pasiūlyta kelios interviu vietos (jų darbo vieta, kavinė ar nuotoliu būdu per Microsoft Teams platformą), kurias jie galėjo rinktis. Šie pasiūlymai buvo pasiūlyti, atsižvelgiant tiek į tyrimo dalyvių, tiek į tyrėjo

saugumą. Nuotoliniai interviu vyko naudojant saugias komunikacijos platformas (Microsoft Teams). Interviu vyko privačiuose susitikimuose, kuriuos sukūrė tyrėjas, be trečių asmenų. Susitikimų nuoroda buvo pasidalinta tik su tyrimo dalyviu, ji viešai nebuvo prieinama. Orumą autorės pabrėžia, kaip moralinės žalos vengimas susijęs su emociniu saugumu. Klausimai buvo formuluojami taip, kad būtų atskleista tyrimo dalyvių patirtis bei iššūkiai su kuriais susiduria karjeros specialistai. Kiekvienas klausimas buvo susijęs su tyrimu, nepažeidžiant tyrimo dalyvių privatumo, neklausiant jų asmeninių duomenų ar siekiant neigiamai paveikti jų emocinį lauką.

4. DI, kaip techninio pagalbininko, naudojimas nepažeidžiant akademinės etikos principų – teksto loginiam struktūravimui, kalbos taisyklingumo gerinimui. Darbo tekstas, tyrimo duomenų analizė, sprendimai ir išvados parengti savarankiškai.

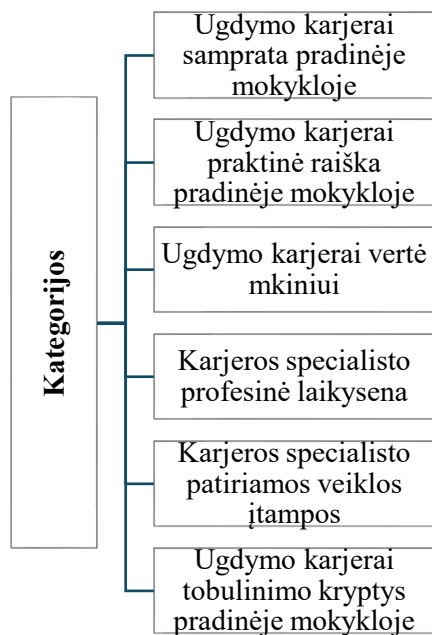
Tyrimui 2026 m. sausio 23 d. pritarė Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir pedagogikos studijų krypčių komitetas (protokolas Nr. 10-34 1.17 E-403), patvirtindamas jo atitiktį tyrimų etikos standartams.

Tyrimo ribotumai. Tyrime dalyvavo 5 karjeros specialistai, kurie ugdymo karjerai paslaugas teikia pradinį klasių mokiniams. Tai neleidžia daryti apibendrintų išvadų. Išvados formuojamos išskirtinai tiriamosios grupės apimtyje ir negali būti taikoma šalies lygmeniu. Be to, tyrime analizuojama tik karjeros specialistų perspektyva, neįtraukiant kitų ugdymo karjerai proceso dalyvių.

2.2 Tyrimo rezultatų analizė

Empirinio tyrimo rezultatai patvirtino nagrinėjamos mokslinės problemos aktualumą. Šiame skyriuje analizuojami iš dalies struktūruotų interviu metu surinkti duomenys, atskleidžiantys karjeros specialistų, dirbančių pradinėse mokyklose, patirtį teikiant ugdymo karjerai paslaugas mokiniams.

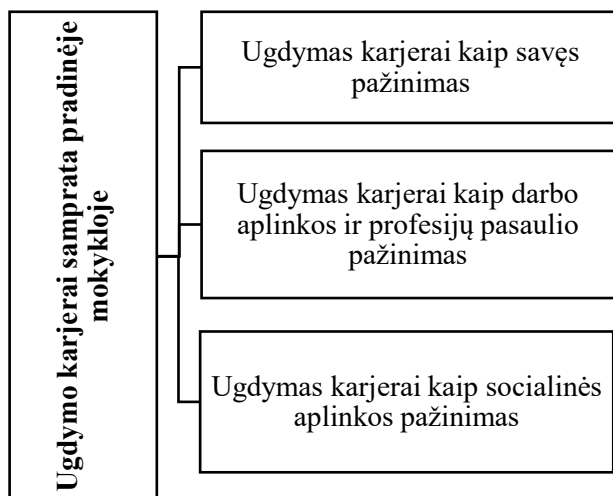
Analizuojant tyrimo duomenis buvo išskirtos šešios duomenų kategorijos, kurių kiekviena detalizuota subkategorijomis (žr. 8 pav.).

8 pav. Duomenų kategorijos

Sudarytas autorės pagal tyrimo duomenis

Analizuojant tyrimo duomenis – išskirta kategorija: „Ugdymo karjerai sampradeta pradinėje mokykloje“ atskleidžianti subjektyvų tyrimo dalyvių ugdymo karjerai sampratą. Analizės metu ši kategorija patikslinta trimis subkategorijomis (žr. 9 pav.).

9 pav. Kategorijos „Ugdymo karjerai samprata“ subkategorijos

Sudarytas autorės pagal tyrimo duomenis

Nustatyta, kad tyrimo dalyvių patirtyse išryškėja trys požiūriai į ugdymą karjerai pradinėje mokykloje: ugdymas karjerai kaip savęs pažinimas, ugdymas karjerai kaip darbo aplinkos ir profesijų pažinimas ir ugdymas karjerai kaip socialinės aplinkos pažinimas.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad karjeros specialistai ugdymą karjerai pradinėje mokykloje pirmiausia sieja su mokinių savęs pažinimo procesu. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad šis procesas nėra orientuotas vien į profesijų pažinimą, bet apima mokinio asmenybės, interesų ir gebėjimų atskleidimą:

„<...>pirmiausia ta,i kad būtų įdomu. Kad vaikai įsitrauktų. Nes čia ne tik apie profesijas – čia apie patį vaiką. Apie tai, kas jis toks, kas jam patinka, kuo jis domisi“ (TD1)

„Man tas ugdymas karjerai yra apie tai, kad padedi jiems po truputį suprasti save. <...> kad parodytum vaikui – tu gali rinktis, yra daug kelių, ir visi jie yra vertingi. Ir kažkaip norisi, kad jie augtų su tuo jausmu, kad jų galimybės yra plačios. “ (TD2)

„Man ugdymas karjerai pradinėse klasėse tikrai nėra apie tai, kad vaikas jau dabar turi nuspręsti, kuo bus. <...> apie tai, kaip jis pradeda pažinti save – kas jam sekasi, kas patinka... kartais net labai paprasti dalykai, bet jie vaikui daug reiškia. “ (TD3)

„Man tai besiformuojančio žmogaus savęs pažinimo pradžiamokslis, suvokimas kaip svarbu suprasti, kas tau patinka, kas geriausiai sekasi, ką mėgsti ir nori veikti. “ (TD4)

„<...>reiškia tas, kad pradžia savęs pažinimo, iš viso suvokimo, kas tai yra, kas tas savęs pažinimas, ką čia reiškia. “ (TD5)

Nustatyta, kad tyrimo dalyvių patirtyse reiškiasi ir požiūris į ugdymą karjerai kaip darbo aplinkos ir profesijų pasaulio pažinimą. Dalindamiesi savo patirtimi tyrimo dalyviai akcentavo ugdymą karjerai kaip pradinių klasių mokinių supažindinimą su aplinka ir profesijų įvairove. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad vaikai natūraliai domisi aplinkos įvairove, juos supančiu pasauliu ir žmonių veiklomis. Ugdymo karjerai veiklos sudaro sąlygas plėsti jų sampratą apie juos supantį pasaulį:

„Man tai... kažkaip labai apie vaikų smalsumą. <...> jie natūraliai nori viską sužinoti – kas kuo dirba, kodėl, kaip. <...> kad padedi jiems po truputį suprasti save. Ne spaudi rinktis, bet leidi paieškoti. “ (TD2)

„Man karjera šiame amžiuje nėra profesija ateityje. Labiau toks jausmas, kad tai yra pradžia – mokėjimo veikti, kurti, bendradarbiauti, spręsti problemas. “ (TD3)

„<...>džiugina, kad į ugdymą karjerai yra įtraukiami tėveliai, kurie turi galimybę pasidalinti savo darbine aplinka ir supažindinti su ja savo vaiką ir jo bendraklasius. <...>Taip vaikai supranta, kad profesijų pasaulis labai platus ir įvairus. “ (TD4)

„ <...> man atrodo, daugiausiai irgi profesijos įvairios, bet labiausiai tai toks pradinis taškas kažką apie save labiau ir savo aplinką. <...> kad jie iš viso suprastų, kas yra profesijos, kodėl reikalingos vėliau ateityje. “ (TD5)

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo tyrimo dalyvių požiūris į ugdymą karjerai kaip socialinės aplinkos pažinimą. Nustatyta, kad karjeros specialistai pabrėžia patirties ir mokymosi per patirtį apie mokinius supančią aplinką svarbą:

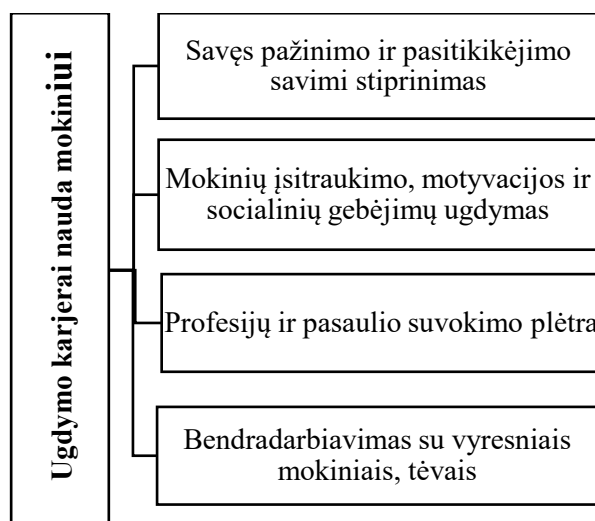
„ <...> apie draugus, apie buvimą komandoj, empatiją... nu, visą tą dalyką. “ (TD1)

„ <...> kai pamatai, kaip vaikai reaguoja, kaip jie klausinėja apie darbus, apie tai, kuo dirba jų tėvai... tada supranti, kad jiems tai tikrai rūpi. Kartais net nustembi, kiek jie turi minčių apie ateitį. “ (TD2)

„ <...> aip pat apie aplinkos pažinimą. <...> kas tie žmonės aplink, ką jie veikia, kaip tas pasaulis išvis „veikia“. Ir dar labai svarbi dalis yra pats veikimas, kad vaikas ne tik klausytų ar žiūrėtų, bet pats kažką. “ (TD3)

„Ugdymas karjerai pradinukui akcentuoja, kad apatiškumas aplinkai, siauras pasaulio ir savęs pažinimas nepadės tobulėti ir siekti svajonių. <...> ugdymo metodus duodama erdvės mokinių saviraiškai, galimybei svajoti ir dalintis su aplinkiniais savo svajonėmis, kol jie tai dar nori daryti. “ (TD4)

Ugdymo karjerai organizavimas yra neatsiejama ugdymo proceso dalis, kurioje karjeros specialistai pasirinkdami tam tikrus metodus, plečia mokinių patirtį. Empirinio tyrimo metu išryškėja dar viena kategorija „Ugdymo karjerai praktinė raiška pradinėje mokykloje“, akcentuojanti karjeros specialistų taikomų metodų ir veiklų planavimą, pasirinkimą bei įgyvendinimą. Šioje kategorijoje išskirtos keturios subkategorijos: aktyvus ir patyriminis ugdymas, integracija su kasdieniu ugdymo procesu, mokinių aktyvus dalyvavimas, bendradarbiavimas ir savarankiškas veikimas bei bendradarbiavimas su vyresniais mokiniais, tėvais (žr. 10 pav.).

10 pav. Kategorijos „Ugdymo karjerai nauda mokiniui“ subkategorijos

Sudarytas autorės pagal tyrimo duomenis

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo, kad tyrimo dalyvių patirtyse ugdymas karjerai dirbant su pradinių klasių mokiniais reiškiasi per aktyvų ir patyriminį ugdymą. Tyrimo dalyviai atskleidžia, kad mokinių įsitraukimas ugdymo karjerai veiklose labiausiai didėja tuomet, kai taikomos naujos veiklos, kuriose jie gali veikti:

„<...> Buvo daug džiaugsmo, daug įsitraukimo... tikrai matėsi, kad jiems tai svarbu. <...> Mažieji... jie tiesiog kaifavo. Šoko, šokinėjo ant batutų, piešė ant veidų, darė visokiausias veiklas... tikrai buvo labai daug emocijų. <...> pavyzdžiui, buvo tokia veikla – pasakyti savo tris hobių, bet ne šiaip sau, o atsistojus vienas prieš kitą, porose. Ir kažkaip... jiems tai buvo netikėta, įdomu, drąsiau kalbėjo.<...> Vaikai labiausiai auga tada, kai jiems truputį nepatogu. Nu, kai išeina iš komforto zonos“ (TD1)

„Pamokoje rodžiau jiems įvairias profesijas – per paveikslėlius, trumpus pasakojimus, kalbėjomes. Ir jau vien tame etape jie labai įsitraukė. <...> kartais net ateina su tokiais klausimais, kad pagalvoji net vau, jie tikrai galvoja giliau. <...> Net pradėjo sieti pamokas su ateitimi, kas man buvo labai maloni staigmena.“ (TD2)

Tyrimo dalyvių nuomone, labai svarbus ugdymo karjerai procesas, kai mokiniai patys gali patirti:

„<...> gimė laboratorijos konceptas – saugi erdvė eksperimentuoti, kurioje mokiniai kuria savo „produktą“, galvoja apie jo paskirtį, pristatymą ir vertę kitiems. <...> veikla buvo organizuojama kaip nuoseklus patyriminis procesas: nuo idėjos generavimo, savo stiprybių įsivardijimo iki produkto kūrimo ir jo pristatymo.“ (TD3)

„Pagal ugdymo metodus duodama erdvės mokinių saviraiškai, galimybei svajoti ir dalintis su aplinkiniais savo svajonėmis. <...> Didelę naudą matau organizuodama mokyklos talentų renginį. Kaip vaikai tai vertina ir laukia. <...> nauda organizuojant masinius visos mokyklos renginius, kaip „Kaziuko mugė“ ar „Pyragų diena“. Būtent tokie bendruomeniniai renginiai ugdo vaikų verslumą, jų norą patiems kažką sukurti ir parduoti.“ (TD4)

Tyrimo dalyvių patirtyse reiškėsi ir ugdymo karjerai integracijos kasdieniame ugdymo procese aktualumas. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad karjeros ugdymo veiklos dažniausiai planuojamos kaip integrali bendro ugdymo dalis, siejant jas su pamokų temomis ar projektine veikla:

„Aš dažniausiai planuodama pamokas žiūriu, kaip integruoti tas veiklas į bendrą temą ar projektą. Pavyzdžiui, galima kurti tokį kaip mini CV arba motyvacinį laišką... aišku, vaikiška forma. <...> labai gražiai integruojasi su kitais dalykais. Ir tada jau matosi realus rezultatas.“ (TD1)

„Dažniausiai tas veiklas reikia integruoti į kitas pamokas, ir tada kartais atrodo, kad negali skirti tiek dėmesio, kiek norėtusi.“ (TD2)

Viena tyrimo dalyvė pažymi, kad karjeros kompetencijų ugdymas gali būti įgyvendinamas tiek kaip atskira veikla, tiek integruojant ją į kasdienę veiklą:

„Na aš remdamasi savo pedagogine patirtimi, karjeros kompetencijas ugdau kaip atskirą dalyką ir integruotai per kasdienes veiklas, projektus, pokalbius ir refleksiją.“ (TD4)

Svarbu paminėti, kad tyrimo dalyviai akcentavo, jog ugdymo karjerai integracija su kitais ugdomaisiais dalykais kuria didesnę vertę mokiniams:

<...> Viena iš veiklų, <...> buvo integruotų pamokų ciklas „Jaunojo versliuko laboratorija“, įgyvendintas su pirmokais. Idėja kilo iš labai paprasto, bet esminio klausimo: kaip padaryti, kad mokiniai ne tik sužinotų apie profesijas, bet patys patirtų kūrimo, sprendimų priėmimo ir vertės kūrimo procesą? Norėjosi nutolti nuo „papasakok apie savo darbą“ modelio ir sukurti situaciją, kur besimokantieji tampa veikėjais. <...> Taip pat labai paveikė integruotos veiklos, kai karjera nėra atskira tema, o natūraliai įsilieja į mokymąsi per projektus, edukacijas ar patyrimines veiklas. <...> integravome lietuvių kalbą ir literatūrą, matematiką, dailę ir technologijas, o svarbiausia – socialines ir verslumo kompetencijas.“ (TD3)

Interviu duomenų analizė atskleidė, kad praktiniame ugdymo karjerai realizavime dirbant su pradinių klasių mokiniais labai svarbus mokinių aktyvus dalyvavimas, bendradarbiavimas ir savarankiškas veikimas. Tyrimo dalyviai pripažino, kad svarbu visame procese išlaikyti balansą ir leisti mokiniams veikti savarankiškai:

„Svarbiausia buvo neperspaust. <...> Neužgožt mokinių su savo idėjom. Duot jiems laisvę, o pačiai tik truputį nukreipt, padėt, pažiūrėt, kad viskas vyktų sklandžiai. <...> Ir svarbiausia – kad jie patys viską padarytų. Ir tas jausmas... nu, tikrai labai geras.“ (TD1)

„Kai vaikai dalyvauja <...> renginiuose, jų akyse matai užsidegimą ir didžiulį vidinį džiaugsmą. O juk būtent tokie praktiniai patyrimai ir duoda didžiausią vertę formuojantis vaikų verslumui ir pasitikėjimui savimi.“ (TD4)

Tyrimo dalyviai taip pat išryškino, kad darbas grupėse, komandinis darbas yra svarbi ugdymo karjerai proceso dalis, leidžianti mokiniams dalintis savo patirtimi ir žinojimu, sutelkianti juos bendram darbui ir kurianti bendrystę:

„Dirbdami grupėse jie dalinasi savo patirtimis, pasakojo apie tėvų darbus, uždavinėjo daug klausimų, ir tas bendradarbiavimas buvo labai natūralus. <...> Po to kiekviena grupė gavo profesiją ir turėjo aptarti, ką tas žmogus daro, kokių savybių reikia, kodėl tas darbas svarbus. Ir čia jau buvo labai gyva – tiek emocijų, tiek diskusijų.“ (TD2)

„Mokiniai dirbo komandose, sprendė realius klausimus, dalijosi vaidmenimis ir pradėjo labiau girdėti vieni kitus, tartis, o ne konkuruoti. <...> Pradėjo labiau girdėti vieni kitus, tartis, dalytis vaidmenimis, o ne konkuruoti dėl vadinamojo teisingo atsakymo. <...> jie pradeda save matyti ne tik kaip mokinius, bet kaip veikėjus, kūrėjus, sprendimų ieškotojus. Tai ypač ryškiai atsiskleidė po veiklų ciklo „Jaunojo versliuko laboratorija“.“ (TD3)

Analizuojant tyrimo duomenis nustatyta, kad dar vienas ugdymo karjerai aspektas, kuris reiškiasi dirbant su pradinį klasių mokiniais yra bendradarbiavimas su vyresniais mokiniais, tėvais. Tyrimo dalyviai, pabrėžė, kad svarbus ne tik pačio mokinio dalyvavimas, bet ir mokinių bendradarbiavimas su vyresniais mokiniais:

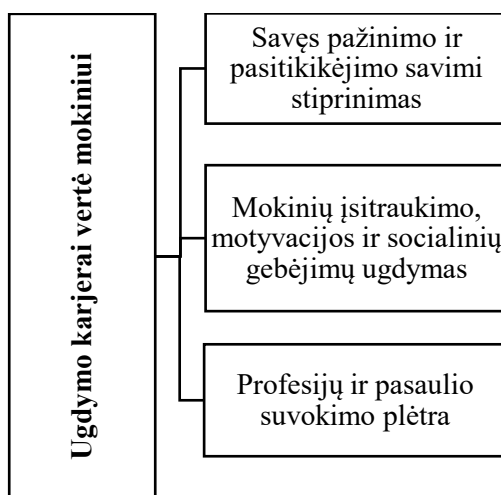
„Vyresni mokiniai patys kūrė veiklas mažiesiems – pamokas, edukacijas... ir realiai jas vedė.“ (TD1)

„Buvo grupė merginų, kurios sugalvojo, kad jos nori su pradinukais dirbuotis. <...> jos vesdavo karjeros pamokas. Pirmiausia aš joms papasakodavau, ką turėtų pateikti pradinukams, ką jie turėtų žinoti, kad tai nebūtų tik žaidimas. Tada jos vesdavo pamokas pradinukams su protmūšiais ir kitomis veiklomis. <...> man tokia buvo „win-win“ situacija, nes dešimtokai pabando su savo karjera, o pradinukai gauna jiems reikiamą informaciją iš jaunų žmonių, tai jiems labai patinka.“ (TD5)

Tyrimo dalyvių patirtyse atsiskleidė ir bendradarbiavimo su tėvais ugdymo karjerai proceso svarba:

„Į ugdymą karjerai yra įtraukiami tėveliai, kurie turi galimybę pasidalinti savo darbine aplinka ir supažindinti su ja savo vaiką ir jo bendraklasius. <...> Dar įsiminė kartu su kolegėmis pradinių klasių mokytojomis sugalvotas projektas, kaip trečiokai ir ketvirtokai mokė mažesniųjų klasių mokinius pasigaminti ir pasidaryti įvairiausius rankdarbius, tokius kaip įvairūs lankstiniai, relaksiniai žaislai iš balionų ir miltų, veltinio gaminiai <...>.“ (TD4)

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo ir ugdymo karjerai vertė mokiniui. Duomenys atskleidė, kad ugdymas karjerai skirtas ne tik pateikti informaciją, integruoti į ugdymo procesą, bet ir suteikti pridėtinę vertę mokiniui. Ši kategorija duomenų analizės metu buvo patikslinta trimis subkategorijomis: savęs pažinimo ir pasitikėjimo savimi stiprinimas, mokinių įsitraukimo, motyvacijos ir socialinių gebėjimų ugdymas bei profesijų ir pasaulio suvokimo plėtra (žr. 11 pav.).

11 pav. Kategorijos „Ugdymo karjerai vertė mokiniui“ subkategorijos

Sudarytas autorės pagal tyrimo duomenis

Analizuojant tyrimo duomenis, kaip ugdymo karjerai svarba pradinių klasių mokiniui, išryškėjo - savęs pažinimo ir pasitikėjimo savimi stiprinimas. Karjeros specialistai nurodė, kad didžiausią naudą pastebi veiklose, kuriose mokiniai geba save analizuoti ir pristatyti:

„ <...> per veiklas labai natūraliai vyksta savęs ir kitų pažinimas, nes vaikai pradeda kalbėti apie save ir pastebi kitus. <...> Man svarbiausia – stiprus savęs pažinimas ir gebėjimas save pristatyti. Nes tada gali geriau pažinti ir savo mokinius – jų pomėgius, talentus...Ir tuo pačiu lavinasi pristatymo gebėjimai.“ (TD1)

„ <...> dažniausiai vyksta per tokias gana paprastas, bet vaikams artimas veiklas. <...> daug kalbamės, diskutuojam, darom kūrybines užduotis, refleksijas. <...> vaikai labai nori kalbėti apie save.

Ir kai tik suteiki jiems erdvės, jie tikrai atsiveria, jie pasakoja, kas jiems patinka, kas sekasi, kas ne taip lengva. Kartais net nustembi, kiek jie apie save jau supranta. “ (TD2)

„ <...> pagrindinė kompetencija, kurią ugdu, yra savęs pažinimas. Ji ugdosi lengviausiai, nes yra sukurta daug užduočių šia tema, jas lengviausia pateikti mokiniams, ir jie patys labiausiai to nori. “ (TD5)

Tyrimo dalyviai nurodė, kad svarbi ugdymo karjerai vertė yra gebėjimas įvardyti savo stiprybes:

„ <...> savęs pažinimo lygmenyje jie vis aiškiau įvardijo savo stiprybes. Vieni sakė „man sekasi sugalvoti idėjas“, kiti teigė, kad „aš gerai piešiu“ ar „moku paaiškinti kitiems“. <...> po veiklos jis dažniau įsitraukdavo ir kitose pamokose, drąsiau reiškėdavo savo nuomonę. “ (TD3)

„Organizuoju pamokas arba veiklas temomis „Kas aš esu?“, „Kas man sekasi?“, „Ką mėgstu veikti?“. Taip ugdoma savivertė, pasitikėjimas savimi, gebėjimas įvardyti stiprybes. <...> džiugu nueiti į trečiųjų ir ketvirtųjų klases ir kai su jais diskutuoti ugdymo karjerai temomis, matai, kaip jie jau turi bendrą supratimą, kaip prisimena apie ką jau esame kalbėję. <...> Labai stipriai įsiminė pamokos apie savęs prisistatymą. <...> vaikai su tokiu nuoširdumu bandė stotis prieš klasę ir bandyti kalbėti apie savo konkrečius ir pačius geriausius dalykus. “ (TD4)

Antroji subkategorija, išskirta tyrimo duomenų analizės metu, - buvo mokinių įsitraukimo, motyvacijos ir socialinių gebėjimų ugdymas. Karjeros specialistai dalinosi, kad ugdymo karjerai kuriama vertė priklauso ir nuo pačių mokinių įsitraukimo:

„<...> nauda ta, kad vaikai įsitraukia tada, kai veikla yra judri. Jiems labai patinka muzika, žaidimai, šokiai... toks aktyvumas. Jeigu reikia tiesiog sėdėti ir klausyti – na, greitai atsibosta. “ (TD1)

„Pradinukai džiaugiasi, jiems patinka, jie noriai dalyvauja. <...> jiems tiesiog faina, kad kažkas kitas veda pamokas negu mokytoja, kurią jie mato kiekvieną dieną. “ (TD5)

Tyrimo dalyviai akcentavo ir ugdymo karjerai užsiėmimų metu aiškiai matomą mokinių motyvaciją, įsitraukimą svarbą:

„Pamokoje rodžiau jiems įvairias profesijas – per paveikslėlius, trumpus pasakojimus, kalbėjomes. Ir jau vien tame etape jie labai įsitraukė. <...> mokinių įsitraukimas, iniciatyva, netikėti sprendimai ir labai aiškus pasididžiavimas savo rezultatu. <...> Čia jie jaučiasi saugiai, jiems įdomu. Jie noriai dalinasi, net kartais per daug nori pasisakyti.<...> ir tas yra labai gerai, nes tada atsiranda tas tikras įsitraukimas. “ (TD2)

Tyrimo metu išryškėjo, kad mokinių bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimų ugdymas yra reikšminga ugdymo karjerai vertė mokiniui:

„Mokiniai dirbo komandose, sprendė realius klausimus tokius kaip -kam to reikia?, kaip sudominti?, o aš veikiau kaip fasilitatorius, o ne žinių teikėjas. <...> jų reakcija buvo vienas stipriausių patvirtinimų. <...> mokinių įsitraukimas, iniciatyva, netikėti sprendimai ir labai aiškus pasididžiavimas savo rezultatu..“ (TD3)

„<...> bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimai taip pat yra vieni iš svarbiausių karjeros kompetencijų, kurias atskleidžiu per diskusijas, žaidimus, situacijų aptarimus. Vaikai mokosi išklausyti, argumentuoti, susitarti. <...> vaikai jau iš anksto pradeda klausinėti, kada vyks renginys, noriai užsirašo į atrankas, vėliau renginiui paruošia savo programą.“ (TD4)

Tyrimo duomenų analizė atskleidė ir ugdymo karjerai reikšmę plečiant pradinio amžiaus mokinių profesijų ir pasaulio suvokimą. Tyrimo dalyviai nurodė, kad mokinių suvokimas apie pasaulį plečiamas per temines viktorinas, pamokas, edukacinius filmukus, diskusijas:

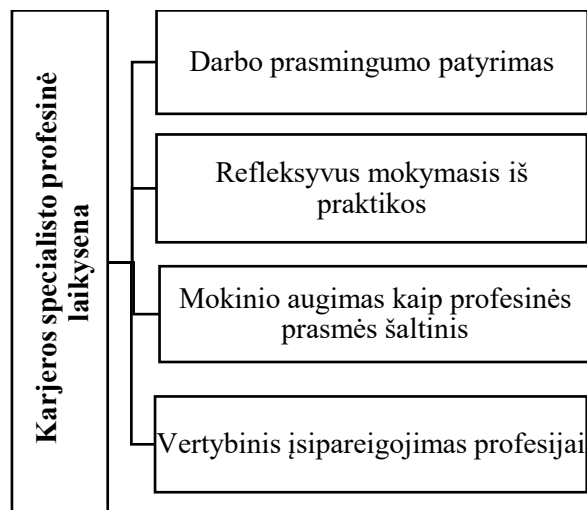
„Viena iš veiklų, kuri man labiausiai įstrigo, buvo pamoka „Kuo aš galėčiau būti ateityje?“. Ji atsirado labai natūraliai – nes vaikai dažnai kalbėdavo apie svajonių profesijas, bet kai pradėdi gilintis, jų žinios būna gana ribotos. <...> Buvo momentų, kai vaikai sakė, kad apie tam tikras profesijas net nebuvo pagalvoję. <...> Tada pajauti tokį džiaugsmą, kad pavyko praplėsti jų matymą. <...> bet kai pereinam prie sudėtingesnių dalykų, pavyzdžiui, planavimo ar galvojimo apie ateitį, tada jaučiasi, kad jiems sunkiau. Jie dar gyvena „čia ir dabar“, ir tas yra visiškai natūralu.“ (TD2)

„Mokiniai pradėjo kelti daugiau klausimų apie pasaulį, domėtis veiklomis, rodyti iniciatyvą. <...> Tai atskleidžia, kad ugdymas karjerai pradėjo veikti ne kaip momentinė veikla, o kaip mąstymo būdo pradžia.“ (TD3)

„<...> rengiu temines viktorinas apie profesijas, kartu su klasių vadovėmis kviečiame tėvus ar bendruomenės narius pristatyti savo darbą, <...> organizuojame išvykas į vietas įstaigas, tokias kaip: biblioteką, gaisrinę, policiją ir kitokias, žiūrime trumpus edukacinius filmukus apie įvairias profesijas. <...> taip vaikai supranta, kad profesijų pasaulis labai platus ir įvairus.“ (TD4)

Tyrimo dalyvių patirtys atskleidė, kad pirmiausia profesijų ir pasaulio suvokimas pasireiškia per mokinių patirties plėtimą ir supažindinant juos su profesijų įvairove. Šios patirtys atskleidžia, kad mokiniai pradeda aktyviau domėtis aplinka, kelti klausimus ir reflektuoti apie galimas ateities veiklas.

Karjeros specialistai turi turėti ne tik žinių, gebėjimų ir kompetencijų, bet ir turėti aiškiai apibrėžtas savo vertybines nuostatas, požiūrį, profesinę elgseną bei santykį į profesiją. Analizuojant tyrimo duomenis išsiskyrė dar viena kategorija: Karjeros specialisto profesinė laikysena, patikslinta keturiomis subkategorijomis: darbo prasmingumo patyrimas, refleksyvus mokymasis iš praktikos, mokinio augimas kaip profesinės prasmės šaltinis ir vertybinis įsipareigojimas profesijai (žr. 12 pav.).

12 pav. Kategorijos „Karjeros specialisto profesinė laikysena“ subkategorijos

Sudarytas autorės pagal tyrimo duomenis

Analizuojant tyrimo duomenis atsiskleidė tyrimo dalyvių santykis į darbo prasmingumo patyrimą. Tyrimo dalyviai atskleidė, kad pradinių klasių mokinių ugdymas karjerai jiems yra ne tik svarbi profesinė patirtis, bet ir labai prasminga veikla:

„Žinot, nu man tai... realiai labai prasmingas darbas. <...> Aš dirbu su visokių klasių mokiniais ir kažkaip jaučiu, kad tikrai darau tai, kas turi prasmę.“ (TD1)

„Ir tada atsiranda toks jausmas, kad tai, ką darai, yra svarbu. <...> atsiranda toks vidinis pasitenkinimas, kad tai ne šiaip veikia dėl varnelės, o tikrai turi prasmę.“ (TD2)

„Jie tikrai mane mėgdavo <...> mes jau ten daug tų pamokų buvome turėję.“ (TD5)

Tyrimo dalyviai dalinasi, kad karjeros specialisto veikla stiprina jų pasitikėjimą savimi ir suteikia vidinį pasitenkinimą:

„Smagu dirbti ir pačiai tokį darbą, nes atradimai, kuriuos patiri kartu su vaikais duoda daug gerų emocijų ir norą kurti bei tobulėti.“ (TD4)

„<...> bet kai suteiki jiems erdvės pabandyti, eksperimentuoti, net suklysti saugioje aplinkoje, tada viskas labai pasikeičia. <...> atsiranda daugiau pasitikėjimo, drąsos. Ir man pačiam buvo labai stipru tai pamatyti.“ (TD3)

Tai rodo, kad karjeros specialistui savo darbe svarbu suvokti jo prasmę ir jausti vidinį pasitenkinimą tuo, ką daro.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad tyrimo dalyviams jų profesinėje veikloje labai svarbus refleksyvus mokymasis iš praktikos. Tyrimo dalyviai, kalbėdami apie savo profesijos kelio patirtis, teigia, kad jos atėjo per ilgą darbą ir bandymus:

„Nu per patirtį, šimtaprocentinai. Bandai, darai, kartais nesigauna... bet tada supranti, kas veikia.“ (TD1)

„Aš pati tą supratimą įgavau palaipsniui. Ir studijų metu kažkiek, bet labiausiai dirbdama. <...> Kai pamatai, kaip vaikai reaguoja, kaip jie klausinėja apie darbus <...> tada supranti, kad jiems tai tikrai rūpi.“ (TD2)

„Mano pačio supratimas apie tai atsirado per praktiką. Dirbant su vaikais ir tiesiog stebint juos. <...> ir vienas momentas, kuris man labai įstrigo tai kai supratau, kad vaikai labai anksti pradeda nusibrėžti savo ribas. <...> ne dėl to, kad patys pabandė, o dėl to, ką girdi iš aplinkos. Ir tada atsiranda toks... gal net nerimas, kad jie save apriboja dar net neišbandę.“ (TD3)

Interviu metu išryškėjo ir tyrimo dalyvių refleksyvumas, apmąstant savo veiklos prasmę ir svarbą mokiniui:

„Mano supratimas apie ugdymą karjerai svarbą formavosi palaipsniui, daugiau nei dešimt metų dirbant pradinėje mokykloje. <...> Man atrodo, kad karjeros specialisto svarbus darbo aspektas yra gebėjimas bendradarbiauti ir būti lanksčiam. <...> visada stengiuosi prisitaikyti prie mokytojų, jų klasių planų. Stengiuosi sugalvoti tokias veiklas, kurios neapkrautų kolegų darbo. <...> stengiuos planuojant užsiėmimus visada iš anksto parašau klasių mokytojoms, kad jos pagal savo galimybes pasiplanuotų mėnesiui į priekį, kada galėsiu ateiti į klasę.“ (TD4)

Pradinių klasių mokiniai atsirado kaip dalis darbo:

„<...> suvokimas atėjo per darbą – buvo poreikis. Aš dirbau karjeros konsultante aktyviai virš trijų metų, tada įsidarbinau gimnazijoje, tai taip ir gavosi, kad pradinukai atsirado kaip dalis mokyklos. <...> reikėdavo nueiti pas juos į pamokas.“ (TD5)

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo, kad karjeros specialistai savo darbo vertę supranta ir per mokinio ūgtį kaip profesinės prasmės šaltinis. Interviu metu buvo dalinamasi, kad karjeros specialisto darbo vertė patiriama ne tik per mokinių veiklos rezultatus, bet ir per stebimą mokinių asmenybės ūgtį:

„Man svarbiausia, kad jie pradėtų pažinti save... ir nebijotų galvoti apie savo galimybes. <...> ir kažkaip norisi, kad jie augtų su tuo jausmu, kad jų galimybės yra plačios.“ (TD2)

„Man, <...>, svarbiausia <...> ne galutinis rezultatas, o procesas – ar mokinys patyrė, kad gali kurti, spręsti ir būti reikalingas<...> man tai vienas svarbiausių pagrindų – kaip vaikas matys save, kaip jis jausis pasaulyje, kaip žiūrės į darbą.“ (TD3)

Analizuojant tyrimo dalyvių pasisakymus, galima teigti, kad karjeros specialisto darbo prasmingumas siejamas su mokinių savęs pažinimu ir pasitikėjimo savimi augimu. Tai rodo, kad karjeros

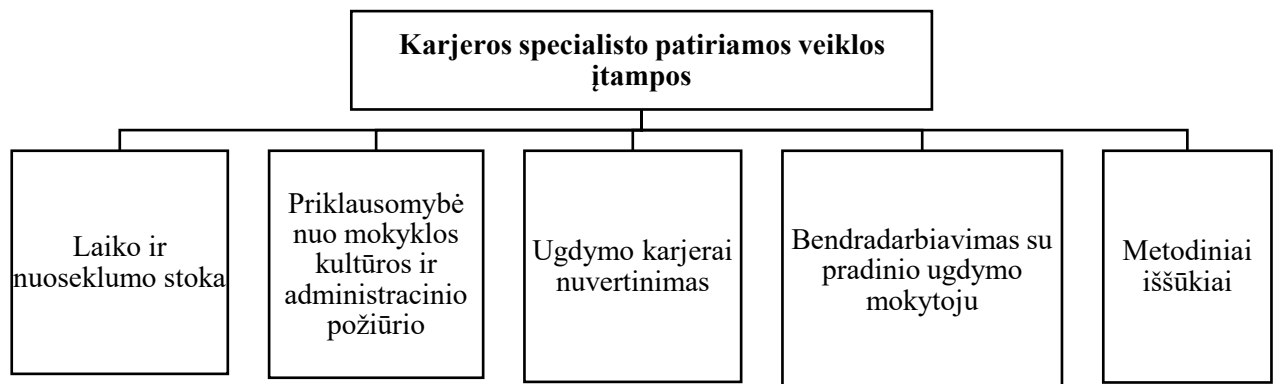
specialisto profesinė prasmė kyla iš galimybės prisidėti prie mokinio vidinio augimo, atskleisti jų gebėjimus ir galias.

Subkategorija vertybinis įsipareigojimas profesijai atskleidžia, kad karjeros specialistų veikla grindžiama ne tik formaliomis funkcijomis, bet siejamas su asmeninėmis bei profesinėmis vertybėmis ir ilgalaikiu pasirinkimu, įsipareigojimu profesijai:

„Jau kokius 15 metų esu karjeros konsultantė ir <...> na, jei atvirai, net nekyla minčių kažką keisti.“ (TD1)

„Kai prieš penkis metus administracija šalia socialinio pedagogo darbo pasiūlė imtis ir karjeros specialisto pareigybės, neabejodama sutikau. Nes nuo pirmų dienų supratau, kad mano kaip socialinės pedagogės ir karjeros specialistės pareiginės nuostatos ir vertybės labai sutampa.“ (TD4)

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo ir karjeros specialistų patiriamos veiklos įtampos. Duomenys atskleidė, kad karjeros specialistai dirbantys pradinėje mokykloje susiduria su įvairiais iššūkiais, kurie atskleidžia jų galimybes efektyviau įgyvendinti ugdymo karjerai veiklas. Šios veiklos įtampos išryškėja penkiose pagrindinėse srityse: laiko ir nuoseklumo stoka, priklausomybė nuo mokyklos kultūros ir administracinio požiūrio, ugdymo karjerai nuvertinimas, bendradarbiavimas su pradinio ugdymo mokytoju ir metodiniai iššūkiai (žr. 13 pav.).

13 pav. Kategorijos „Karjeros specialisto patiriamos veiklos įtampos“ subkategorijos

Sudarytas autorės pagal tyrimo duomenis

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad tyrimo dalyviai ugdymui karjerai dažnai pritrūksta pakankamai laiko bei nuoseklaus tęstinumo, todėl veiklos tampa fragmentiškos ir apsiriboja pavieniais renginiais ar iniciatyvomis:

„Man didžiausias iššūkis yra laikas. Nuolat jaučiasi, kad jo trūksta.“ (TD2)

„<...> ugdymas karjerai dažnai lieka fragmentiškas, na tokios kaip pavienės veiklos, renginiai ar profesijų bei karjeros dienos.“ (TD3)

„<...> vis tiek dar jaučiasi trūkumas, trūkumas ypač <...> laiko.“ (TD1)

„<...> kai esi naujas specialistas, nori kuo daugiau atiduoti vyresniems mokiniams, ir gaunasi, kad pradinukai gauna mažiau arba tik pagal poreikį.“ (TD5)

Nustatyta, kad tyrimo dalyvių viena iš veiklos įtampos sričių yra susijusi su mokyklos kultūros ir administracinio požiūrio įtaka ugdymo karjerai veiklų organizavimui. Dalindamiesi savo patirtimi tyrimo dalyviai dalinasi, kad karjeros specialisto veikla pradinėje mokykloje yra glaudžiai susijusi su mokyklos bendruomenės nuostatomis, bendradarbiavimo praktika bei administracijos požiūriu į ugdymą karjerai:

„Dažniausiai <...> veiklas reikia integruoti į kitas pamokas, ir tada kartais atrodo, kad negali skirti tiek dėmesio, kiek norėtųsi.“ (TD2)

„Sudėtingiausia būna ne pati veikla su mokiniais, o jos vietos suradimas bendrame ugdymo procese <...>“ (TD3)

„Kiekviena mokykla yra visiškai skirtinga. Skirtinga vizija, požiūris, vadovai <...> ir visas ugdymo procesas.“ (TD4)

Viena tyrimo dalyvė pažymi, kad ugdymas karjerai mokykloje vyksta kaip papildoma veikla ar pamokų vadavimas:

„Situacija labai priklauso nuo mokyklos, nuo mokytojų, tėvų ir bendros aplinkos. <...> ankstesnėje mokykloje, kur dirbau su pradinukais daug, karjeros ugdymas buvo net kaip vadavimas.“ (TD5)

Interviu duomenų analizė atskleidė, kad tyrimo dalyvių funkcijos neretai išsiplečia ir persipina su pradinio ugdymo mokytojų veikla:

„Labai priklauso nuo mokyklos. Vienur būna taip, kad nelabai leidžia kažką daryti – ir tada sunku pasiekti mokinius <...> Būna taip, kad vieni mokiniai tave pamato kartą per metus, o kiti – dešimt kartų. Ir tada... sunku tikėtis <...> kažkokio pastovaus rezultato. O kitur <...> tiek visko reikia daryti, kad jau jautiesi kaip pradinių klasių mokytoja.“ (TD1)

Tyrimo dalyvių patirtys atskleidė, kad karjeros specialisto veiklos galimybės yra tiesiogiai priklausomos nuo mokyklos kultūros ir administracinio požiūrio.

Subkategorija ugdymo karjerai nuvertinimas atskleidžia, kad karjeros specialistai susiduria su ugdymo karjerai nuvertinimu, ypač pradinio ugdymo lygmenyje, nes jų veikla dažnai suvokiama kaip papildoma:

„Kartais atrodo, kad žmonės į šitą darbą žiūri kaip į kažką <...> papildomo, ne iki galo rimto. <...> O iš tikrųjų tai labai svarbus darbas <...> tai nėra papildoma veikla, o realiai svarbi ugdymo dalis.“ (TD1)

„Didžiausias iššūkis, su kuriuo susiduriu, yra požiūris, kad tai yra papildoma veikla, o ne integrali ugdymo dalis.“ (TD3)

„Iš patirties pastebiu, kartais ugdymas karjerai pradiniam mokinių amžiuje truputėlį yra nuvertinamas. <...> Miesto mastu didžiausias dėmesys yra skiriamas progimnazinio ir gimnazinio amžiaus mokiniams.“ (TD4)

Analizuojant tyrimo dalyvių pasisakymus galima teigti, kad ugdymo karjerai nuvertinimas pasireiškia per jo priskyrimą papildomoms, o ne pagrindinėms ugdymo veikloms. Toks požiūris lemia, kad šios veiklos nėra sistemingai integruojamos į ugdymo procesą.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad dar viena iš tyrimo dalyvių veiklos įtampos sričių yra bendradarbiavimas su pradinio ugdymo mokytojais. Tyrimo dalyviai nurodė glaudaus bendradarbiavimo su pradinio ugdymo mokytojais svarbą. Karjeros specialistų veiklą įgyvendinimas priklauso nuo galimybės integruotis į klasės ugdymo procesą ir suderinti laiką pamokoms:

„Kadangi planuose oficialiai nėra numatytos karjeros specialisto pamokos, visada reikia derinti prie klasės mokytojo. Aš, kaip karjeros specialistė, be klasės vadovo įsitraukimo tikrai nieko viena nepadarysiu. <...> Tik priklausymas nuo kolegos planų visada yra pagrindinis karjeros specialisto aspektas. <...> Panašios problemos ugdyme karjerai iškyla ir kai norisi suorganizuoti mokinių išvyką už mokyklos ribų. Tada visų pirmą kreipiesi į kolegę, klasės vadovę, su kuria geriau sutari, nes žinai, kad bus lengviau susiderinti išvykos detales.“ (TD4)

„Dirbant su pradinukais pagrindinis iššūkis yra būtinybė suderinti planuojamas veiklas su klasių mokytojais.“ (TD3)

„Bandai juos spręsti kalbėdamasi, derindama planus iš anksto <...> bet, nu, ne visada pavyksta.“ (TD1)

„Stengiuosi prisitaikyti prie mokytojų, jų klasės planų <...> planuojant užsiėmimus visada iš anksto parašau klasių mokytojoms.“ (TD2)

Viena tyrimo dalyvė nurodė, kad iniciatyvą bendradarbiauti kartais tenka ir patiems mokytojams:

„ <...> pirmų–septintų klasių mokytojai turi į mane kreiptis, jeigu yra poreikis <...>.“ (TD5)

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad karjeros specialistai susiduria su metodiniais iššūkiais, susijusiais su ugdymo karjerai turinio parinkimu, jo pritaikymu pradinio ugdymo mokiniams bei

metodinių priemonių trūkumu. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad dirbant su pradinį klasių mokiniais trūksta aiškių metodinių gairių ir praktinių pavyzdžių:

„Jaučiamas aiškesnio metodinio pagrindo ir praktinių pavyzdžių trūkumas, nes mokytojai nori veikti, bet ne visada turi aiškų žinojimą kaip.“ (TD3)

Tyrimo dalyviai dalinosi, kad įžvelgia metodinių priemonių ir veiklų įvairovės stoką:

„ <...> trūksta pradinio amžiaus mokiniams renginių, konkursų <...> Džiaugiuosi, kad <...> vienas kolega suorganizavo miesto mastu nuostabų renginį – konkursą apie profesijas skirtą pradinio amžiaus mokiniams. Labai tikiuosi, kad nors vienas didesnis renginys taps tradicija mūsų mieste.“ (TD4)

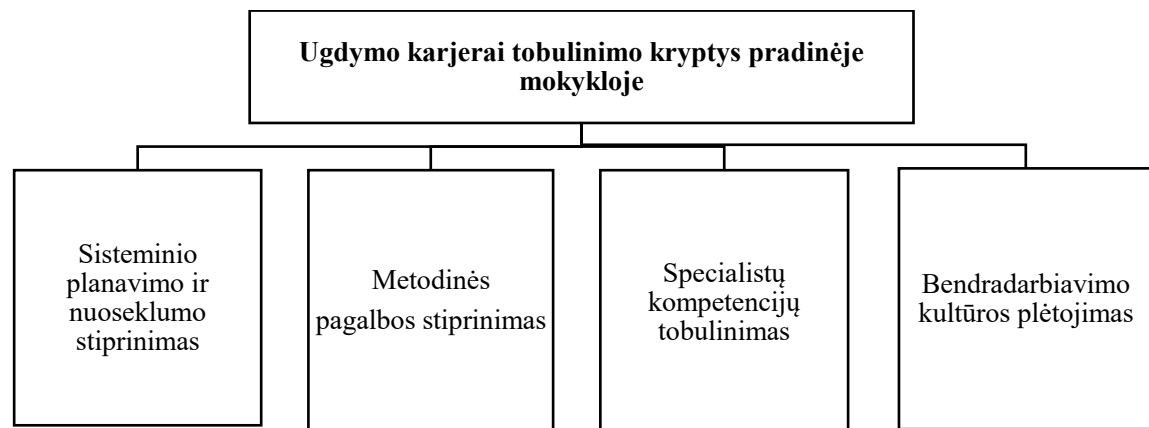
„Man pačiai yra daug lengviau dirbti su 9–12 klasių mokiniais. Dirbant su pradinukais visada reikia labai ruoštis ir ne vieną valandą, nes juos reikia labai sudominti ir paprastai pateikti informaciją.“ (TD5)

<...>jaučiasi trūkumas, trūkumas ypač metodinių priemonių <...>“ (TD2)

Tyrimo dalyviai nurodė, kad sudėtingiausia yra tinkamų veiklų parinkimas, atsižvelgiant į mokinių individualius poreikius:

„Dar vienas dalykas, kuris man dar sunkiai sugalvojamas yra veiklų parinkimas. Vaikai labai skirtingi, tai kas vieniems įdomu, kitiems gali būti mažiau. Kartais būna net toks jausmas, kad bandai pataikyti visiems ir ne visada pavyksta.“ (TD2)

Analizuojant tyrimo duomenis buvo išskirta kategorija „Ugdymo karjerai tobulinimo kryptys pradinėje mokykloje“. Analizės metu ši kategorija patikslinta keturiomis subkategorijomis: sisteminio planavimo ir nuoseklumo stiprinimas, metodinės pagalbos stiprinimas, specialistų kompetencijų tobulinimas bei bendradarbiavimo kultūros plėtojimas (žr. 14 pav.).

14 pav. Kategorijos „Ugdymo karjerai tobulinimo kryptys pradinėje mokykloje“ subkategorijos

Sudaryta autorės pagal tyrimo duomenis

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad karjeros specialistai ugdymo karjerai tobulintina sritį pradinėje mokykloje pirmiausia išskiria sisteminį planavimą ir nuoseklumo stiprinimą. Tyrimo dalyviai nurodė, kad ugdymas karjerai turėtų aiškiau būti integruotas į mokyklos planus, apibrėžiant veiklų struktūrą, laiką ir tęstinumą:

„Dar labai <...> labai reikėtų aiškaus plano – kas, kada, kokiose klasėse vyksta <...>“ (TD1)

„Turėtų būti bent kelios aiškos pamokos per metus <...> Nes teoriškai tai yra numatyta, dokumentuose viskas gražiai parašyta <...> bet praktikoje – ne visada vyksta.“ (TD4)

Tyrimo dalyviai dalinosi, kad planuojant veiklas svarbu išlaikyti pusiausvyrą tarp nuoseklumo ir mokinių amžiaus ypatumų:

„<...> svarbu pradinukų neperkrauti, nes jei veiklų bus per daug, gali atsirasti atmetimas. Reikia labai gerai laviruoti. Gal net yra gerai, kad pradinėse klasėse yra mažiau valandų, o vėliau jų daugėja.“ (TD5)

Nustatyta, kad tyrimo dalyvių patirtyse reiškiasi ir metodinės pagalbos stiprinimas. Dalindamiesi savo patirtimi tyrimo dalyviai nurodė būtinybę metodinių gairių, praktinių pavyzdžių bei priemonių trūkumą, kurie apsunkina veiklų planavimą ir įgyvendinimą:

„<...> daugiau aiškumo, konkrečių idėjų, kaip dirbti su jaunesniais vaikais.“ (TD1)

„Reikalingi pokyčiai, kurie yra realistiški: daugiau praktinių, lengvai pritaikomų modelių mokytojams <...>.“ (TD3)

Viena tyrimo dalyvė dalinosi, kad karjeros specialistų veikla būtų veiksmingesnė paskirsčius atsakomybes pagal mokinių amžiaus tarpsnius:

„Siūlyčiau skirti vieną karjeros specialistą pradinukams, o kitą – vyresniems mokiniams.“ (TD5)

Tyrimo duomenys atskleidė, kad metodinės pagalbos stiprinimas yra svarbi prielaida kokybiškam ugdymas karjerai įgyvendinimui pradinėje mokykloje.

Subkategorijai specialistų kompetencijų tobulinimas tyrimo dalyviai atskleidė, kad ugdymo karjerai veikloms yra būtinos ne tik profesinės kompetencijos, bet ir tam tikros asmeninės:

„Pirmiausia – labai peržiūrėčiau pačią atranką į karjeros specialisto poziciją <...>. Reikia tam tikrų savybių – mokėti bendrauti, būti kūrybiškam, turėti motyvacijos, gebėti organizuoti <...> ne kiekvienam tai tinka.“ (TD1)

Tyrimo analizės metu išryškėjo ir karjeros specialistų vidinės motyvacijos svarba:

„Gerai veikia tada, kai yra motyvuoti žmonės. Kai pats specialistas dega tuo, ką daro.“ (TD4)

Tyrimo duomenys atskleidė, kad tyrimo dalyviai nurodo ir kompetencijų, reikalingų dirbant su pradinėse klasių mokiniams būtinybę:

„Dirbant su pradinukais visada reikia labai ruošti ir ne vieną valandą <...> skiriasi programa, mokinių suvokimas, <...> taip pat ir mūsų, specialistų, supratimas, kaip su jais dirbti.“ (TD5)

Tyrimo dalyviai nurodo bendradarbiavimo kultūros plėtojimo trūkumą mokyklose dirbant su pradinėse klasių mokiniams. Nustatyta, kad ugdymo karjerai veiklų kokybė ir efektyvumas yra glaudžiai susiję su bendradarbiavimo kultūra mokykloje:

„Reikalingas stipresnis bendradarbiavimas tarp mokytojų ir karjeros specialistų <...> įtraukti kolegas į veiklas, dalijuosi sėkmės pavyzdžiais, leidžiu patiems pamatyti vaikų pokytį.“ (TD3)

„Manau, labai padėtų didesnis mokytojų bendradarbiavimas, dalijimasis patirtimi <...> daugiau <...> bendradarbiauti su kitais mokytojais. Ir tas tikrai padeda <...>“ (TD1)

Tyrimo dalyviai nurodo bendradarbiavimo su išoriniais partneriais, organizuojant veiklas svarbą:

„<...> daugiau susitikimų su realių profesijų atstovais. Nes kai vaikai pamato „gyvai“, tada jų reakcija visai kitokia – atsiranda daugiau emocijos, daugiau susidomėjimo. Ir tada pats pajauti, kad tai veikia. Ir kad visa tai turi labai realią prasmę“ (TD2)

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo ir bendradarbiavimo ribotumai: *„<...> priklausymas nuo kolegos planų visada yra pagrindinis karjeros specialisto aspektas.“ (TD4)*

Apibendrinant empirinio tyrimo rezultatus galima teigti, kad ugdymas karjerai pradinėje mokykloje karjeros specialistų patirtyse suprantamas kaip ankstyvas mokinių savęs, socialinės aplinkos, darbo pasaulio ir profesijų pažinimo procesas. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pradinio ugdymo lygmenyje ugdymas karjerai nėra siejamas su konkrečiu profesijos pasirinkimu, bet įgyvendinamas per mokinių savęs pažinimą, pasitikėjimo savimi, veiklumo, motyvavimo, bendravimo bei bendradarbiavimo ugdymą. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad efektyviausiai ugdymas karjerai įgyvendinamas taikant aktyvias, integruotas bei patyrimines veiklas, leidžiančias mokiniams drąsiai kurti, aktyviai įsitraukti, tyrinėti, ir reflektuoti savo patirtis. Karjeros specialistai pabrėžė, kad mokinių įsitraukimas didėja tada, kai veiklos atitinka jų amžiaus tarpsnį. Jos turi būti paremtos praktiniu patyrimu, sužaidybintos. Taip pat reikšmingas bendradarbiavimo procesas, kuriame dalyvauja tėvai, vyresni mokiniai ar profesijų atstovus.

Išryškėjo karjeros specialistų veiklos iššūkiai. Tyrimo duomenys atskleidė, kad karjeros specialistų veikla pradinėje mokykloje priklauso nuo mokyklos kultūros, administracinio palaikymo, mokytojų įsitraukimo ir bendro požiūrio į ugdymą karjerai. Ši veikla suvokiama kaip papildoma ir epizodinė, todėl jos įgyvendinimas tampa sudėtingas bei priklausomas nuo atskirų asmenų iniciatyvumo.

Karjeros specialistai patiria įtampą dėl ribotų galimybių įgyvendinti ugdymą karjerai nuosekliai ir sistemingai.

DISKUSIJA

Atliktas kokybinis tyrimas leido atskleisti karjeros specialistų pradinėje mokykloje patirtis ugdymo karjerai srityje. Tyrimo rezultatai leido išanalizuoti, kaip karjeros specialistai įgyvendina ugdymą karjerai pradinėje mokykloje bei įvertinti, kaip praktika atliepia teorines nuostatas. Nustatyta, kad karjeros specialistų požiūris apie ugdymą karjerai iš esmės atliepia šiuolaikinės karjeros sampratą. Šiai sampratai pritaria mokslininkai (Valickas ir kt., 2014; Rosinaitė, 2008; Haug ir kt., 2020). Tyrimo dalyviai ugdymą karjerai sieja su savęs pažinimu, aplinkos pažinimu ir karjeros kompetencijų ugdymu. Tai atliepia Rosinaitės (2008) tyrimo išvagas, akcentuojančias, kad vienas svarbiausių karjeros sampratos komponentų yra vidinio pasaulio pažinimas, apimantis asmens gebėjimų, vertybių ir interesų suvokimą. Vadinasi, ugdymas karjerai pirmiausia turi būti orientuotas į mokinio vidinį savęs pažinimą, padedant jam pažinti savo stiprybes. Ugdymo karjerai konstrukto aiškinimas per sąveiką su aplinkiniu pasauliu atliepia Haug ir kt. (2020) išvagas, kad karjera yra susijusi su asmens sąveika su skirtingomis institucijomis bei socialine aplinka, todėl aplinkos pažinimas tampa svarbia ugdymo karjerai proceso dalimi. Tai rodo, kad ugdymas karjerai pradinio klasių lygmeniu turi apimti ne tik profesijų pažinimą, bet ir platesnį aplinkos suvokimą, kuris leis pradinių klasių mokiniams tyrinėti, išbandyti bei patirti. Tyrimu atskleista karjeros specialistams, dirbantiems su pradinių klasių mokiniais, būdinga ugdymo karjerai samprata atliepia norminiuose dokumentuose išskiriamus pagrindinius ugdymo karjerai komponentus (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2022).

Rezultatai parodė, kad ugdymas karjerai pradinėje mokykloje dažniausiai įgyvendinamas pasitelkiant aktyvias ir patyrimines veiklas. Tokias kaip aktyvūs žaidimai, projektinės veiklos, praktinės užduotys. Kairaičio (2024) tyrime nustatyta, kad pradinio amžiaus mokiniai geriausiai mokosi per patirtį, tyrinėjimą ir aktyvų dalyvavimą. Todėl ugdymas karjerai šiame etape turėtų būti grindžiamas patyriminėmis veiklomis. Tai patvirtina atlikto tyrimo rezultatai, kurie parodė, kad karjeros specialistai savo praktikos veikloje taiko būtent tokio pobūdžio užsiėmimus. Taip pat nustatyta, kad patyriminės veiklos didina mokinių motyvaciją mokytis ir gerina jų pasiekimus (Chambers ir kt., 2018). Darbo autorės atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad taikant aktyvias ir patyrimines veiklas, mokiniai aktyviau įsitraukia, rodo susidomėjimą, būna labiau motyvuoti. Rezultatai sutampa su Albo ir kt. (2021) tyrimo išvadomis, kad mokymosi aplinkos turi didelę reikšmę mokinių motyvacijai, įsitraukimui bei jų susidomėjimui.

Tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad karjeros kompetencijų ugdymas yra efektyvus tada, kai jis integruojamas į bendrą ugdymo turinį ir kasdienes ugdymo veiklas. Tai atitinka šiuolaikinio ugdymo

kryptį, kuri grindžiama kompetencijų plėtojimu įvairiose mokymosi srityse. Tyrimo rezultatai atliepia kitų autorių išvadas apie kompetencijų ugdymo integralumą. Patrick (2021) pabrėžia, kad kompetencijomis grįstas ugdymas stiprina asmenų gebėjimą taikyti žinias įvairiose praktinėse situacijose. Kelton ir Tenis, (2024) pažymi, kad kompetencijos veiksmingiausiai ugdomos jas integruojant nuolat į ugdymo procesą. Todėl karjeros kompetencijų ugdymas pradinį klasių mokiniams turėtų būti integrali bendro ugdymo turinio dalis. Nustatyta, kad ugdymo karjerai procese svarbus ir bendradarbiavimas tiek su mokinių tėvais, tiek ir su vyresniųjų klasių mokiniais. Gauti rezultatai rodo, kad vyresnių klasių mokiniai jaunesniems mokiniams tampa pavyzdžiais, o tėvų įsitraukimas didina mokinių susidomėjimą ir motyvaciją. Tyrimo rezultatai atliepia Barnes ir kt. (2020) išvadas, kad tėvų įsitraukimas stiprina mokinių karjeros saviveiksmingumą, motyvaciją bei gebėjimą priimti nuolat kylančius naujus sprendimus.

Tyrimo metu išryškėjo keli pagrindiniai iššūkiai, su kuriais susiduria karjeros specialistai pradinio ugdymo kontekste. Vienas tokių išryškėjusių iššūkių – ugdymo karjerai pradiniam ugdyme fragmentiškumas. Šie rezultatai atliepia Hooley (2021) analitinėje mokslinės literatūros apžvalgoje akcentuojamą aspektą, kuris atskleidžia, jog ugdymas karjerai pradiniam ugdyme dažnai nėra sistemingai integruojamas ir veiklos šios veiklos vykdomos netolygiai.

Taip pat nustatyta, kad karjeros specialistai susiduria su metodinių priemonių trūkumu. Tai atliepia Knight (2015) tyrimo rezultatus, kad karjeros specialistų rengimas dažniau orientuotas į darbą su vyresniais mokiniais, o jaunesnio amžiaus mokinių ugdymui karjerai skiriama mažiausiai dėmesio. Tokie rezultatai gali būti susiję su tuo, jog karjeros specialistai dirba su skirtingo amžiaus mokiniais, todėl jiems nuolat tenka taikyti skirtingus ugdymo priemones ir metodus. Pradinio amžiaus mokiniams reikalingos labiau aktyvios, žaidybinės, vizualios ir patyriminės veiklos, todėl vyresniems mokiniams skirtos metodinės priemonės tinkamos ne visada. Ugdymo karjerai metodinių priemonių, skirtų darbui su pradinį klasių mokiniais, stoka Lietuvos kontekste gali būti susijusi ir su tuo, kad pradinėse mokyklose karjeros specialisto etatai pradėti steigti tik nuo 2022 metų.

Nustatyta, kad svarbi tobulintina sritis – bendradarbiavimas mokyklos viduje. Tyrimo dalyvių atsakymai rodo, kad karjeros specialistai susiduria su bendradarbiavimo sunkumais su klasių vadovais. Kaip pažymi Mrvar ir Mažgon (2017), efektyvus ugdymo organizavimas reikalauja koncentruoto skirtingų specialistų tarpusavio bendradarbiavimo. Gasiancevienės ir Railienės (2020) tyrimas parodė, kad bendradarbiavimas dažniausiai vyksta su klasių vadovais ar dalykų mokytojais, tačiau siauras su kitais švietimo pagalbos specialistais. Gauti rezultatai papildo ankstesnių tyrimų išvadas ir rodo, kad ugdymo karjerai veiksmingumui didinti būtinas intensyvesnis tarpdalykinis bendradarbiavimas tarp

kolegų. Be to, tyrimo dalyvių atsakymai atskleidė, kad ugdymo karjerai veiklų įgyvendinimas dažnai priklauso nuo mokyklos administracijos požiūrio ir palaikymo. Šią tendenciją patvirtina ir Demirbas-Celik (2018) tyrimas, kuriame akcentuojama, kad palankus mokyklos klimatas bei administracijos teikiamas palaikymas yra esminiai veiksniai, kurie lemia ugdymo procesų kokybę. Tai leidžia teigti, kad kokybiškam ugdymui karjerai pradinėje mokykloje svarbus ne tik karjeros specialistų vaidmuo, bet ir aktyvus visos mokyklos bendruomenės dalyvavimas.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad ugdymas karjerai pradinėje mokykloje vis dar suvokiamas kaip papildoma veikla, o ne lygiavertė ugdymo proceso dalis. Ši tendencija atskleidžia tam tikrą priešpriešą tarp teorinių nuostatų ir praktikos. Tarptautiniuose tyrimuose pabrėžiama ankstyvojo ugdymo karjerai svarba mokinių savęs pažinimui, motyvacijai, įsitraukimui bei karjeros kompetencijų ugdymui (Hooley, 2021; Barnes ir kt., 2020). Tačiau Lietuvos pradinio ugdymo kontekste ugdymas karjerai vis dar nėra pakankamai akcentuojamas ir dažnai išlieka epizodiškas.

Šiame darbe pristatytas tyrimas buvo nukreiptas atskleisti karjeros specialistų patirtis įgyvendinant ugdymą karjerai pradinėje mokykloje. Tyrimo rezultatai atveria galimybes tolimesniems tyrimams, kurie svarbūs siekiant efektyvaus ir nuoseklaus ugdymo karjerai įgyvendinimo pradiniam ugdyme. Galima tolimesnių tyrimų kryptį – plačiau tyrinėti ugdymo karjerai įgyvendinimą pradiniam ugdyme, įtraukiant mokytojų ir tėvų patirtis. Svarbu detaliau analizuoti ugdymo karjerai poveikį mokinių motyvacijai, savęs pažinimui ir karjeros kompetencijų ugdymui, taikant kiekybinius ar mišrius tyrimo metodus.

IŠVADOS

Atlikus mokslinės literatūros analizę nustatyta, kad ugdymas karjerai pradinėje mokykloje apibrėžiamas kaip sistemingas, nuoseklus į mokinį orientuotas procesas, apimantis savęs pažinimą, artimos aplinkos ir profesijų pasaulio pažinimą bei karjeros planavimo pradinių elementų ugdymą. Karjera šiame kontekste suvokiama ne kaip konkretus profesijos pasirinkimas, bet kaip visą gyvenimą trunkantis procesas. Pabrėžiamas vidinio (gebėjimų, vertybių) ir išorinio pasaulio tarpusavio suderinamumas. Todėl pradinio ugdymo etape pagrindinis ugdymo karjerai tikslas yra sudaryti sąlygas mokinio savęs pažinimui, mokymosi motyvacijos stiprinimui ir santykio su ateities veiklomis formavimui.

Ugdymo karjerai turinys pradinėje mokykloje atsiskleidžia per veiklas, orientuotas į mokinio savęs pažinimą, aplinkos ir profesijų pasaulio pažinimą. Taip pat pabrėžiama bendrųjų ir karjeros kompetencijų ugdymo svarba. Nustatyta, kad šis turinys nėra įgyvendinamas kaip atskira ugdymo sritis, bet integruojamas į bendrą ugdymo procesą per skirtingas veiklas, tokias kaip patyriminis mokymasis, projektinės veiklos, žaidimai, diskusijos, įsivertinimas bei refleksija. Analizuoti šaltiniai rodo, kad ypatingą reikšmę ugdymo karjerai turinyje turi bendrųjų kompetencijų (pažinimo, komunikavimo, kūrybiškumo, socialinės ir emocinės) ugdymas, kuris suteikia pamatą mokinio karjeros kompetencijų raidai. Taip pat pabrėžiama, kad ugdymo karjerai turinys yra glaudžiai susijęs su edukacine aplinka ir bendradarbiavimu su mokyklos bendruomenės nariais, tačiau praktikoje pasigendama nuoseklesnio šio turinio įgyvendinimo ir metodinio pagrindimo.

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad:

- Karjeros specialistai ugdymą karjerai pradiniame ugdyme supranta kaip savęs, socialinės aplinkos ir profesijų pasaulio pažinimo procesą.
- Ugdymo karjerai veiklose didžiausias dėmesys skiriamas mokinių savęs pažinimui, jų stiprybių ir gebėjimų atpažinimui, pasitikėjimo savimi stiprinimui.
- Veiksmingiausios ugdymo karjerai veiklos pradinėje mokykloje grindžiamos aktyviais ir patyriminiais metodais, kurie skatina mokinių įsitraukimą, refleksiją ir savarankišką veikimą.
- Ugdymas karjerai pradinėje mokykloje dažniausiai įgyvendinamas integruojant jį į bendrą ugdymo procesą, derinant su kitais dalykais, projektinėmis veiklomis, renginiais, patyriminėmis veiklomis.
- Mokinių įsitraukimą didina bendradarbiavimas su tėvais, vyresnių klasių mokiniais bei socialiniais partneriais.

- Ugdymo karjerai veiklos pradinio ugdymo lygmenyje prisideda prie mokinių socialinių, komunikavimo ir bendradarbiavimo gebėjimų ugdymo, taip pat skatina jų domėjimąsi aplinka.
- Pagrindiniai iššūkiai, su kuriais susiduria karjeros specialistai, yra susiję su laiko ir nuoseklumo trūkumu, ribotomis metodinėmis galimybėmis ir ugdymo karjerai priklausomybe nuo mokyklos kultūros ir bendradarbiavimo su mokytojais požiūrio.
- Ugdymas karjerai pradinėje mokykloje vis dar suvokiamas kaip papildoma, o ne lygiavertė ugdymo proceso dalis.
- Karjeros specialistai nurodo poreikį stiprinti ugdymo karjerai sistemingumą, metodinę bazę ir bendradarbiavimo kultūrą mokykloje.

REKOMENDACIJOS

Pradinių mokyklų administracijai:

1. Numatyti ugdymo karjerai veiklas mokyklos veiklos planuose, aiškiai apibrėžiant jų organizavimo laiką ir įgyvendinimo formas.
2. Stiprinti karjeros specialistų ir mokytojų bendradarbiavimą organizuojant integruotas pamokas ir bendras ugdymo karjerai veiklas.

Karjeros specialistams:

1. Per mokslo metus kiekvienai pradinių klasių mokinių grupei organizuoti ne mažiau kaip tris ugdymo karjerai pamokas.
2. Ugdymo karjerai veikls iš anksto (mokslo metų pradžioje) suderinti su pradinių klasių mokytojais.
3. Neturintiems pradinio ugdymo mokytojo kvalifikacijos, gilintis į amžiaus tarpsnio ir ugdymo ypatumus.
4. Bendradarbiaujant su pradinių klasių mokytojais, įtraukti tėvus į bendras veiklas ir renginius.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adomaitienė, J. ir Zubrickienė, I. (2019). *Veiklos tyrimai, jų taikymo teorija ir praktika*. Klaipėda: KU leidykla.
2. Akkermans, J., Brenninkmeijer, V., Huibers, M., & Blonk, R. W. B. (2013). *Competencies for the contemporary career: Development and preliminary validation of the career competencies questionnaire*. *Journal of Career Development*, 40(3), 245–267.
<https://doi.org/10.1177/0894845312467501>
3. Albó, L., Barria-Pineda, J., Brusilovsky, P., & Hernández-Leo, D. (2021). *Knowledge-Based Design Analytics for Authoring Courses with Smart Learning Content*. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*.
4. Asmussen, K., Law, J., Charlton, J., Acquah, D., Brims, L., Pote, I., & McBride, T. (2018). *Key competencies in early cognitive development: Things, people, numbers and words*. Early Intervention Foundation.
<https://www.eif.org.uk/report/key-competencies-in-early-cognitive-development-things-people-numbers-and-words>
5. Aslan, S. (2012). Primary education class guidance programme on primary education career development in 3rd grade. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 4798 – 4802.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812020733>
6. Aukštaitijos profesinio rengimo centras. *Mokytojo knyga*. 2012. Prieiga per internetą:
https://www.aukstaitijosprc.lt/atvm/wp-content/uploads/2014/05/mokytojo_knyga_2012-07-11.pdf
7. Australian Centre for Career Education. (2022). *Careers education paper*.
<https://acce.org.au/media/x4jo4g32/120422-careers-education-paper.pdf>
8. Barnes, S.-A., Bimrose, J., Brown, A., Gough, J., & Wright, S. (2020). *The role of parents and carers in providing careers guidance and how they can be better supported: Evidence report*. University of Warwick.
https://cica.org.au/wp-content/uploads/ier_gatsby_jpm_parents-carers_final_report_v8_final.pdf
9. Cahill, M., & Furey, E. (2017). *The early years: Career development for young children: A guide for educators*. CERIC. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.15043.12324>

10. Čizmić, S., Petrović, I. B., & Vukelić, M. (2016). *The challenges of the 21st century for primary school students' career education*. In J. Teodorović (Ed.), *Improving quality of education in elementary schools* (pp. 161–165).
11. Career development institute. (2024). *Primary careers education guidance*.
<https://www.thecdi.net/getattachment/1a9f223c-c4f7-49c5-9ec7-5706a2fc6926/240917-Primary-docx.pdf>
12. Cibulskaitė, N. ir Jurkėnaitė, G. (2014). IX–X klasių mokinių matematikos mokymosi pasiekimus lemiančios edukacinės aplinkos mokymo(si) proceso ir socialinių-psichologinių sąlygų charakteristikos. *Pedagogika*. Vol. 114, No. 2. 85–95.
13. Chambers, N., Rehill, J., Kashefpakdel, E.T., & Percy, C. (2018). *Drawing the Future: Exploring the Career Aspirations of Primary School Children from Around the World*. London: Education and Employers. <https://www.educationandemployers.org/wp-content/uploads/2018/01/Drawing-the-Future-FINAL-REPORT.pdf>
14. Commission of the European Communities (2000). A Memorandum on Lifelong Learning: Commission Staff Working Paper. Prieiga per internetą: [A Memorandum on Lifelong Learning](#)
15. Demirbas-Celik, N. (2018). Happiness in high school students: autonomy, relatedness, competence and meaning in life. *Cypriot Journal of Educational Science*. 13(3), 422-430.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1193338.pdf>
16. Elliott, J., McConnell, A. E., Spotton, D., & Reisman, S. (2024). *Introducing Elementary Students to the World of Work*.
https://www.researchgate.net/publication/385517933_Introducing_Elementary_Students_to_the_World_of_Work
17. Euroguidance (2020). Prieiga internete: <http://www.euroguidance.lt/>
18. Europos Komisija. (2018). *2018 m. gegužės 22 d. Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų gebėjimų mokymuisi visą gyvenimą*. Europos Sąjungos oficialusis leidinys. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01))
19. Fusco, L., Parola, A., & Sica, L. S. (2019). *From creativity to future: The role of career adaptability*. In *Proceedings of the First Symposium on Psychology-Based Technologies (Psychobit 2019) (CEUR Workshop Proceedings, Vol. 2524, pp. 1–9)*. CEUR-WS. <https://ceur-ws.org/Vol-2524/paper24.pdf>

20. Fitzpatrick, C., Archambault, I., Barnett, T., Pagani, L. (2020). Preschool cognitive control and family adversity predict the evolution of classroom engagement in elementary school. *South African Journal of Childhood Education*, 10(1), 1-9.
21. Focused national career education strategy. (2019). Australian Government. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED602479.pdf>
22. Haug, H. E., Hooley, T., Kettunen, J., Thomsen, R. (2020). *Career and Career Guidance in the Nordic Countries*. Brill sense. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/53802>
23. Hooley, T. (2021). *Career education in Primary School*. Education Services Australia. <https://myfuture.edu.au/docs/default-source/insights/career-education-in-primary-school.pdf>
24. Hooley, T., Mann, A., Barnes, S. A., Bassot, B., & McKendrick, J. (2016). *Careers education: International literature review*. Warwick Institute for Employment Research.
25. Yan, Z. (2020). Self-assessment in the process of self-regulated learning and its relationship with academic achievement. *Assessment & evaluation in higher education*. Vol. 45, No. 2, 224–238.
26. Yaseen, T., Peerzada, R., Ali, A., & Hussnain, S. (2021). *Importance of communication skills for successful career*. International Journal of Innovative Science and Research Technology, 6(12), 217-220.
27. Jakavonytė-Staškuvienė, D. (2023). *Competency-based practice in conducting natural science research activities in primary school*. Cogent Education, 10(1). <https://doi.org/10.1080/2331186X.2023.2267962>
28. Jo, H., Park, M., & Song, J. H. (2023). *Career competencies: An integrated review of literature*. European Journal of Training and Development. <https://doi.org/10.1108/EJTD-04-2023-0052>
29. Jovaiša, L. (2009). Gyvenimo sėkmės ugdymas. Vilnius: Agora.
30. Kairaitis, Z. (2024). *Career development learning in middle childhood: Lithuania case*. In C. Leone (Ed.), *Career development – Challenges and opportunities in contemporary societies*. IntechOpen. <https://www.intechopen.com/chapters/1196013>
31. Kelton, R., & Tenis, I. (2024). *Meeting the needs of proficient early childhood administrator*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED660930.pdf>
32. Khaewphuang, P. (2024). Development of an experiential learning management model to develop career skills for primary school students. *Journal of Education and Learning*, Vol. 13, No. 4; <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1436754.pdf>

33. Knight, J. L. (2015). Preparing Elementary School Counselors to Promote Career Development: Recommendations for School Counselor Education Programs. *Journal of Career Development*, 42(2), 75-85. <https://doi.org/10.1177/0894845314533745>
34. Kučinskienė, R. (2003). Ugdymo karjerai metodologija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
35. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2022). *Dėl karjeros specialistų funkcijų ir profesinio orientavimo paslaugų teikimo švietimo įstaigose patvirtinimo*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/52b53542296011edbf47f0036855e731>
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2022 m. rugpjūčio 24 d.). *Dėl profesinio orientavimo teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo* (Nutarimas Nr. 847). <https://lr.lt/media/viesa/saugykla/2023/8/03c1Pp8N2LM.pdf>
37. McLeod, S. (2017). *Kolb's Learning Styles and Experiential Learning Cycle*. Simply Psychology. <https://www.simplypsychology.org/learning-kolb.html>
38. Mulder, M. (Ed.). (2017). *Competence-based vocational and professional education: Bridging the worlds of work and education*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-41713-4>
39. Nacionalinė švietimo agentūra. (2014). *Ugdymas karjerai, profesinis informavimas ir konsultavimas mokyklose (Švietimo problemos analizė, Nr. 19(124))*. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/04/fm_2014-SPA-Nr-19.pdf
40. National Parent Forum of Scotland. (2017). *Creativity, enterprise and employability: Skills for learning, life and work*. https://www.npfs.org.uk/wp-content/uploads/edd/2017/08/creativity_E.pdf
41. Ndoye, A. (2017). Peer / Self-Assessment and Student Learning. *International journal of teaching and learning in higher education*. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*. Vol. 29, No. 2. 255-269.
42. Gaižauskaitė, I. ir Valavičienė, N. (2016). Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla.
43. Gasiancėvienė, I., ir Railienė, A. (2020). Karjeros specialistų veiklos bendrojo ugdymo mokykloje organizavimas. *Socialinis darbas*, 18(2), 38-49. <https://ojs.mruni.eu/ojs/social-inquiry-into-well-being/article/view/6241/5246>
44. Gibson, D. E. (2006). *Self-awareness*. In J. H. Greenhaus & G. A. Callanan (Eds.), *Encyclopedia of career development*. SAGE Publications. <https://sk.sagepub.com/ency/edvol/careerdevelopment/chpt/selfawareness>

45. Gregorčič Mrvar, P., & Mažgon, J. (2017). *The role of the school counsellor in school-community collaboration: The case of Slovenia*. International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education, 5(1), 19–30.
46. Gumbrys, A., Česonytė, D., Norvaišaitė, M. ir Simanavičius, P. (2018). Profesinio orientavimo sistema valstybės mastu: sistemos dalyviai ir teikiamos paslaugos. Teminio tyrimo ataskaita. https://data.kurklt.lt/wp-content/uploads/2023/04/Teminio-tyrimo-ataskaita_PO.pdf
47. Gudžinskienė, V., Kurapkaitienė, N., Merfeldaitė, O., Petrauskienė, A., Railienė, A., Sadauskas, J., Žemaitaitytė, I., & Žibėnienė, G. (2023). *Multidimensinė socioedukacinė pagalba*. Mykolo Romerio universitetas.
48. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). *Self-awareness*. OECD Future of Education and Skills 2030 – Learning Compass constructs. <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-issues/future-of-education-and-skills/learning-compass-constructs/Self-awareness.pdf>
49. Patrick, S. (2021). *Transforming learning through competency-based education*. State Education Standard, 21(2), 23–29. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1315095.pdf>
50. Ponomariovienė, J., & Jakavonytė-Staškvienė, D. (2025). *Manifestation of learner agency in primary education: Goal setting, implementation, and reflection in the context of competency-based learning*. Behavioral Sciences, 15(8), 1116. <https://doi.org/10.3390/bs15081116>
51. Ponomariovienė, J., Jakavonytė-Staškvienė, D., & Torterat, F. (2025). Implementing competency-based education through the personalized monitoring of primary students' progress and assessment. *Education Sciences*, 15(2), 252. <https://doi.org/10.3390/educsci15020252>
52. Pukelis, K. (2012). Karjeros projektavimas: kodėl ir kas? Karjeros projektavimas: tyrimai ir konsultavimas. Nr. 1, 11-45.
53. Raju, T. S., & Sujatha, R. S. N. S. (2023). *Role of communication skills in achieving global careers*. International Journal of Early Childhood Special Education, 15(5), 219–224. <https://doi.org/10.48047/INTJECSE/V15I5.26>
54. Rodliyatun, M., Sutrisno, S., Salaeh, A., & Iqdami, M. N. (2022). *School counselors' efforts in implementing career guidance services*. Pamomong: Journal of Islamic Educational Counseling, 3(2), 85–98. <https://www.researchgate.net/publication/366599104>
55. Rosinaitė, V. (2008). Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų karjeros vystymo kompetencijos: subjektyvus jų įsisavinimo lygio ir ugdymo poreikio įvertinimas. *Filosofija. Sociologija*, 19 (4), 62–71

56. Rupšienė, B. (2007). Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: Klaipėdos universitetas
57. Sharapova, N., Zholdasbekova, S., Arzymbetova, S., Zaimoglu, O., & Bozshatayeva, G. (2023). *Efficacy of school-based career guidance interventions: A review of recent research*. Journal of Education and E-Learning Research, 10(2), 215–222.
58. Surgėlienė, J., ir Bankauskienė, N. (2015). Edukacinių aplinkų, įgalinančių mokinius svarstyti karjeros pasirinkimą, elementai. *Pedagogika*, 119(3), 5–21.
https://www.researchgate.net/publication/282903964_Elements_of_an_Educational_Environments_Empowering_Students_to_Perform_Reasoning_on_Their_Career_Choice#fullTextFileContent
59. Teach First. (2015). *Careers in the classroom: The role of teachers in making young people work ready*. <https://cica.org.au/wp-content/uploads/Careers-in-the-classroom-report.pdf>
60. United Nations Children's Fund (UNICEF). (2022). *The 12 transferable skills from UNICEF's conceptual and programmatic framework*.
<https://www.unicef.org/lac/media/32441/file/The%2012%20Transferable%20Skills.pdf>
61. Uždavinė, V., Kazakevičienė, S. ir Jonušauskienė, R. (2020). Patyriminio projekto „Mokykla be sienų“ įgyvendinimas Vilniaus Balsių progimnazijos 1–4 klasėse.
http://gu.puslapiai.lt/gubum/wp-content/uploads/sites/4/journal/published_paper/volume-26/issue-1/pNIVdNtP.pdf
62. Sokolova, A. ir Stanišauskienė, V. (2007). Profesinio orientavimo sistemos Lietuvoje teorinės ir politinės prielaidos. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 13, 226–241.
63. Stanišauskienė, V. (2000). Socioedukaciniai rengimosi karjerai proceso pagrindai ir jo prielaidos Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje. Daktaro disertacija. Kaunas: Technologija.
64. Stanišauskienė, V., ir Naseckaitė, A. (2012). Ugdymas Karjerai. Mokinio knyga. Vilnius: VŠĮ „Tyrimų ir mokymų centras“
65. Tumėnienė, R., ir Puzaitė, M. (2008). Formuojamasis mokinių vertinimas ir mokymosi motyvacijos didinimas. *Metodinė veikla mokytojo ir mokinio kompetencijoms ugdyti. Vilnius: Logotipas*, p. 47–50.
66. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). *Introducing elementary students to the world of work*. https://osepartnership.org/pd/T241-Introducing_Elementary_Students_to_the_World_of_Work.pdf

67. Valickas, A., Chomentauskas, G., Dereškevičiūtė, E., Žukauskaitė, I., Navickienė, L. (2014). Asmeninės karjeros valdymas. Metodinė priemonė dėstytojui. Šiauliai: AB spaustuvė Titnagas.
68. Žalytė-Linkuvienė, S. (2021). XIII tarptautinės mokslinės konferencijos recenzuojamas straipsnių rinkinys: Skaitmeninių technologijų taikymo ir ugdymo turinio sklaidos galimybės pedagoginiame procese. *VšĮ Vilniaus inžinerijos ir technologijų licejus, Lietuva*.
69. Žydžiūnaitė, V. ir Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai*. Vilnius: Vaga
70. Wesselink, R., Biemans, H. J. A., Gulikers, J. T. M., & Mulder, M. (2017). *Models of competence-based education and training*. In M. Mulder (Ed.), *Competence-based vocational and professional education: Bridging the worlds of work and education* (p. 533–553).
<https://www.mmulder.nl/wp-content/uploads/2011/11/2017-Wesselink-et-al-Models-of-comp-based-educ.pdf>

SANTRAUKA

UGDYMO KARJERAI PASLAUGOS PRADINĖJE MOKYKLOJE: KARJEROS SPECIALISTŲ PATIRTIS

Toma Jasienė

Tikslas yra išanalizuoti ugdymo karjerai ypatumus pradinėje mokykloje.

Tiriamieji: pradinės mokyklos karjeros specialistai.

Darbo metodai. Mokslinės literatūros analizė, pusiau struktūruotas interviu. Tyrimo metu buvo apklausti 5 karjeros specialistai dirbantys su pradinių klasių mokiniais.

Tyrimo rezultatai. Karjeros specialistai labiau vadovaujasi šiuolaikine karjeros samprata. Ugdymo karjerai veiklos dažniausiai įgyvendinamas per renginius, integracija. Taikomi aktyvūs ir patyriminiai metodai, kurie skatina mokinių įsitraukimą, motyvaciją bei socialinių gebėjimų ugdymą. Karjeros specialistai nurodė, kad svarbų vaidmenį ugdymo karjerai pradinėse klasių lygmenyje turi bendradarbiavimas su mokinių tėvais, vyresnių klasių mokiniais. Tačiau išryškėjo iš pagrindiniai iššūkiai – ugdymo karjerai veiklų fragmentiškumas, metodinių priemonių stoka ir nepakankamas bendradarbiavimas mokyklos viduje.

Raktiniai žodžiai: ugdymas karjerai, pradinė mokykla, karjeros specialistai.

SUMMARY

CAREER EDUCATION SERVICES IN PRIMARY SCHOOL: THE EXPERIENCE OF A CAREER COUNSELOR

Toma Jasiené

The goal is to analyse the peculiarities of career education in primary school.

Subjects of the study: career counselor works in primary school.

Methods of study: Scientific literature analysis and semi-structured interviews were applied. During the study, five career counselors working with primary school students were interviewed.

Results: Career counselors tend to follow a contemporary concept of career education. Career education activities are most often implemented through events and integration into the educational process. Active and experiential methods are applied, encouraging students' engagement, motivation, and the development of social skills. Career counselors indicated that collaboration with students' parents and older students plays an important role in career education at the primary school level. However, the main challenges identified were the fragmented implementation of career education activities, the lack of methodological tools, and insufficient collaboration within the school community.

Key words: career education, primary school, career counselor.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Interviu klausimai karjeros specialistams

Pagrindinis klausimas	Papildomi klausimai
Papasakokite, ką Jums asmeniškai reiškia ugdymas karjerai dirbant su pradinių klasių mokiniais?	1. Kaip Jūs suprantate ugdymą karjerai pradinėje mokykloje? 2. Pasidalinkite, kaip šis supratimas formavosi? Kokie jūsų asmeniniai atradimai turėjo tam įtakos? 3. Papasakokite, apie savo patirtis, kurios formavo Jūsų požiūrį į ugdymą karjerai, jo svarbą pradinėje mokykloje?
Papasakokite apie konkrečią ugdymo karjerai veiklą ar situaciją pradinėje mokykloje, kuri, Jūsų nuomone, geriausiai atspindi Jūsų kaip karjeros specialisto patirtį?	Pasidalinkite, kaip kilo šios veiklos idėja? Kaip ji buvo organizuojama ir vykdoma? Papasakokite, kaip mokiniai reagavo? Pasidalinkite, kas šioje situacijoje Jums buvo svarbiausia kaip specialistui?
Papasakokite, kokią ugdymo karjerai veiklą naudą esate pastebėjęs (-usi) pradinių klasių mokiniams? Pateikite konkretų pavyzdį.	Kaip ši veiklą nauda pasireiškė mokinių elgesyje? Papasakokite, kokius pokyčius pastebėjote mokinių savęs pažinime? Pasidalinkite, kaip supratote, kad veikla buvo naudinga?
Papasakokite, su kokiais pagrindiniais iššūkiais susiduriate įgyvendinant ugdymą karjerai pradinėje mokykloje?	Kas konkrečiai šioje situacijoje buvo sudėtingiausia? Kaip Jūs bandėte spręsti šį iššūkį? Pasidalinkite, ką iš šios situacijos išmokote? Ar dar tokios situacijos kartojosi? Ką darėte kitaip?
Kaip Jūs, remdamasis (-i) savo patirtimi, ugdote pradinių klasių mokinių karjeros kompetencijas? Kurios kompetencijos ugdomos lengviausiai, o kurios – sudėtingiausiai?	Kurių karjeros kompetencijų ugdymui skirate daugiausia dėmesio? Kas lemia tokį jūsų pasirinkimą? Iš ko suprantate, kad tam tikra kompetencija yra ugdoma? Pasidalinkite, kaip ugdote konkrečią kompetenciją?
Kaip vertinate ugdymo karjerai situaciją pradinėje mokykloje šiandien ir ką, remdamasis (-i) savo patirtimi, siūlytumėte tobulinti?	Kas, Jūsų manymu, šiuo metu veikia gerai? Ko labiausiai trūksta ugdymo karjerai veikloje? Kokius pokyčius laikytumėte realistiškais ir reikalingais?

2 PRIEDAS

Interviu kategorijos, subkategorijos ir iliustruojantys teiginiai

Kategorija	Subkategorijos	Iliustruojantys teiginiai
Ugdymo karjerai samprata pradinėje mokykloje	Ugdymas karjerai kaip savęs pažinimas	„<...>pirmiausia ta,i kad būtų įdomu. Kad vaikai ištrauktų. Nes čia ne tik apie profesijas – čia apie patį vaiką. Apie tai, kas jis toks, kas jam patinka, kuo jis domisi“ (TD1) „Man tas ugdymas karjerai yra apie tai, kad padedi jiems po truputį suprasti save. <...> kad parodytum vaikui – tu gali rinktis, yra daug kelių, ir visi jie yra vertingi. Ir kažkaip norisi, kad jie augtų su tuo jausmu, kad jų galimybės yra plačios.“ (TD2) „Man ugdymas karjerai pradinėje klasėje tikrai nėra apie tai, kad vaikas jau dabar turi nuspręsti, kuo bus. <...> apie tai, kaip jis pradeda pažinti save – kas jam sekasi, kas patinka... kartais net labai paprasti dalykai, bet jie vaikui daug reiškia.“ (TD3) „Man tai besiformuojančio žmogaus savęs pažinimo pradžiamokslis, suvokimas kaip svarbu suprasti, kas tau patinka, kas geriausiai sekasi, ką mėgsti ir nori veikti.“ (TD4) „<...>reiškia tas, kad pradžia savęs pažinimo, iš viso suvokimo, kas tai yra, kas tas savęs pažinimas, ką čia reiškia.“ (TD5)
	Ugdymas karjerai kaip darbo aplinkos ir profesijų pasaulio pažinimas	„Man tai... kažkaip labai apie vaikų smalsumą. <...> jie natūraliai nori viską sužinoti – kas kuo dirba, kodėl, kaip. <...> kad padedi jiems po truputį suprasti save. Ne spaudi rinktis, bet leidi paieškoti.“ (TD2) „Man karjera šiame amžiuje nėra profesija ateityje. Labiau toks jausmas, kad tai yra pradžia – mokėjimo veikti, kurti, bendradarbiauti, spręsti problemas.“ (TD3) „<...>džiugina, kad į ugdymą karjerai yra įtraukiami tėveliai, kurie turi galimybę pasidalinti savo darbine aplinka ir supažindinti su ja savo vaiką ir jo bendraklasius. <...>Taip vaikai supranta, kad profesijų pasaulis labai platus ir įvairus.“ (TD4) „<...> man atrodo, daugiausiai irgi profesijos įvairios, bet labiausiai tai toks pradinis taškas kažką apie save labiau ir savo aplinką. <...> kad jie iš viso suprastų, kas yra profesijos, kodėl reikalingos vėliau ateityje.“ (TD5)
	Ugdymas karjerai kaip socialinės aplinkos pažinimas	„<...> apie draugus, apie buvimą komandoj, empatiją... nu, visą tą dalyką.“ (TD1) „<...> kai pamatai, kaip vaikai reaguoja, kaip jie klausinėja apie darbus, apie tai, kuo dirba jų tėvai... tada supranti, kad jiems tai tikrai rūpi. Kartais net nustumbi, kiek jie turi minčių apie ateitį.“ (TD2) „<...> aip pat apie aplinkos pažinimą. <...> kas tie žmonės aplink, ką jie veikia, kaip tas pasaulis išvis „veikia“. Ir dar labai svarbi dalis yra pats veikimas, kad vaikas ne tik klausytų ar žiūrėtų, bet pats kažką.“ (TD3) „Ugdymas karjerai pradinukui akcentuoja, kad apatiškumas aplinkai, siauras pasaulio ir savęs pažinimas nepadės tobulėti ir siekti svajonių. <...> ugdymo metodus duodama erdvės mokinių saviraiškai, galimybei svajoti ir dalintis su aplinkiniais savo svajonėmis, kol jie tai dar nori daryti.“ (TD4)

Ugdymo karjerai praktinė raiška pradinėje mokykloje	Aktyvus ir patyriminis ugdymas	„<...> Buvo daug džiaugsmo, daug įsitraukimo... tikrai matėsi, kad jiems tai svarbu. <...> Mažieji... jie tiesiog kaifavo. Šoko, šokinėjo ant batutų, piešė ant veidų, darė visokiausias veiklas... tikrai buvo labai daug emocijų. <...> pavyzdžiui, buvo tokia veikla – pasakyti savo tris hobius, bet ne šiaip sau, o atsistojus vienas prieš kitą, porose. Ir kažkaip... jiems tai buvo netikėta, įdomu, drąsiau kalbėjo.<...> Vaikai labiausiai auga tada, kai jiems truputį nepatogu. Nu, kai išeina iš komforto zonos“ (TD1) „Pamokoje rodžiau jiems įvairias profesijas – per paveikslėlius, trumpus pasakojimus, kalbėjomes. Ir jau vien tame etape jie labai įsitraukė. <...> kartais net ateina su tokiais klausimais, kad pagalvoji net vau, jie tikrai galvoja giliau. <...> Net pradėjo siėti pamokas su ateitimi, kas man buvo labai maloni staigmena.“ (TD2) „<...> gimė laboratorijos konceptas – saugi erdvė eksperimentuoti, kurioje mokiniai kuria savo „produktą“, galvoja apie jo paskirtį, pristatymą ir vertę kitiems. <...> veikla buvo organizuojama kaip nuoseklus patyriminis procesas: nuo idėjos generavimo, savo stiprybių įsivardijimo iki produkto kūrimo ir jo pristatymo.“ (TD3) „Pagal ugdymo metodus duodama erdvės mokinių saviraiškai, galimybei svajoti ir dalintis su aplinkiniais savo svajonėmis. <...> Didelę naudą matau organizuodama mokyklos talentų renginį. Kaip vaikai tai vertina ir laukia. <...> nauda organizuojant masinius visos mokyklos renginius, kaip „Kaziuko mugė“ ar „Pyragų diena“. Būtent tokie bendruomeniniai renginiai ugdo vaikų verslumą, jų norą patiems kažką sukurti ir parduoti.“ (TD4)
	Integravimas į kasdienį ugdymo procesą	„Aš dažniausiai planuodama pamokas žiūriu, kaip integruoti tas veiklas į bendrą temą ar projektą. Pavyzdžiui, galima kurti tokį kaip mini CV arba motyvacinį laišką... aišku, vaikiška forma. <...> labai gražiai integruojasi su kitais dalykais. Ir tada jau matosi realus rezultatas.“ (TD1) „Dažniausiai tas veiklas reikia integruoti į kitas pamokas, ir tada kartais atrodo, kad negali skirti tiek dėmesio, kiek norėtusi.“ (TD2) <...> Viena iš veiklų, <...> buvo integruotų pamokų ciklas „Jaunojo versliuko laboratorija“, įgyvendintas su pirmokais. Idėja kilo iš labai paprasto, bet esminio klausimo: kaip padaryti, kad mokiniai ne tik sužinotų apie profesijas, bet patys patirtų kūrimo, sprendimų priėmimo ir vertės kūrimo procesą? Norėjosi nutolti nuo „papasakok apie savo darbą“ modelio ir sukurti situaciją, kur besimokantieji tampa veikėjais. <...> Taip pat labai paveikė integruotos veiklos, kai karjera nėra atskira tema, o natūraliai įsilieja į mokymąsi per projektus, edukacijas ar patyrimines veiklas. <...> integravome lietuvių kalbą ir literatūrą, matematiką, dailę ir technologijas, o svarbiausia – socialines ir verslumo kompetencijas.“ (TD3) „Na aš remdamasi savo pedagogine patirtimi, karjeros kompetencijas ugdau kaip atskirą dalyką ir integruotai per kasdienes veiklas, projektus, pokalbius ir refleksiją.“ (TD4)
	Mokinių aktyvus dalyvavimas, bendradarbiavimas ir	„Svarbiausia buvo neperspaust. <...> Neužgožt mokinių su savo idėjom. Duot jiems laisvę, o pačiai tik truputį nukreipt, padėt, pažiūrėt, kad viskas vyktų sklandžiai. <...> Ir svarbiausia – kad jie patys viską padarytų. Ir tas jausmas... nu, tikrai labai geras.“ (TD1)

	savarankiškas veikimas	„Dirbdami grupėse jie dalinosi savo patirtimis, pasakojo apie tėvų darbus, uždavinėjo daug klausimų, ir tas bendradarbiavimas buvo labai natūralus. <...> Po to kiekviena grupė gavo profesiją ir turėjo aptarti, ką tas žmogus daro, kokių savybių reikia, kodėl tas darbas svarbus. Ir čia jau buvo labai gyva – tiek emocijų, tiek diskusijų.“ (TD2) „Mokiniai dirbo komandose, sprendė realius klausimus, dalijosi vaidmenimis ir pradėjo labiau girdėti vieni kitus, tartis, o ne konkuruoti. <...> Pradėjo labiau girdėti vieni kitus, tartis, dalytis vaidmenimis, o ne konkuruoti dėl vadinamojo teisingo atsakymo. <...> jie pradeda save matyti ne tik kaip mokinius, bet kaip veikėjus, kūrėjus, sprendimų ieškotojus. Tai ypač ryškiai atsiskleidė po veiklų ciklo „Jaunojo versliuko laboratorija“.“ (TD3) „Kai vaikai dalyvauja <...> renginiuose, jų akyse matai užsidegimą ir didžiulį vidinį džiaugsmą. O juk būtent tokie praktiniai patyrimai ir duoda didžiausią vertę formuojantis vaikų verslumui ir pasitikėjimui savimi.“ (TD4)
	Bendradarbiavimas su vyresniais mokiniais, tėvais	„Į ugdymą karjerai yra įtraukiami tėveliai, kurie turi galimybę pasidalinti savo darbine aplinka ir supažindinti su ja savo vaiką ir jo bendrąklasius. <...> Dar įsiminė kartu su kolegėmis pradinį klasių mokytojomis sugalvotas projektas, kaip trečiokai ir ketvirtokai mokė mažesniųjų klasių mokinius pasigaminti ir pasidaryti įvairiausių rankdarbių, tokius kaip įvairūs lankstiniai, relaksiniai žaislai iš balionų ir miltų, veltinio gaminiai <...>.“ (TD4) „Vyresni mokiniai patys kūrė veiklas mažiesiems – pamokas, edukacijas... ir realiai jas vedė.“ (TD1) „Buvo grupė merginų, kurios sugalvojo, kad jos nori su pradinukais darbuotis. <...> jos vesdavo karjeros pamokas. Pirmiausia aš joms papasakodavau, ką turėtų pateikti pradinukams, ką jie turėtų žinoti, kad tai nebūtų tik žaidimas. Tada jos vesdavo pamokas pradinukams su protmūšiais ir kitomis veiklomis. <...> man tokia buvo „win-win“ situacija, nes dešimtokai pabando su savo karjera, o pradinukai gauna jiems reikiamą informaciją iš jaunų žmonių, tai jiems labai patinka.“ (TD5)
Ugdymo karjerai vertė mokiniui	Savęs pažinimo ir pasitikėjimo savimi stiprinimas	„<...> per veiklas labai natūraliai vyksta savęs ir kitų pažinimas, nes vaikai pradeda kalbėti apie save ir pastebi kitus. <...> Man svarbiausia – stiprus savęs pažinimas ir gebėjimas save pristatyti. Nes tada gali geriau pažinti ir savo mokinius – jų pomėgius, talentus... Ir tuo pačiu lavinasi pristatymo gebėjimai.“ (TD1) „<...> dažniausiai vyksta per tokias gana paprastas, bet vaikams artimas veiklas. <...> daug kalbamės, diskutuojam, darom kūrybines užduotis, refleksijas. <...> vaikai labai nori kalbėti apie save. Ir kai tik suteiki jiems erdvės, jie tikrai atsiveria, jie pasakoja, kas jiems patinka, kas sekasi, kas ne taip lengva. Kartais net nustembi, kiek jie apie save jau supranta.“ (TD2) „<...> savęs pažinimo lygmenyje jie vis aiškiau įvardijo savo stiprybes. Vieni sakė „man sekasi sugalvoti idėjas“, kiti teigė, kad „aš gerai piešiu“ ar „moku paaiškinti kitiems“. <...> po veiklos jis dažniau įsitraukdavo ir kitose pamokose, drąsiau reikšdavo savo nuomonę.“ (TD3) „Organizuoju pamokas arba veiklas temomis „Kas aš esu?“, „Kas man sekasi?“, „Ką mėgstu veikti?“. Taip ugdoma savivertė, pasitikėjimas savimi, gebėjimas įvardyti stiprybes. <...> džiugu nueiti į trečiųjų ir ketvirtųjų klases ir kai su jais diskutuoti ugdymo karjerai temomis, matai, kaip jie jau turi bendrą supratimą,

		kaip prisimena apie ką jau esame kalbėję. <...> Labai stipriai įsiminė pamokos apie savęs prisistatymą. <...> vaikai su tokiu nuoširdumu bandė stotis prieš klasę ir bandyti kalbėti apie savo konkrečius ir pačius geriausius dalykus. “ (TD4) „ <...> pagrindinė kompetencija, kurią ugdau, yra savęs pažinimas. Ji ugdosi lengviausiai, nes yra sukurta daug užduočių šia tema, jas lengviausia pateikti mokiniams, ir jie patys labiausiai to nori. “ (TD5)
	Mokinių įsitraukimo, motyvacijos ir socialinių gebėjimų ugdymas	„ <...> nauda ta, kad vaikai įsitraukia tada, kai veikla yra judri. Jiems labai patinka muzika, žaidimai, šokiai... toks aktyvumas. Jeigu reikia tiesiog sėdėti ir klausyti – na, greitai atsibosta. “ (TD1) „Pamokoje rodžiau jiems įvairias profesijas – per paveikslėlius, trumpus pasakojimus, kalbėjomes. Ir jau vien tame etape jie labai įsitraukė. <...> mokinių įsitraukimas, iniciatyva, netikėti sprendimai ir labai aiškus pasididžiavimas savo rezultatu. <...> lengviausiai, sakyčiau, ugdosi savęs pažinimas. Čia jie jaučiasi saugiai, jiems įdomu. Jie noriai dalinasi, net kartais per daug nori pasisakyti. <...> ir tas yra labai gerai, nes tada atsiranda tas tikras įsitraukimas. “ (TD2) „Mokiniai dirbo komandose, sprendė realius klausimus tokius kaip -kam to reikia?, kaip sudominti?, o aš veikiau kaip fasilitatorius, o ne žinių teikėjas. <...> jų reakcija buvo vienas stipriausių patvirtinimų. <...> mokinių įsitraukimas, iniciatyva, netikėti sprendimai ir labai aiškus pasididžiavimas savo rezultatu.. “ (TD3) „ <...> bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimai taip pat yra vieni iš svarbiausių karjeros kompetencijų, kurias atskleidžiu per diskusijas, žaidimus, situacijų aptarimus. Vaikai mokosi išklausyti, argumentuoti, susitarti. <...> vaikai jau iš anksto pradeda klausinėti, kada vyks renginys, noriai užsirašo į atrankas, vėliau renginiui paruošia savo programą. “ (TD4) „Pradinukai džiaugiasi, jiems patinka, jie noriai dalyvauja. <...> jiems tiesiog faina, kad kažkas kitas veda pamokas negu mokytoja, kurią jie mato kiekvieną dieną. “ (TD5)
	Profesijų ir pasaulio suvokimo plėtra	„Viena iš veiklų, kuri man labiausiai įstrigo, buvo pamoka „Kuo aš galėčiau būti ateityje? “. Ji atsirado labai natūraliai – nes vaikai dažnai kalbėdavo apie svajonių profesijas, bet kai pradėd gilintis, jų žinios būna gana ribotos. <...> Buvo momentų, kai vaikai sakė, kad apie tam tikras profesijas net nebuvo pagalvoję. <...> Tada pajauti tokį džiaugsmą, kad pavyko praplėsti jų matymą. <...> bet kai pereinam prie sudėtingesnių dalykų, pavyzdžiui, planavimo ar galvojimo apie ateitį, tada jaučiasi, kad jiems sunkiau. Jie dar gyvena „čia ir dabar“, ir tas yra visiškai natūralu. “ (TD2) „Mokiniai pradėjo kelti daugiau klausimų apie pasaulį, domėtis veiklomis, rodyti iniciatyvą. <...> Tai atskleidžia, kad ugdymas karjerai pradėjo veikti ne kaip momentinė veikla, o kaip mąstymo būdo pradžia. “ (TD3) „ <...> rengiu temines viktorinas apie profesijas, kartu su klasių vadovėmis kviečiame tėvus ar bendruomenės narius pristatyti savo darbą, <...> organizuojame išvykas į vietas įstaigas, tokias kaip: biblioteką, gaisrinę, policiją ir kitokias, žiūrime trumpus edukacinius filmukus apie įvairias profesijas. <...> taip vaikai supranta, kad profesijų pasaulis labai platus ir įvairus. “ (TD4)

Karjeros specialisto profesinė laikysena	Darbo prasmingumo patyrimas	„Žinot, nu man tai... realiai labai prasmingas darbas. <...> Aš dirbu su visokių klasių mokiniais ir kažkaip jaučiu, kad tikrai darau tai, kas turi prasmę.“ (TD1) „Ir tada atsiranda toks jausmas, kad tai, ką darai, yra svarbu. <...> atsiranda toks vidinis pasitenkinimas, kad tai ne šiaip veikla dėl varnelės, o tikrai turi prasmę.“ (TD2) „Smagu dirbti ir pačiai tokį darbą, nes atradimai, kuriuos patiri kartu su vaikais duoda daug gerų emocijų ir norą kurti bei tobulėti.“ (TD4) „<...> bet kai suteiki jiems erdvės pabandyti, eksperimentuoti, net suklysti saugioje aplinkoje, tada viskas labai pasikeičia. <...> atsiranda daugiau pasitikėjimo, drąsos. Ir man pačiam buvo labai stipru tai pamatyti.“ (TD3) „Jie tikrai mane mėgdavo <...> mes jau ten daug tų pamokų buvome turėję.“ (TD5)
	Refleksyvus mokymasis iš praktikos	„Nu per patirtį, šimtaprocentinai. Bandai, darai, kartais nesigauna... bet tada supranti, kas veikia.“ (TD1) „Aš pati tą supratimą įgavau palaipsniui. Ir studijų metu kažkiek, bet labiausiai dirbdama. <...> Kai pamatai, kaip vaikai reaguoja, kaip jie klausinėja apie darbus <...> tada supranti, kad jiems tai tikrai rūpi.“ (TD2) „Mano pačio supratimas apie tai atsirado per praktiką. Dirbant su vaikais ir tiesiog stebint juos. <...> ir vienas momentas, kuris man labai įstrigo tai kai supratau, kad vaikai labai anksti pradeda nusibrėžti savo ribas. <...> ne dėl to, kad patys pabandė, o dėl to, ką girdi iš aplinkos. Ir tada atsiranda toks... gal net nerimas, kad jie save apriboja dar net neišbandę.“ (TD3) „Mano supratimas apie ugdymą karjerai svarbą formavosi palaipsniui, daugiau nei dešimt metų dirbant pradinėje mokykloje. <...> Man atrodo, kad karjeros specialisto svarbus darbo aspektas yra gebėjimas bendradarbiauti ir būti lanksčiam. <...> visada stengiuosi prisitaikyti prie mokytojų, jų klasės planų. Stengiuosi sugalvoti tokias veiklas, kurios neapkrautų kolegų darbo. <...> stengiuos planuojant užsiėmimus visada iš anksto parašau klasių mokytojoms, kad jos pagal savo galimybes pasiplanuotų mėnesiui į priekį, kada galėsiu ateiti į klasę.“ (TD4) „<...> suvokimas atėjo per darbą – buvo poreikis. Aš dirbau karjeros konsultante aktyviai virš trijų metų, tada įsidarbinau gimnazijoje, tai taip ir gavosi, kad pradinukai atsirado kaip dalis mokyklos. <...> reikėdavo nueiti pas juos į pamokas.“ (TD5)
	Mokinio augimas kaip profesinės prasmės šaltinis	„Karjeros specialistas taip pat turi mokiniams rodyti teigiamą pavyzdį, ugdyti jų pasitikėjimą savimi, lyderystės jausmą, norą pažinti save.“ (TD4) „Man svarbiausia, kad jie pradėtų pažinti save... ir nebijotų galvoti apie savo galimybes. <...> ir kažkaip norisi, kad jie augtų su tuo jausmu, kad jų galimybės yra plačios.“ (TD2) „Man, <...>, svarbiausia <...> ne galutinis rezultatas, o procesas – ar mokinys patyrė, kad gali kurti, spręsti ir būti reikalingas.“ (TD3)
	Vertybinių įsipareigojimų profesijai	„Jau kokius 15 metų esu karjeros konsultantė ir <...> na, jei atvirai, net nekyla minčių kažką keisti.“ (TD1) „<...> man tai vienas svarbiausių pagrindų – kaip vaikas matys save, kaip jis jausis pasaulyje, kaip žiūrės į darbą.“ (TD3)

		„Kai prieš penkis metus administracija šalia socialinio pedagogo darbo pasiūlė imtis ir karjeros specialisto pareigybės, neabejodama sutikau. Nes nuo pirmų dienų supratau, kad mano kaip socialinės pedagogės ir karjeros specialistės pareiginės nuostatos ir vertybės labai sutampa.“ (TD4)
Karjeros specialisto patiriamos veiklos įtampos	Laiko ir nuoseklumo stoka	„Man didžiausias iššūkis yra laikas. Nuolat jaučiasi, kad jo trūksta.“ (TD2) „<...> ugdymas karjerai dažnai lieka fragmentiškas, na tokios kaip pavienės veiklos, renginiai ar profesijų bei karjeros dienos.“ (TD3) „<...> vis tiek dar jaučiasi trūkumas, trūkumas ypač <...> laiko.“ (TD1) „<...> kai esi naujas specialistas, nori kuo daugiau atiduoti vyresniems mokiniams, ir gaunasi, kad pradinukai gauna mažiau arba tik pagal poreikį.“ (TD5)
	Priklausomybė nuo mokyklos kultūros ir administracinio požiūrio	„Dažniausiai <...> veiklas reikia integruoti į kitas pamokas, ir tada kartais atrodo, kad negali skirti tiek dėmesio, kiek norėtūsi.“ (TD2) „Labai priklauso nuo mokyklos. Vienur būna taip, kad nelabai leidžia kažką daryti – ir tada sunku pasiekti mokinius <...> Būna taip, kad vieni mokiniai tave pamato kartą per metus, o kiti – dešimt kartų. Ir tada... sunku tikėtis <...> kažkokio pastovaus rezultato. O kitur <...> tiek visko reikia daryti, kad jau jautiesi kaip pradinių klasių mokytoja.“ (TD1) „Sudėtingiausia būna ne pati veikla su mokiniais, o jos vietos suradimas bendrame ugdymo procese <...>“ (TD3) „Kiekviena mokykla yra visiškai skirtinga. Skirtinga vizija, požiūris, vadovai <...> ir visas ugdymo procesas.“ (TD4) „Situacija labai priklauso nuo mokyklos, nuo mokytojų, tėvų ir bendros aplinkos. <...> ankstesnėje mokykloje, kur dirbau su pradinukais daug, karjeros ugdymas buvo net kaip vadavimas.“ (TD5)
	Ugdymo karjerai nuvertinimas	„Kartais atrodo, kad žmonės į šitą darbą žiūri kaip į kažką <...> papildomo, ne iki galo rimto. <...> O iš tikrųjų tai labai svarbus darbas <...> tai nėra papildoma veikla, o realiai svarbi ugdymo dalis.“ (TD1) „Didžiausias iššūkis, su kuriuo susiduriu, yra požiūris, kad tai yra papildoma veikla, o ne integrali ugdymo dalis.“ (TD3) „Iš patirties pastebiu, kartais ugdymas karjerai pradiniam mokinių amžiuje truputėlį yra nuvertinamas. <...> Miesto mastu didžiausias dėmesys yra skiriamas progimnazinio ir gimnazinio amžiaus mokiniams.“ (TD4)
	Bendradarbiavimas su pradinio ugdymo mokytoju	„Dirbant su pradinukais pagrindinis iššūkis yra būtinybė suderinti planuojamas veiklas su klasių mokytojais.“ (TD3) „Kadangi planuose oficialiai nėra numatytos karjeros specialisto pamokos, visada reikia derinti prie klasės mokytojo. Aš, kaip karjeros specialistė, be klasės vadovo įsitraukimo tikrai nieko viena nepadarysiu. <...> Tik priklausymas nuo kolegos planų visada yra pagrindinis karjeros specialisto aspektas. <...> Panašios problemos ugdyme karjerai iškyla ir kai norisi suorganizuoti mokinių išvyką už mokyklos ribų. Tada visų pirmą kreipiesi į kolegę, klasės vadovę, su kuria geriau sutari, nes žinai, kad bus lengviau susiderinti išvykos detales.“ (TD4) „Bandai juos spręsti kalbėdamasi, derindama planus iš anksto <...> bet, nu, ne visada pavyksta.“ (TD1)

		„Stengiuosi prisitaikyti prie mokytojų, jų klasės planų <...> planuojant užsiėmimus visada iš anksto parašau klasių mokytojoms.“ (TD2) „<...> pirmų–septintų klasių mokytojai turi į mane kreiptis, jeigu yra poreikis <...>.“ (TD5)
	Metodiniai iššūkiai	„Jaučiamas aiškesnio metodinio pagrindo ir praktinių pavyzdžių trūkumas, nes mokytojai nori veikti, bet ne visada turi aiškų žinojimą kaip.“ (TD3) „<...> trūksta pradinio amžiaus mokiniams renginių, konkursų <...> Džiaugiuosi, kad <...> vienas kolega suorganizavo miesto mastu nuostabų renginį – konkursą apie profesijas skirtą pradinio amžiaus mokiniams. Labai tikiuosi, kad nors vienas didesnis renginys taps tradicija mūsų mieste.“ (TD4) „Dar vienas dalykas, kuris man dar sunkiai sugalvojamas yra veiklų parinkimas. Vaikai labai skirtingi, tai kas vieniems įdomu, kitiems gali būti mažiau. Kartais būna net toks jausmas, kad bandai pataikyti visiems ir ne visada pavyksta. <...> jaučiasi trūkumas, trūkumas ypač metodinių priemonių <...>“ (TD2) „Man pačiai yra daug lengviau dirbti su 9–12 klasių mokiniais. Dirbant su pradinukais visada reikia labai ruoštis ir ne vieną valandą, nes juos reikia labai sudominti ir paprastai pateikti informaciją.“ (TD5)
Ugdymo karjerai tobulinimo kryptys pradinėje mokykloje	Sisteminio planavimo ir nuoseklumo stiprinimas	„Dar labai <...> labai reikėtų aiškaus plano – kas, kada, kokiose klasėse vyksta <...>“ (TD1) „Turėtų būti bent kelios aiškos pamokos per metus <...> Nes teoriškai tai yra numatyta, dokumentuose viskas gražiai parašyta <...> bet praktikoje – ne visada vyksta.“ (TD4) „<...> svarbu pradinukų neperkrauti, nes jei veiklų bus per daug, gali atsirasti atmetimas. Reikia labai gerai laviruoti. Gal net yra gerai, kad pradinėse klasėse yra mažiau valandų, o vėliau jų daugėja.“ (TD5)
	Metodinės pagalbos stiprinimas	„<...> daugiau aiškumo, konkrečių idėjų, kaip dirbti su jaunesniais vaikais.“ (TD1) „Reikalingi pokyčiai, kurie yra realistiški: daugiau praktinių, lengvai pritaikomų modelių mokytojams <...>.“ (TD3) „Siūlyčiau skirti vieną karjeros specialistą pradinukams, o kitą – vyresniems mokiniams.“ (TD5)
	Specialistų kompetencijų tobulinimas	„Pirmiausia – labai peržiūrėčiau pačią atranką į karjeros specialisto poziciją <...>. Reikia tam tikrų savybių – mokėti bendrauti, būti kūrybiškam, turėti motyvacijos, gebėti organizuoti <...> ne kiekvienam tai tinka.“ (TD1) „Gerai veikia tada, kai yra motyvuoti žmonės. Kai pats specialistas dega tuo, ką daro.“ (TD4) „Dirbant su pradinukais visada reikia labai ruoštis ir ne vieną valandą <...> skiriasi programa, mokinių suvokimas, <...> taip pat ir mūsų, specialistų, supratimas, kaip su jais dirbti.“ (TD5)
	Bendradarbiavimo kultūros plėtojimas	„Reikalingas stipresnis bendradarbiavimas tarp mokytojų ir karjeros specialistų <...> įtraukti kolegas į veiklas, dalijuosi sėkmės pavyzdžiais, leidžiu patiems pamatyti vaikų pokytį.“ (TD3) „Manau, labai padėtų didesnis mokytojų bendradarbiavimas, dalijimasis patirtimi <...> daugiau <...> bendradarbiauti su kitais mokytojais. Ir tas tikrai padeda <...>“ (TD1)

		„<...> daugiau susitikimų su realių profesijų atstovais. Nes kai vaikai pamato „gyvai“, tada jų reakcija visai kitokia – atsiranda daugiau emocijos, daugiau susidomėjimo. Ir tada pats pajauti, kad tai veikia. Ir kad visa tai turi labai realią prasmę“ (TD2) „<...> priklausymas nuo kolegos planų visada yra pagrindinis karjeros specialisto aspektas.“ (TD4)
--	--	---